

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ANA BİLİM DALI
FELSEFE YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HEİDEGGER'İN '*VARLIK VE ZAMAN*'ADLI
ESERİNDE İNSAN VARLIĞININ
VAROLUŞSAL ÖZELLİKLERİ**

ZAFER GÜNDÜZ

12730108

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. ALPARSLAN AÇIKGENÇ

İSTANBUL

2015

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ANA BİLİM DALI
FELSEFE YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HEİDEGGER'İN 'VARLIK VE ZAMAN'ADLI
ESERİNDE İNSAN VARLIĞININ
VAROLUŞSAL ÖZELLİKLERİ**

ZAFER GÜNDÜZ
12730108

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. ALPARSLAN AÇIKGENÇ

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 19/06/2015
Tezin Savunulduğu Tarih: 03/07/2015

Tez Oy birliği ile başarılı bulunmuştur.

Unvan – Ad Soyadİmza

Tez Danışmanı:Prof. Dr. Alparslan Açıkgenç

Juri Üyesi:Prof. Dr. Caner Taslaman

Juri Üyesi:Doç. Dr. Enver Orman

İSTANBUL
HAZİRAN 2015

ÖZ

HEIDEGGER'İN 'VARLIK VE ZAMAN'ADLI ESERİNDE İNSAN VARLIĞININ VAROLUŞSAL ÖZELLİKLERİ

Zafer Gündüz

Temmuz, 2015

Bu çalışma Heidegger'in Nazilerle olan ilişkisini, onun bitmemiş başyapıtı '*Varlık ve Zaman*'dan hareketle değerlendirmek ve Heidegger'in neden Nazizmi benimsemiş olamayacağını, *Varlık ve Zaman* için "Nasyonal Sosyalizme hizmet eden bir eser" denemeyeceğini *Varlık ve Zaman*'da temellendirilen Dasein'in varoluşsal özelliklerinden hareketle ispatlamak amacındadır. Bu sebeple ilk bölümde Heidegger'in temel soru(n) olarak gördüğü "Varlık Sorusu" ile neyi kast ettiğini açıklamaya çalışacağım. İkinci bölümde ise bu soru(n) ile ilgili çözüme gidecek varlığın neden Dasein olduğunu gösterip, Dasein'in eksistensiyal özelliklerini açıklamaya çalışacağım. En son bölümde ise Dasein ile anlatılmaya çalışılanın dünya-içinde olan bir varlık olmasını ve bu sebeple hergünlük ve zaman içersinde olduğunu açıklayacağım. Sonuç bölümünde ise Heidegger'in temel problemi olan Dasein'in, yine onun problemine getirdiği yaklaşımdan kaynaklı, neden Nazi düşüncesine hizmet etmediğini göstereceğim.

Anahtar Kelimeler: Dasein, varlık, varolan, ihtimam-göstermeklik, hergünlük, dünya-içinde-olma, birlikte-olma.

ABSTRACT

EXISTENTIAL PROPERTIES of HUMAN EXISTENCE in HEIDEGGER'S BEING and TIME

Zafer Gündüz

July, 2015

Based on his interrupted masterpiece 'Being and Time', this article evaluates Heidegger's relationship with Nazis, and with reference to Dasein's existential grounds in 'Being and Time' aims to prove why Heidegger could not have sided with Nazism and that 'Being and Time' can not be called as 'favoring national socialism'. Hence, in the first section I have tried to explain what Heidegger means by 'The Question of Being' which he assumes as main concern/problem. Then, in the following section I have tried to demonstrate why Dasein is chosen to solve 'the question of being' and tried to explain its existensial features. Finally the last section explains that Dasein is considered to be existent-in-the-world, and hence in a routin and time. In the conclusion, based upon Heidegger's approach to his main concern/problem, I have tried to demonstrate why Dasein, Heidegger's main concern, does not serve to the ideology of Nazis.

Key Words: Dasein, being, existing, co-existence ordinariness, be in the world, existential communion.

ÖNSÖZ

Geniş bilgi birikimi, yol göstericiliği ve tecrübesiyle çalışmam süresince benden desteğini esirgemeyen hocam, Sayın Prof. Dr. Alparslan AÇIKGENÇ'e sonsuz saygımı ve teşekkürümü sunarım.

Yıldız Teknik Üniversitesi yüksek lisans eğitimimde benden katkılarını esirgemeyen tüm hocalarıma ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Bu çalışmada, yabancı dil konusunda kavramların kullanımında, Yunanca, İngilizce ve Almanca çevirilerinde yardımcı olan abim İlker GÜNDÜZ, arkadaşım ve dostum olan Yasin Gurur Sev'e sonsuz teşekkür ederim.

İSTANBUL HAZİRAN 2015

Zafer GÜNDÜZ

12730108

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
1. GİRİŞ.....	1
2. VARLIK SORUSU.....	9
2.1. Varlık ve Zaman’da Varlık Sorusu’na Yönelik Yöntem.....	11
2.2. Varlık ve Varolan Ayırımı.....	14
2.3. Varlık Sorusu’na Yanıt Olarak Dasein’in Önceliği.....	23
3. DASEIN’IN EKSİSTENSİYAL ÖZELLİKLERİ.....	28
3.1. Dünya-İçinde-Varolma.....	31
3.1.1.Fırlatılmışlık.....	34
3.1.2.Korku.....	35
3.1.3.Havf.....	36
3.2. Dünyanın Dünyasallığı.....	38
3.2.1.Dasein’in Mekânsallığı.....	39
3.2.2.El-Altında-Oлма.....	40
3.3. Birlikte-Oлма ve Kendi-Oлма.....	41
3.4. Bizatihi Olarak İçinde-Var-Oлма.....	43
3.5. İhtimam-Göstermeklik.....	45
3.5.1.Açımlanmışlık.....	46
3.5.2.Hakiki-Oлма.....	47
3.6. Sahih Bir Varlık-İmkânı ve Kapalılığı-Açma-Kararlılığı.....	49
3.6.1.Vicdan.....	51
4. DASEIN, ZAMANSALLIK ve ÖLÜME YÖNELİK VARLIK.....	54
4.1. Hergünkülük.....	56
4.1.1.Lakırtı.....	58

4.1.2.Merak.....	58
4.1.3.Müphemiyet.....	59
4.2. Tarihsellik.....	60
4.3. Ölüme Yönelik Varlık, Noksanlık ve Sonluluk.....	61
4.3.1.Öndeleme.....	63
4.3.2.Henüz-Olmamışlık.....	63
4.3.3.Hitam.....	64
5. SONUÇ.....	66
SÖZLÜK.....	72
KAYNAKÇA.....	74
ÖZGEÇMİŞ.....	77

1.GİRİŞ

Yirminci yüzyılın en ünlü filozoflarındanbiri olan Martin Heidegger¹, daha ziyade bitmemiş <doğal olarak tamamlanmamış> büyük eseri '*Varlık ve Zaman*' ile, Aristoteles'e olan özel ilgisiyle, Edmund Husserl'in öğrencisi olmasıyla, ve yine 20. yüzyıl filozoflarından olan -aynı zamanda bir Yahudi olan!- öğrencisi Hannah Arendt ile yaşadığı özel ilişkiyle bilinir. Bunların ötesinde, Heidegger'in en çok konuşulan yanı, Nazilerle ilişkisidir. Öyle ki, onun Nazizmi benimsemiş olduğuna dair kanı, büyük ölçüde yerleşmiştir. Bu iddiaya dayanak olarak da, genelde, onun Freiburg Üniversitesi'ne rektör seçildiği/atandığı 1933 yılında yaptığı çeşitli konuşmalar gösterile gelmiştir. Kuşkusuz bu konuşmaların en dikkat çekeni ünlü [*Alman Üniversitesinin Kendini Hâkim Kılması* başlıklı]² "rektörlük konuşması" olagelmıştır.

27 Mayıs 1933 tarihli ünlü rektörlük konuşmasından hemen bir gün önce, taze rektör Heidegger, Nazi Şehidi sayılan Freiburg Üniversitesi öğrencisi Leo Schlageter'i anma töreninde, Nasyonal Sosyalist öğeleri ağır basan bir konuşma yapmıştır. Bu iki dikkat çekici nutuktan kısa bir süre sonra (30 Haziran 1933) Heidegger, *Yeni Reich'ta Üniversite* başlıklı, Nasyonal Sosyalist öğeleri ağır basan bir konuşma daha yapmıştır.

İşte özellikle bu nutuklar, son yarım yüzyılda, akademisyenleri, Heidegger gibi büyük bir filozofu ve onun Nazizm ile olan ilişkisini irdelemeye yönelik olarak, hakkında çalışmaya davet etmiş gibidir.

Faye (2006), Heidegger'in eserlerinden hareketle onun Nazi olduğunu ispatlamaya giriştiği çalışmasını, onun yaptığı birkaç konuşmanın ölümünden sonra

1Heidegger'in hayatı ve eserleri hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Michael Inwood, **Heidegger**, çev. Nursu Öge, (Ankara: Dost Kitabevi, 2014), 7-20.

2Martin Heidegger, "The Self-Assertion of the German University", **Martin Heidegger and National Socialism**, (NY: Paragon House, 1990), 5-13. Gunter Neske ve Emil Kettering tarafından düzenlenmiş halinden taranmış metin.

yayınlanmış metinlerine dayandırmaktadır. Lacoue-Labarthe ise (1989) Heidegger'in özellikle [1944 ve önceki birkaç yıl] derslerine dayanarak, Heidegger'in [özellikle 1933'te vuku bulan] yapıp-etmelerinin, konuşmalarının bir tesadüf ya da hata olmadığını, bilakis Heidegger'in Nazi sempatizanlığında samimi olduğunu iddia etmiştir. Olafson (2010), öte yandan, *Varlık ve Zaman*'dan hareketle Heidegger'in Nazizm'e kucak açtığına ispatlanamayacağını, ama bir biçimde Heidegger'in kimi kavramlarının Nazizm tarafından [yontularak] kullanıldığını ileri sürmüştür.

Stolorow, Atwood ve Orange da (2010), Heidegger'in Nazizm ile ilişkisini sorgularken, *Varlık ve Zaman*'da Heidegger'in üzerinde önemle durduğu iki kavrama işaret etmiş: Birlikte-olmak ve sahicilik/sahihlik.

Heidegger'in Nazizm ile dirsek temasına yöneltilen en ağır ve en popüler eleştiri ise, kuşkusuz, Adorno'ya aittir. Adorno, *Sahicilik Jargonu* adlı eserinde (2012), özellikle *Varlık ve Zaman*'daki sahicilik-gayrisahicilik dikotomisine vurgu yaparak, Heidegger'in Nazizm'e teorik bir hizmette bulunduğunu iddia etmektedir.

İşbu çalışma Heidegger'in Nazilerle olan yakın ilişkisini, onun bitmemiş başyapıtı *Varlık ve Zaman*'dan hareketle değerlendirmek ve Heidegger'in Nazizmi benimseyip, benimsemediğini, ya da Heidegger bir Nasyonal Sosyalist profesör olsa bile, *Varlık ve Zaman* için "Nasyonal Sosyalizme hizmet eden bir eser" denip, denemeyeceğini *Varlık ve Zaman*'da temellendirilen Dasein'ın varoluşsal özelliklerinden (: eksistensiyallerinden) hareketle açıklamaya çalışmak amacındadır.

Muhakkak ki Heidegger düşüncesi, belli bir anda ortaya çıkan şeyle, fırsatla, vesileyle, Greklerin "kairos" dedikleri şeyle de ilişkilidir; fakat bu düşünceler için (kairos'u aktüel (gündelik) olarak aldığımızda) aktüel olan şey, yirminci yüzyılın yirmili, otuzlu veya ellili, altmışlı yıllarının aktüel olan şeyi değildir. Heidegger açısından bir "bugün"den, "günümüz"den, "bugünün düşüncesi"nden, "düşüncenin bugünkü görevleri"nden söz etmek, ancak şu anlama gelir: "düşüncenin bu gün" ile kastedilen, iki bin yıllık bir düşünce birikiminin tüm problematiğiyle birlikte ne ifade ettiğini sorgulamaktır.

Heidegger "düşüncenin bugün"nden söz etmişse, bu bizi düşünce tarihine tüm yoğunluğuyla yönelmeye bir çağrıdır da. Herakleitos ve Hölderlin, bir Grek mitosu veya bir fiziksel araştırma sonucu, bir biyolojik araştırmanın niteliği veya tekniğinin gelecekteki imkânları; gündemde baş köşeyi tutan ve felsefi açıdan en aktüel sayılan

şeyden çok daha fazlasıyla "bugün"e ait sayılırlar. O bir felsefe klasiğidir; çünkü o Anaksimandros'tan Nietzsche'ye kadar uzanan bir düşünce geleneğini çağımızda devam ettirebilme ve geliştirme başarısını göstermiştir³.

Felsefeye düşen şey, kendisini geçmişi ile, felsefe geleneği ile tartışma içinde anlaması ise, aynı felsefe bir tarihsel zaman bilinci içinde klasiklerin yorumlanması görevini gözardı edemez. Bugün Heidegger'i yorumlamak şu anlama gelir: Onu bir felsefe klasiği olarak yorumlamak. Heidegger'i bir felsefe klasiği olarak yorumlamak istiyorsak, yapacağımız incelemenin metodu ve inceleme alanı da kendiliğinden ortaya çıkmış olmaktadır. Heidegger'in felsefe dünyasına kazandırmış olduğu terimler ve onun irdelemek istediği konular çalışmamızın sınırlarını belirleyecektir. Bu sınırlar dahilinde, bitmemiş (yarım kalmış) olan çalışması *Varlık ve Zaman*⁴ adlı eseri temel kaynağımız olacaktır. Aynı şekilde makalelerinin ve ona ait derlemelerinin bulunduğu diğer kaynaklar ise yardımcı kaynak olacaktır. Heidegger'in temel problem(ler)i üzerinde incelememiz, Onun Nazi partisine üye olmasının altında yatan nedenlerin felsefesinde izlerinin olup olmadığı bu çalışmanın ana problemini oluşturacaktır.

Heidegger, üzerine atfedilen suçlamalara en iyi cevap, onun en büyük eseri olan '*Varlık ve Zaman*' adlı eseri irdelenerek verilebilir. Çünkü bir düşünürü yargılamak için yapılacak en iyi yöntemlerden biri, onun eserinde, düşünüre ait izleri takip etmek olacaktır. Yine bu sebeple Heidegger için yapılacak en iyi yorum *Varlık ve Zaman* adlı eseri üzerinden yapılmalıdır.

Heidegger kendi felsefesine yaslanmak isteyen yönelimler ile eserleri üzerinden tartışmıştır. O, genç bir fransıza, Jean Beaufret'ye oldukça uzun bir mektup yollamıştır. Bu mektup, *Hümanizm Üzerine Mektup*⁵ adıyla, 1947'de daha önce yayımlanmış olan "Platon'un Doğruluk Öğretisi" adlı makalesi ile birlikte yayımlanmıştır.⁶ Bu mektupta örneğin şöyle denir:

3George Steiner, **Heidegger**, çev. Süleyman Sahra, (Ankara: Hece Yayınları, 2003), 40-41.

4Bu çalışma için temel kaynak olarak başvuracağım kitap: Martin Heidegger, **Varlık ve Zaman** çev. Kaan H. Ökten, (İstanbul: Agora Kitaplığı, 2008), olacaktır. Kitap ile ilgili çeviri noktasında ve kavramların yerleşmesi açısından yardımcı olması için yine aynı çevirmenin yazmış olduğu, Kaan H. Ökten, **Varlık ve Zaman Kılavuzu**, (İstanbul: Agora Kitaplığı Eylül 2008), adlı eser bana kavramlar konusunda sıkıştığımda yabancı dildeki karşılıklarına bakma imkanı verecektir.

5Heidegger, " "Hümanizm" Üzerine Mektup", **Hümanizmin Özü**.

6Heidegger burada "aletheia" kavramından bahseder. Bu kavram Türkçeye hakikat olarak çevrilmekle

"İnsan varlık hakkında konuşmaya hakkı olduğunu söylemezden önce, bu hakka dayanarak pek az veya pek ender bir şeyler söyleyecek olma tehlikesi bulunduğunu bilmelidir. Ancak bu şekilde varlık kelimesinin özüne ve önemine uygun bir değer verilmiş ve böylece insana varlığın hakikati içinde barınma konusunda bir ikamet izni yeniden bağışlanmış olur."

Alıntıdaki gibi bir yönelim içinde, yanlış yola kendisi düşmüş olan insan, kendisine yeniden doğru yolu gösterecek hakkı, kendisinde nasıl görebilir? Heidegger'in söylemek istediği şey şudur: İnsan tarih içinde kendisini yanlışlara sürükleyen bir keyfilik değil, kendi özgürlüğüyle, yani "ekzistens" olarak kendisini yükümleyici bir talep altına koyarsa ve bunu yeni bir sorumluluktan hareketle yaparsa, yeni bir başlangıç yapabilir. Ve insanı yüküm altına sokan, onu sorumlu kılan şey "Varlık"tır. Fakat nedir Varlık? Heidegger'e göre "Varlık"tan bugünkü yanlış durumu içinde belirgin ve öncelikli bir şekilde söz etme imkânı olmadığı açıktır⁷.

Heidegger bu mektubunda hümanizm üzerine bazı yönelim noktaları verir ki, onun özgül düşüncesi bunlardan hareketle ortaya çıkarılabilir. Buna göre onun düşüncesinin ana konusu hiçbir zaman ekzistens olmamıştır; tersine daima ve daima Varlık olmuştur. İnsandan ekzistens olarak söz edilecekse, bu eksistens ancak eksistens (ex-sistence), yani insanın varlıktan dışta-durma hali olabilir⁸. Kendi Varlık'ı içinde varolan şey, varolanlarla çevirilmiş ve onlarla meşgul haldeki insan değildir; tersine varolanın ve varolan olarak insanın ne veya kim olduğu, Varlık'ın kendi kendisini bir şekilde açığa çıkarması, örtüsünü açmasıyla belirlenir. Batı

beraber üzerinde tartışmalar mevcuttur. İngilizce üzerinden baktığımızda kavrama karşılık olarak "truth" kavramı kullanılmaktadır. Bu kavram ise Türkçe de doğruluk, hakikat, gerçeklik olarak tercüme edilebilmektedir. Heidegger tarafından tekrar kullanıma sunulmuş bu kavram Platon düşüncesinde önemli bir yere sahiptir. Heidegger "Platon'un Hakikat Doktrini" adlı makalesinde, aletheia'nın aslında nasıl Platon'a dek bir biçimde sürdürdüğü sahihliğini Platon'la birlikte tümüyle yitirdiğini ortaya koyuyor. Buna göre, Platon kendinden sonraki düşünceyi de derinden etkileyecek şekilde hakikatin zemininde bir kayma ve yer değiştirmeye neden olmuştur. Bakıldığında, makale Devlet diyalogunun Platon'un ünlü Mağara İstiaresi'ni içeren Stephanus numarası 514a2 den 517a7'ye kadar olan kısmını, önce çizip sonrada kısaca ele aldıktan sonra bir bütün olarak yorumlar. Heidegger'e göre "saklı olanın açılması" olarak hakikat Platon'la birlikte ait olduğu "saklı" kökten koparılmış ve sadece görünen yanı olan "açılmasına" sıkıştırılmıştır. Böyle olunca da bir "açılış" olduğu bile unutulmuş, sadece bir "bulunma" ve "görünme" olarak anlaşılmaya başlanmıştır. Platon bu nedenle philosophia adını verdiği ve sorun üstüne sorun doğuran metafizik düşüncenin de yegane sorumlusudur. Başka deyişle, "Varlığı" aletheia kökenindeki "saklı oluşunda" önce Platon unutmuş, sonra da kendisinden sonra gelen bütün düşüncenin de böylece unutulmasına sebep olmuştur. Ancak, görüşe göre Heidegger unutmamıştır ve bize "Varlığı" yeniden hatırlatmakla kalmayıp bu unutuluştan kimin ne şekilde sorumlu olduğunu da ortaya koymaktadır.(ayrıntılı bilgi için bakınız, Oğuz Haşlakoğlu, "Heidegger'in 'Platon'un Hakikat Doktrini' Makalesi Üzerine Bir Eleştiri", **Felsefe Tartışmaları Dergisi**, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, sayı 32 (2004):1-17.

⁷Heidegger, **Varlık ve Zaman**, 2.

⁸Barbara Bolt, **Heidegger**, çev. Murat Özbank (İstanbul: Kolektif Kitap, 2012), 23-40.

düşüncesi, "Varlık'ı unutarak", esasında varolanların tümünü insan için kullanılabilir kılmayı hedeflemiştir. Bu anlamıyla Batı düşüncesi, bir "hümanizm"dir. İnsanı merkeze alan bir düşüncedir. İnsanı merkeze almaya Hristiyanlıkta da rastlanılır. Kant'ın postullar öğretisinde olduğu gibi, Tanrı sadece insan iradesine yer açmak için düşünmeye sokulmuş haldedir⁹. Heidegger ise varlık anlayışına farklı açıdan yaklaşmıştır. Varlık insanın tasarrufuna verilmemiştir. Aksine insan Varlık'ın tasarrufuna verilmiştir. İnsan olsa olsa sadece "Varlık'ın Çobanı"dır¹⁰. İşte Heidegger, Jean Beaufort'a yazdığı mektupta, kendi düşüncesi ile hümanizm ve ekzistensiyalizm arasındaki sınırı böyle çizmiştir.

Heidegger, Hümanizm Üzerine Mektup'ta, düşüncesinin ulaştığı noktadan, "dönüş"ten, yani "varlık ve zaman"dan "zaman ve varlık"a dönüşten söz eder¹¹. Biz sadece Dasein'ı (varlığı(nı) anladığı kadarıyla insanı) kendi varlığına yerleştirmek, sadece Dasein'ın varlığını zaman içinde serimlemekle yükümlü olamayız; aynı zamanda soru konusu kılınan "Varlık"ın zamanın ışığı içinde halen nasıl anlaşılmakta olduğunu da sormak zorundayız. Varolan olarak varolan, açık hale gelecekse, o, insan için açık, yani insana açılmış hale gelecek demektir. Kendi varlığı için varolan, insana bir özne-nesne ilişkisi içinde açık olamaz; Tam tersine, kendi varlığı içindeki varolanın insana açılması, bizzat Varlık'ın kendisini şu veya bu şekilde nasıl açtığına bağlıdır¹². Üzerinde yazı yazdığım masayı bir mobilya, bir kullanım nesnesi, olarak görürsem, bu, hiç de kendiliğinden anlaşılır birşey olmaz. Çünkü bu masa, sadece bizim herşeyi dünyevileştiren, herşeyi dünyevilik içerisinde kendi zamanımıza göre anlaşılması gereken bir nesnedir. Oysa daha önceki zamanlarda masa bir kullanım nesnesi değildi. Belki de masa, bir mitik-dinsel dünya yorumunun bütününü simgesel yoldan bugüne bağlayan şeydir. Üstelik öyle zamanlar, insanların yaratmış oldukları öyle dönemler vardır ki, bu zamanlarda ve dönemlerde insan dünyası içinde masa diye birşey olmamıştır. O halde bugün masayı "dünyevi" bir kullanım nesnesi olarak gösterdiğimizde, bu onun bize belli bir varlık tarzı içinde açık olması anlamına gelir. Bu aynı zamanda masayla ilgili diğer varlık tarzlarının (mitik, dinsel, v.d)

9Immanuel Kant, "Kişinin Düşünerek Yönünü Tayin Etmesi Ne Anlama Gelir?", **Düşüncenin Çağırısı**, çev. Ahmet Aydoğan (İstanbul: Say Yayınları, 2015), 83-104.

10Şeyda Öztürk, "Heidegger: Varlığın Çobanı", **Heidegger: Varlığın Çobanı, Cogito Özel Sayı 1**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 64 (2010): 5-7.

11Heidegger, "Hümanizm" Üzerine Mektup", **Hümanizmin Özü**, 62.

12Heidegger, **Varlık ve Zaman**, 3.

örtülmesini de beraberinde getirir. Demek ki masanın ne'liği, "özü" diye birşey yoktur; sadece Varlık'ın kendisini şu veya bu şekillerde açması diye birşey vardır. İnsanın varlığı da (*Varlık ve Zaman*'ın ekzistensiyaller -varoluş kipleri- içinde kavramayı denediği üzere), masa örneğine benzer şekilde, ancak ve sadece belirli bir çağın insanının varlığı olabilir ve bu insanın varlığı tüm zamanları kapsamaz. İnsanlık tarihi, insan varlığının kendisini açmasının ve örtmesinin tarihidir. Bu nedenle genellikle Varlık'ın kendisini açmasının ve örtmesinin bu tarihi, kendisini sürekli açılan ve örtülen bir şey olarak insanın, teorik yoldan önünde ve elinde tutacağı birşey değildir; tam tersine insan bu tarihin ellerindedir. Düşünme, ancak, içinde sadece bir masanın değil, hatta insanın ne olabildiğinin (bu insan isterse Tanrısal bir karaktere sahip olsun) örtülmüş olduğu bu tarihe yöneldiği takdirde, yani ancak böyle bir "dönüş" içinde, insanın ne olduğunu öğrenebilir. Bu, insanın kendi Varlık'ına yönelmesidir.

Heidegger "dönüş"ten söz ederken, aynı zamanda *Varlık ve Zaman*'da "hermeneutik döngü" olarak üzerinde durmuş olduğu konuyu etraflıca geliştirmeyi de dener. Varlık ve Zaman, "Varlık'ın anlamı"na ilişkin soruyu bir varolanın (Varlık'ı anlayan Dasein'in, yani insanın) varlığını dikkate alarak sormuştu. Öyle ki, böyle bir soruya aranan yanıt için, zaten genellikle Varlık'ın bir anlamı olacağı önceden varsayılmak zorundaydı. *Varlık ve Zaman*'da ki "hermeneutik döngü" buradaydı. Oysa şimdi döngünün Varlık ve Zaman'daki statik-geometrik formu içinde, dinamik-tarihsel bir moment sokulmuştur. Fakat "varlık ve zaman"dan, "zaman ve varlık"a bu "dönüş"ü vurgulayan bu yeni söylemin kendisi de dıştan bakıldığında, yeniden bir çift-anlamlılığa düşmektedir. Bu söylem "insan (Dasein)-varlık" ilişkisinde vurguyu diğer kutba, Varlık kutbuna yapan bir talep, bir uyarı olarak anlaşılabilir. Fakat bu söylemde diğer yandan ve aynı zamanda "Varlık tarihi üzerine düşünme" talebi ve uyarısı vardır. Talep, Varlık sorusunu unutmuş olan düşünmenin, artık kendisine dönmesi talebidir de. Yani düşünme, kendisinin, varlıktan yüz çevirşi üzerine düşünmeli ve böylece yüzünü yeniden Varlık'a döndürmeye hazırlanmalı, Batı tarihinin temel eğilimini yapan şeyi, yani Varlık üzerine Varlık'tan yüz çevirerek düşünmenin tarihini araştırmaya yönelmelidir. Hümanizm Üzerine Mektup'un bütünü, bu çift-anlamlılık içinde anlaşılacak zorundadır. Heidegger "varlık"tan konuşur görünür; oysa aslında Batı metafiziğine musallat olmuş olan "varlığın tözselleştirilmesi" girişimlerini tümüyle felsefeden def etmek ister. O varolanın,

varlığından, Varlık'ın kendisinden, Varlık'ın anlamından, Varlık'ın hakikatinden, Varlık'ın ışığından, Varlık'ın tarihinden, Varlık'ın kaderinden, "olay"dan söz edip durur. Bunları klasik Batı metafiziğine ait kelimeler olarak anlamamak gerekir. Heidegger düşünme yolu üzerinde bu kelimeleri kendi düşüncesinin temel kelimeleri olarak bulmuş ve kendi problematiğini birileri için anlaşılır kılmak zorunda olan bir düşünür olarak konuşur. Bu "birileri", onun yolunda ona eşlik etmemiş ve onun yaptığı ayrımları kavramamış olmakla kalmayıp, bu ayrımları hiç de uygun olmayan şekillerde açıklamaya girişmiş olanlardır. Heidegger'in izlediği düşünme yolu, o zamanlar okuyucunun önünde hiç de net bir şekilde durmuyordu. Bir kısım okuyucu Heidegger'den mümkün olduğu kadar çabuk şekilde Varlık ve Zaman'ın bitirilmemiş kısmını bekliyor ve talep ediyordu. Diğer bir kısım okuyucu ise, oldukça kaba bir şematizm içinde "dönüş" söylemini kötüye kullanıyor, Heidegger'in izlemiş olduğu yolu, "dönüşten önce" ve "dönüşten sonra" diye iki evreye ayırıyordu. Böylece sadece Heidegger'in kendi yolunu izlerken kendisini harekete geçirmiş olan motifler açığa çıkarılmamış halde kalmış olmuyorlar, hatta Heidegger'in çeşitli çalışmalarının dışsal, kronolojik yoldan doğru dürüst sıralanıp düzenlenmesine bile gidilmiyordu. Aslında Heidegger'in düşünme yolundaki bu "dönüş", hiçbir şekilde bir radikal sapma olmamıştır. Buna rağmen bir "dönüş"e duyulan ihtiyaç dolayısıyla, özellikle Heidegger'in çift anlamlı imalarından esinlenerek ve büyük ölçüde keyfi kalan yorumlarla ve geniş bir yayın kampanyası içinde yeni bir Heidegger portresi oluşturmuştur.

Heidegger üzerine şimdiye kadar yapılmış olan tartışmalardan elimize kalanın ne olduğuna bakıldığında, bunun, yanıtlardan çok sorular olduğu ortadadır. Acaba Heidegger varlığın anlamını nihai bir şekilde belirlemek mi istemiştir; yoksa o böyle bir belirlemenin imkânsızlığını mı göstermeye çalışmıştır? O geç dönem eserinde hakikat sorusunun ayırt edici boyutunu mu elde etmiştir; yoksa bu boyutu tamamen kayıp mı etmiştir? Tarihin ve tarihselliğin onun düşüncesindeki yeri ve önemi nedir? Heidegger düşüncesi hangi kaynaklardan beslenmiştir? Bu düşüncede teolojik ve politik ön tasarımlar (hatta ön yargılar) rol oynamışlar mıdır? Heidegger üzerine sürdürülen tartışma, bu hususları basit bir şekilde ve çoğu ilgisiz sorular ve yanıtlarla zorla kabul ettirmek veya reddettirmek istemiyorsa; Heidegger'i yorumlama çabası bizzat Heidegger'in toplu eserinden hareketle yapılmalı gösterilmelidir.

Heidegger'in *Varlık ve Zaman* adlı eseri temel kaynağımız olacağına göre kısaca

eserin mahiyetinden bahsetmek gerekmektedir. Heidegger bu eserinde temel savı: daha önce de sorulan fakat çoktandır unutulmuş “Varlık Nedir?” sorusunun yeniden sorulmasıdır¹³. Bunu yapmak için de, bir varlık veya bir varolanı ele almamız gerekir ki bu durumda bizi, insanın varlığına veya “Dasein”’a götürecektir; çünkü bu soruyu soran bizzat bu varlıktır.

Tüm varolanlar içinde kendi varlığını veya başkalarının varlığını problem etmesi ile insanın varlığı veya Heidegger’in tabiri ile Dasein ontolojik açıdan ilk irdelenmesi gerektir. Öyle ki bütün yapıp ettiklerimiz, deneyimlerimiz ve dünyanın ve içinde tek tek varolanların açılmışlığı ancak Dasein’in ilgisine e ve irdemesine tabidir. Dünyayı ve onunla birlikte-varolan olan bütün varolanlar Dasein’in ilgisi ve irdemesi sayesinde bir anlam kazanabilmektedir. Bu sebeple Dasein’in ve onun bu varolanlar dünyasına bakışını irdelenmek öncelikli olmak zorundadır.

Dasein kendisinin de bulunduğu bu çevreleyen dünyaya ve birlikte-varolduğu diğer varolanlara karşı bir merak içerisindedir. Bu merak, Dasein’i varlığın ne olduğu sorusuna yönlendirecektir. Dolayısı ile varolanlar ile çevreleyen dünyaya yönelik öncelikli irdelenmeye varlık sorusu veya “varlık nedir?” sorusu ile başlanmalıdır. Her soru kendi içinde soruyu soranın, sorulan şeye doğru bir yönelmesini ve merak edilen şeyin gizini açmayı içerir. Bu gizini açma ile beraber aralık manası açılmışmaya başlar. Bu sebeple ilk önce “varlık sorusu” ile Dasein’in varlığının yapılarını (konstitüsyonlarını) açılama imkânı kazanacağız.

13 Inwood, **Heidegger**, 7-20.

2.VARLIK SORUSU

Günlük dilde 'varlık' sözcüğü sıkça dile getirilir, “cansız varlıklar” gibisinden birçok ifadeyle karşılaşmak mümkündür. Açıktır ki, bu tür ifadelerde 'varlık' derken 'varolan' kastedilmektedir. Öte yandan, 'varlık' ile 'varolan', yalnızca günlük dilde birbirine karıştırılmış birer kavram değildir. Batı metafiziğinin hemen her ürününde 'varlık' ile 'varolan' birbirine karışmış durumdadır.¹⁴ Öyle ki, 'varlık' bir varolan -ya da varolanların toplamı- muamelesi görmekte, ona, varolanlar üzerine çalışırken kullanılan yöntemler uygulanmaktadır. Hâlbuki 'varlık', bir varolan değildir. Dolayısıyla varolanlar üzerine bir iş yaparken izlenen yöntemi varlığa uygulamak imkânsızdır.¹⁵ Dahası, 'varlık' bir 'varolan', bir 'şey' olmadığı için zamansal ya da zamanda da değildir; onun zamanla ilişkisi başka yerlerde aranmalıdır. İşte Heidegger'i tamamlanmamış başyapıtı *Varlık ve Zaman*'ı yazmaya iten tam da budur.

Varlık sorusu ve 'varlık' kavramı çeşitli anlamları içerisinde barındırmaktadır. Bunlardan birisi olan kavrama, soruya yönelik yaklaşımların bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Soruyu ve kavramı bir bilgi ve bilim içeriği olarak ele alan epistemolojik yaklaşımdır. Heidegger bu yaklaşımların karşısında durmaktadır ve kendisinden önceki düşünürleri bu açıdan eleştirmektedir. Bu tarz bir yaklaşım özne ve onun anlama yetisi üzerinde durmaktadır. Buradan hareketle sorunun ve kavramın şekli “Neyi bilebiliriz?” veya “Bilimin temelleri ne olmalıdır?” gibi bir sorunun cevabı olacak biçimde şekillenmiştir. Bu haliyle cevap da kendi içerisinde barınmaktadır. Bir tarafta algılayan bilme edimini gerçekleştiren, özne, diğer tarafta bilinen şey, nesne ve bu iki taraf arasındaki ilişki konu edinilmiş olmaktadır.¹⁶

İlk önce algılayan ve bilme edimini gerçekleştiren özneyi ele almak, bu özneyi

¹⁴Heidegger, *Varlık ve Zaman*, 4.

¹⁵ *age*, 3.

¹⁶ Inwood, *Heidegger*, 25-26.

hangi açıdan ifade etmek gerektiği sorusunu ortaya çıkartmaktadır. Bilme edimi içerisindeki davranışına tarafsız olarak ve kuramsal bir bilgiyle yaklaşan saf bir özne mi, yoksa, ele aldığı konuya belli bir imkân ve ilişkiler içerisinde yaklaşan bir özne mi? Konu şu an itibari ile bizi bir ikileme götürmeye başlayacaktır. Buradan itibaren kendimizi bir taraf içerisinde ifade etmek zorunda kalacağız. Bilgimizi tamamen deneyimin bilgisi ve kendimizi de saf kuramsal yaklaşım içerisinde olduğumuzu ifade eden, doğuştan gelen bilgilerimizin olmadığı aksine deneyimlerden elde ettiğimiz bilgiler içerisinde her şeyi açıklayan Locke gibi filozofların da taraf olduğu, 'varlık'ı 'varolan' olarak gören yaklaşım içerisinde olabiliriz. Ya da bizde doğuştan varolan ve dünyayı da bu bizde varolan bu saf *a priori* yargılar, kategoriler çerçevesinde değerlendiren Kant¹⁷ merkezli bir yaklaşım içerisinde olabiliriz.

Bilinen nesneden, şeyden hareketle varlık sorusuna ve kavramına yaklaşırsak, bilmek bizi dünya içinde olan herşeyin bilgisine götürecektir. Böyle bir durumda da artık öznenin hiçbir yeri olmamaktadır.

Buradan hareketle meselemize bir bilgi problemi eksenli yaklaşımın bizi çeşitli sıkıntılar içerisine götüreceği ortaya çıkmaktadır. Bilgi nasıl bir şekilde diğer bütün şeylere karşı tutumlarımızda belirleyici hale geliyor.

Descartes'ın yaptığı gibi bilgiyi açık-seçik hale getirme, bize problemimizi çözmede yardımcı olan kesin sonuçlar ortaya koymada etkili bir form verebilecek midir? Ancak bu yöntemde tarihsellik için içine girince sıkıntılı olmaktadır.

Böyle sıkıntılar ile boğuşmak bizi problemimizi çözmek için giriştiğimiz her adımı sonu çelişkiler olan sonuçlara götürecektir.

Problemimize bir epistemolojik problem olarak bakmadan çözüm üretmeye çalışırsak, karşımıza bir disiplinin nasıl olması ve inceleme alanının nasıl olması gerektiği problemi çıkacaktır. Bilimler kendi inceleme alanları doğrultusunda kendilerine bir yöntem oluştururlar. Bu yöntemler ile bilimler kendi disiplinlerini bağımsızlaştırırlar. Örneğin bir fizik bilimi kendine, şeylerin dünya-evren içindeki fiziksel hareketlerini, enerjilerini inceleyerek sınırlama yapar. Biyoloji bilimi ise, yine varolanların yapısını, arasındaki ilişkiyi inceleme yaparak kendine sınırlama yapar. Kimya bilimi ise şeylerin atomları ve bunların reaksiyonları, reaksiyon sonucu

17 Heidegger, **Varlık ve Zaman**, 11.

çıkan sıcaklık, kimyasal tepkimeler ürünleri gibi konular ile sınırlama yapar.¹⁸

Bilimlerin kendi sınırlama çabaları, eskiden gelen ve kesin yargılar oluşturma isteğimizin bir sonucudur. Yani her disiplin kendi uğraş alanında elde ettiği sonuçları bir kesinlik problemi temelinde ele alır ve elde ettiği sonuçların evrensel olması gerektiği üzerinde durur.¹⁹

Bir sınırlama içerisinde olacaksak ve bilimlerin kendi disiplinlerini oluşturdukları biçimde bir kesinlik içerisinde olacaksak bizde varlık sorusu ve problemini aynı sınırlamalar içerisinde ele almamız gerekmektedir. O halde ilk yapacağımız şey “varolan”ın bilgisine yaklaşmak olacaktır. Buradan hareketle amacımız varolan-varlık ayırımı yapmaya çalışmaktır. Şimdi *Varlık ve Zaman*’da Varlık sorusunu inceleme yöntemini tahlil etmeye çalışarak bu ayırımı açıklamaya çalışalım.

2.1 *Varlık ve Zaman*'da Varlık Sorusu'na Yönelik Yöntem

Heidegger 'varlık' sorusunun yanıtının “diğer bütün ontolojilerin ondan neşet edeceği bir fundamental (temel) ontoloji”²⁰ aracılığıyla bulunacağını düşünmüştür.

Gerek felsefi bilgi, gerekse ilmi bilgi, "varolan" bir şeyin bilgisidir. Bu "varolan" şey, maddi bir şey, anorganik (cansız) bir şey (mesela tabii bir hâdise, taş, toprak, su... gibi şeyler); "manevi" bir şey (mesela edebi, ilmi bir metin, tarihi bir vâk'a, ahlaki bir hâdise, iyi, veyahut kötü olan ahlaki bir hareket, güzel veya çirkin estetik bir obje (nesne)... gibi); organik bir şey (mesela nebat, insan, hayvan ve bunlara ait hâdiseler... gibi); ruhi bir şey (mesela düşünme, görme, anlama, bilme, tasavvur etme, hatırlama... gibi); ideal bir şey (riyazî münasebetler, adetler, geometrik şekiller, kıymetler, fikirler... gibi) olabilir.

Bütün insan bilgisinin "varolan" bir şeyin bilgisi olması, felsefi bilgi ile ilmi bilgiyi birbirine bağlamakta, hatta onları birleştirmektedir. İlim ve felsefenin ortak kaynağını teşkil eden, onları birbiriyle birleştiren bu "varolan"ın da yine hususi bir bilginin tetkik sahası olması tabiidir. İşte böyle bir bilgiye ontoloji adı verilmektedir.

¹⁸age, 9.

¹⁹age, 10.

²⁰Inwood, Heidegger, 13.

Bu sebepten dolayı modern ontolojinin kurucusu olan Nicolai Hartmann, ontolojiyi "temel-ilim" olarak görmüştür; zira ontoloji, bütün insan bilgisinin kendisi ile, uğraştığı kaynakla, yani "varolan"la uğraşır.²¹ Bir "temel-ilim" olan ontoloji, "varolan"ı bir bütün olarak ele aldığı halde, ilim ve felsefe, "varolan"ı çeşitli sahalara bölmek ve aralarında bir iş bölümü yapmak suretiyle tetkik eder.

Ontoloji "varolanı dünya içinde olan bir varolan olarak" tetkik eder. Ontolojinin bu tarifi Aristoteles'e kadar gider. İlk defa Aristoteles ontolojiyi bu şekilde tarif etmiştir. Gerçi Aristoteles'den beri ontoloji, bir varlık ilmi olarak tarif edilmiştir. Fakat Aristoteles varolanı dışlayan ve onu soyutlayan bir varlıktan değil, aksine varolanı dışlamayan ve bizatihi olarak varolan bir varolandan bahseder. Batı felsefesi varolan-varlık ayırımında varolanı geçici olan ve çok olan olarak görürken, varlığı ise kalıcı olan, ideal olan, tanrısal olan olarak görür. Bu sebeple "varlık birdir" ve en son şeydir. Dasein için ontolojik bir problem veya çözüm olması, batı felsefesinin yanlışını düzeltme amacı taşımasıdır.²²

Ontoloji "varolan" ile ilgilenirken kendisini diğer disiplinlerden ayıran yöntemlere ve sınırlara ihtiyaç duyar. Nasıl bir kimya atomlar ile ilgileniyor, fizik hareket ile ilgileniyor biyoloji canlılar ile ilgileniyor ise ontoloji de kendisine ilgi alanına göre bir hedef belirlemesi gerekmektedir. Yukarıda kısaca değinmeye çalıştığım üzere ontolojinin temel konusu varolanlardan dışlatılmış bir "varlık"tan ziyade varolanların varlığı olmaktadır. Bu "varlık" tek tek "varolan"lardan ayrı olması gerekmektedir. Elbette tüm bu tek tek "varolan"ların da bir "varlık" olarak ilgi sebebi olması imkânı bulunmaktadır. Ama bu ilginin, fizik-kimya-biyoloji biliminin ilgilendiği gibi olmaması gerekmektedir. Bu sebeple öncelikle "varlık nedir?" ve "varlık ile kastettiğimiz nedir?" sorusu karşımıza çıkmaktadır. Merak ve ilgi bizi zorunlu olarak bu sorulara götürmektedir. Varlık'ın ne olduğu, tek tek varolanların ne olduğu gibi birçok soru, bizi, soruyu çözüm arayışına götürmektedir. Felsefi bir problem olarak bu sorular ile ilgilenmek ontolojinin uğraş alanı içindedir.

Felsefe tarihi her ne kadar doğa merkezli tasarımlar ile yola çıkmış olsa da²³ sonuçta insan merkezli bir düşündür. Bütün sorunlar ve çözümleri insan

21Takiyettin Mengüşoğlu, **Felsefeye Giriş**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1958), 106.

22age, 109.

23Bütün felsefe tarihi kitapları felsefi düşüncenin kökenlerini Antik Yunan felsefesine bağlarlar.

merkezli olmak zorundadır. Doğal olarak varlık sorusunun çözümünde de bakılması gereken insan olmaktadır. İnsan dışındaki diğer bütün varolanlar, öylece vardır ve kendi varlık'larına dair hiçbir belirlemeleri yoktur. Kendi varlığını sorabilen ve varolan-varlık ayırımına gidecek tek canlı insandır.

“Yine de insana düşünebilen denir -doğrusu böyledir de. Çünkü insan akıllı canlıdır. Akıl, **ratio**(:sich entfalten; dürülü bir şeyin açılması, gelişmesi-tekâmül etmesi.),düşünmeyle açılır.”²⁴

Düşünen canlı olan insan, tek başına ele alındığında, Heidegger'in varlık sorusuna yaklaşımında yetersiz kalmaktadır. Varlık sorusu ele alındığında birincil olarak varolanın ne olduğu ve söz konusu varolanın içinde bulunduğu ve ona erişim imkânı veren şeylerin de açılması gerekmektedir. Bu açıdan yine tek tek varolanlardan ziyade bütün varolanlarla ilişkisi olan bir varolan ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Söz konusu bu varolana Heidegger *Dasein*²⁵ demektedir. Dasein dışında bütün varolanlar öylece var olmaktadır. Dasein *kendi varlığını*²⁶ icra ederken bizatihi kendi varlığını da mesele etmektedir. Bu sebeple varlık sorusunun çözüm arayışı bizi Dasein'a götürecektir.

“Dolayısıyla diğer bütün ontolojilerin ondan neşet edeceği fundamental ontoloji, Dasein'ın eksistensiyal analitiğinde aranmalıdır.”²⁷

“Varlık sorusu” bizi Dasein'a götürecekse inceleme alanımızın merkezinde Dasein olmalıdır. Bütün varolanların kendilerini açımlayacağı fundamental ontoloji ancak Dasein'ın irdelenmesi ve onun varlığının yapılarının ortaya serimlenmesi ile çözümlenecektir.

Dasein dışında bütün varolanlar bir-dünya-içinde bir rabıtalılar bütünü halinde öylece bulunmaktadır. Dasein bu varolanların rabıtalılar bütünlüğünü içerisine kendisini de katarak açılar. Ama Dasein diğer varolanlardan ontik olarak bir

Felsefenin Antik Yunan döneminde başladığını kabul edersek, karşımıza doğa filozofları çıkacaktır. Bu filozoflar bütün oluşu ve varolanları doğa içerisinden yorumlamaya çalışmışlardır. Yorumlama davranışını insan merkezli olduğunu söylediğimizi de varsayarsak, aslında bütün düşüncelerin merkezinde insan bulunmaktadır. O halde sorulacak bütün soruların kaynağı ve çözümünü de yine insan üzerinden değerlendirmek gerekmektedir. Heidegger haklı olarak bu ayrımı vurgulamıştır. Kendini varlığını varlık olarak düşünebilen tek canlı insandır. İnsan dışındaki bütün canlılar varolanlardır. Ve sadece, öylece vardır. Antik çağ okuması için bakınız: Çiğdem Dürüşken, **Antikçağ Felsefesi**, İstanbul: Alfa Yayınevi, 2014).

24Heidegger, “Düşünmek Ne Demektir?”, **Düşüncenin Çağrısı**, 47.

25Heidegger, **Varlık ve Zaman**, 12-13.

26age, 13.

27age, 13.

müstesnalığı vardır²⁸. Bu müstesnalığı onu tüm ontolojik irdelemelerde bir öncelikli olma imkânına kavuşturur. Bu onun önontolojik olma imkânıdır. Yani tüm varolanların ve rabitalar bütünlüğünün açılanması Dasein ile mümkündür. O halde varolanlara karşı olan ilgi içerisinde örtük olarak Dasein'in açılanmasını barındırmaktadır. Bu sebeple konu ontoloji ve problem de varlık problemi olunca çözümde ancak Dasein'in açılanması olacaktır. Bundan dolayı varlık sorusu için ilk yöntemimiz Dasein'in analitiği olacaktır.

Yöntem olarak Dasein'in analitiği temeli olacağına göre bundan sonra yapacağımız şey ilk olarak varlık sorusuna yaklaşımda varlık ve varolan ayırımı yapmaktır. Zira Heidegger Dasein'i ontik öncelik olarak görmesinin sebebi bu varlık varolan ayırımından neşet eden varlığını sorgulayabilen olmasıdır²⁹.

2.2 Varlık ve Varolan Ayırımı

Heidegger'e göre *Varlık ve Zaman*'ın tümü tek bir soruyla, Varlık'ın anlamı sorusuyla ilgilidir³⁰. Peki, Heidegger "Varlık" teriminden ne anlamaktadır? Bu terim kendini nasıl açıklamaktadır. Felsefe tarihi açısından yaygın olarak kullanılan bu terim günümüze kadar neden kendisini açıklama noktasında sıkıntı yaşamıştır.

İnsanlar, günlük deneyimleri içerisinde, yaptıkları her şeyde çok çeşitli nesne, süreç, olay, deneyim veya başka fenomenlerle (olgularla) iç içe yaşamakta, bunlar da insanların kendilerini ve çevresindeki dünyayı anlamalarına neden olmakta ve bir birlikte oluşu meydana getirmektedir. Müzik dinleme, spor yapma veya kitap okuma benzeri fenomenler, belirli şeylerden belirli durumlarda yararlanmayı ve uygulamayı, bir içinde bulunuş halinde söz konusu deneyimlerin ve nesnelerin burada oluşu ve doğası ile ilgili belirli bir anlayışı kabul ederek varsaymayı içerir. Müzik dinlerken, eserin yazarı, notaların ritmi, hangi enstrümanlar ile çalındığı, sesin müzik ile uyumunu gibi birçok bir arada olan ve bizde müzik dinleme esnasında içinde bulunuşumuzu sağlayan diğer her türlü fenomeni bir farkındalık içerisinde, bunların

28 age, 12.

29age, 14.

30Emmanuel Levinas, "Martin Heidegger ve Ontoloji" **Heidegger: Varlığın Çobanı, Cogito Dergisi Özel Sayısı 1**, çev. Elis Simson, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 64(Güz 2010): 18-49.

birbirleriyle nasıl ilişkide olduğunu, bu şekilde de her birinin ayırt edici olanaklarını gösteririz. Tüm bu içinde bulunuş halinde müziğin bizdeki bir farkındalığı ve uyumunu bilmeden, müziğin bizde oluşturduğu atmosferi ve müziğin kendine ait özelliklerini bilmeden müzik dinlemekten birşey anlayamayız. Başka eserler ile karşılaştıramaz ve dinlediğimiz eserin bizde oluşturduğu farklılığı yakalayamayız. Serin bir sahil kasabasının kıyısında oturmuş heyecanlı bir macera temalı bir kitabın keyfini yaşıyor olmak, o kitabı taşımayı, kitabın konusu olan maceranın sürekliliğine odaklanmayı, kullandığı kelimelerin uyumunu anlamayı, söz konusu yazım tarzı içinde kullanılan özgül sınır ve beklentileri kavramayı ve yazarın katmaya çalıştığı anlamı varsaymaktır.

Kısaca söylemek gerekirse; insanlar, bütün yaşamları boyunca sürekli hareket içerisinde olan ve ayırt edici bir doğa olan varlıklarla örtük bir anlama etkileşimi içinde olma yeteneğini sergilemektedirler. Bu yetenek; yeni aldığımız bir kitabın sayfalarının eksik basılmasından şikâyet ettiğimizde veya en sevdiğimiz davranışları sergilediğimizde, şimdi ne kadar kabiliyetli olduğumuz hakkında yüksek sesle hayretlerimizi dile getirdiğimizde ya da kitabımızın nerede olduğunu sorduğumuzda sözel olarak dışa aktarılır. Bu aktarım olayı bir etkileşim içerisinde olmak demektir. Söz konusu karşılıklı anlama etkileşimi, "olmak" fiilinin çeşitli formlarının kullanımıyla sistematik biçimde sınıflandırılıyormuş gibi gözüktüğünden, Heidegger bunu, bir varolan için var olmanın örtük anlayışı olarak ifade eder. Bu, varlıkları oldukları gibi, bize göründükleri veya bizde oluşturdukları izlenim gibi, yani varlık (qua) olarak varlık şeklinde anlama kabiliyetidir. Bir başka deyişle, varlıkların Varlık'ını anlama yeteneğidir³¹.

Tarihsel açıdan edindiğimiz ve genel kabul olarak tasarımıladığımız kültürel deneyimlerimizin pek çoğu, söz konusu kavrayışın ve bu kavrayış paralelinde bu duruma karşılık gelen nesnelerin belirli formlarının kapsamlı biçimde mantıksal bir çerçeve dâhilinde tematize edilmesine varmaktadır. Bu kültürel fiiller, gündelik hayatımızın belirlenmesinde önemli rol oynarken, bazı şeylerin önsel olarak kabul edildiği ve bu sebeple de hayatımızın diğer pratikleri sırasında devamlı olarak deneyimleşmediğimizden geliştirilmediği, gayretlerimizin aleni odağı haline gelmiş insan eylemlerinin kiplerini meydana getirir. Örneğin günlük temizlik tasamızı; bizi

31Heidegger, **Varlık ve Zaman**, 29.

temizlik malzemelerinin, temizleme özelliklerini, buradan oluşacak ilgiden hareketle de sabun, su gibi maddelerin yapısı ve nitelikleri hakkında daha ayrıntılı bir bilgi edinmeye sevk edebilir. Evcil hayvanlar beslememiz, birlikte yaşamamız, özelde bu ve diğer hayvanlar hakkında araştırma yapmamıza sebep olabilir. Gündelik olarak yaptığımız alışkanlıklarımız; okuma, spor yapma, gezintiye çıkma, müzik dinleme gibi, bizi, belirli bir yazarın stilini ve gelişimini incelemeye, o spor aktivitesinin, müzik dinletisinin, parkta gördüğümüz çiçeğin niteliğini, türünü, özelliklerini incelemeye buradan da belirli edebiyat tarzlarında görülen estetik lezzet vasıtalarını aydınlığa çıkartmaya, botanik bilimini geliştirmeye yada bir sanat eseri yazmaya götürebilir. Başka bir deyişle; temel bilimler olarak saydığımız; fizik, kimya, biyoloji ve edebiyat gibi temalarını gündelik hayatın içerisindeki örtük olan deneyimlerden alan bilimler, kendi farklılıkları olan araştırma disiplinlerinin kendilerine seçtikleri esas ilgi alanı, her ne kadar mantıksal bir farklılıkları olsa da, günlük hayat içindeki temas ve uğraşımız sırasında, sürekli deneyimleşmediğimiz veya deneyimleşmelerimiz içerisinde yalın haliyle her zaman varolan ve neden var olduğunu düşünmediğimiz sadece kabul ettiğimiz örtük kalan fenomenlerin çeşitli yönleridir. Burada önemli olan bu örtük fenomenlerin Heidegger için ontik bilgi alanı olarak kabul edilmesidir. Sonuçta üretilen özgül teoriler, Heidegger'in ontik bilgi diye isimlendireceği bir bütünü oluşturur. Bu ontik bilgi, özgül varlık türlerinin birbirinden ayırt edilebilen doğasına mahsus bir bilgidir. Bilimsel açıdan her disiplin kendine ait farklı inceleme temaları belirlemiş olsa da, yukarıda ifade edildiği gibi günlük deneyimler içerisinde kalan ve bir açılanmışlıktan yoksun olan örtük bilgi alanları Heidegger için ontik bilginin kaynakları olmaktadır³².

Bu tarzdaki bir kuramlaştırma, belirli bir bilimin kendi araştırma alanına sınırlar çizilmesine ve bu sınırların mantıksal çerçevesinin çizilmesini baştan hazır bulunuş içerisinde kabul eder. Disiplinlerin kendi uğraş alanları içerisindeki tüm araştırmalarda bu hazır bulunuşluk hiç rahatsızlık vermemecesine kabul edilir ve oluşturulacak bütün buluşlar, kuramlar bu hazır bulunuşluk üzerine eklenerek üretilir. Böyle bir durumda mevcut olan temalar esas itibarı ile bir kabulün üzerine inşa edilen bilgi teorileri olmaktadır. Ama bu ilerleme ve kabul ediş bir kriz üretinceye kadar bu şekilde devam eder. Örneğin Einstein'ın görelilik teorisi, fizik alanında

32age, 37.

böylesi bir krizi hızlandırmış³³, biyoloji alanında³⁴ da buna benzer bir arbede, Darwin'ci doğal ayıklanma teorilerileriyle yaşanmıştır.³⁵ Edebiyat araştırmaları alanında ise; yazar, metin ve dil ile ilgili eski yaklaşımlara son zamanlarda teori açısından saldırılmış³⁶ ve sayılan örneklere benzer bir işlevin yerine gelmesine yol açmıştır. Disiplinlere getirilen bu tür eleştirel yaklaşımlar, disiplinlerin başlangıç olarak aldıkları bu hazır bulunuşluk temaları üzerine ilgilenmelerine neden olmuştur. Meseleyi başlangıç problemi olarak alan kimi yaklaşımlar problemin kaynağının ontolojik önceliğinden ziyade başlangıcın gerekliliği ve mantıksal içeriği ile ilgilenmişlerdir.³⁷ Bu inceleme sonucu başlangıç olarak kabul edilen hazır bulunmuş olan kuramların yada diğer ifade ile örtük fenomenlerin belirlenimsiz olacağı üzerinde durmuşlardır.³⁸ Ya da başlangıç ve bu belirsizlik meselesini insan merkezli ve onun içinde bulunuşluğunun incelenmesi ve çeşitli mertebeler içerisinde analiz edilmesi ve tekrar çizilmesi gerektiğini savunun ayırımlar yapılmıştır³⁹. Kavramlara ve mantıksal çerçevesine yönelik bu irdelemeler, bir araştırma disiplininde varolan standartlarla uyumlu olan teorilerle ilgili değil, benzer herhangi başka bir teorinin üzerine inşa edilebileceği temellere ilişkindir. Yani bilimsel teorileştirmelerin a priori (önsel) şartlarının olanaklılığı ile ilgilidir. Heidegger'in kullandığı fiilde bunlar, ontik irdelemenin ontolojik varsayımlarını açığa çıkartmaktadır.

İşte tam bu noktada devreye felsefi irdeleme girer. Zira edebiyat bilimindeki metin kavramları üzerinde düşünerek açığa çıkan şeyler, fen bilimlerindeki (fizik, kimya) nesne ya da biyolojide ki hayat döngüsü söz konusu bilimlerin özündeki konularla temel bağdaşmaları ifade edişleri, o disiplinin kendisi için birer konu olarak gördüğü bütün özgül nesneleri belirten şeylerdir. Böyle bir araştırmayı, sadece ilgili

33Werner Heisenberg, **Determinizmden Olasılığa Doğru, Fizik ve Felsefe**, çev. M. Yılmaz Öner (İstanbul: Belge Yayınları, 2000).

34Teoman Duralı, **Biyoloji Felsefesi** (Ankara: Akçağ Yayınları, 1992).

35Uluğ Nutku, "Doğa-İnsan Bağının Yeniden Üretilmesi İçin Üç İlke", **Felsefe Logos**, İstanbul: Bulut Yayınları, Mart, cilt 6, (1999).

36Edward W. Said, **Başlangıçlar, Niyet ve Yöntem**, çev. Ferit Burak Aydar (İstanbul: Metis Yayınları, 2009).

37G.W.F. Hegel, **Mantık Bilimi, Büyük Mantık**, çev. Aziz Yardımlı (İstanbul: İdea Yayınları, 2008).

38Abraham Moles, **Belirsizin Bilimleri, İnsan Bilimleri İçin Yeni Bir Epistemoloji**, çev. Nuri Bilgin (İstanbul Yapı Kredi Yayınları, 2012).

39Alparslan Açıkgenç, "Yeni Bir Toplum Felsefesine İlk Adım", **Teoman Duralı'ya Armağan** (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2008), 28-49.

bilim için disiplin içi bir irdeleme amacıyla yürütmek olanaklı değildir ve olamaz da. Çünkü bu durumda yukarıda aktardığım üzere söz konusu kriz anlarında konuyla ilgili varsayımlardan kurtulamayacaktır. Böyle bir sıkıntıdan kurtulabilmek için gerekli olan şey, bu bağdaşım, ifade edilişler hakkında düşünmek, bu disiplin içi sahaya dâhil olan en temel hazır bulunuş içerisinde olan kavramlaştırmaların doğasını ve geçerliliğini açık-seçik hale getirmeye çalışmaktır. İşte böyle bir yaklaşımla yapılacak olan eleştirel açık-seçik hale getirme, felsefenin görevi olabilir. Bu temel etkileşim içinde felsefi irdeleme, birden, diğer disiplin içi irdeleme fiillerine bağımlı ve hepsine göre daha temelli bir konuma gelir. Bu sebeple şu çıkarım yapılabilir; *tüm bilimsel Düşünme, felsefi Düşünmenin sadece türetilmiş ve sonra nasılsa öyle sağlamlaştırılmış biçimidir*⁴⁰. Burada şu hususu belirtmekte de yarar olacaktır. Felsefenin, özgül bilimsel teorilerin geçerliliğini yargılama gibi bir üst kimliği de yoktur. Ama yukarıda belirttiğim üzere bütün bilimler için temel kabul edeceğimiz örtük fenomenler üzerine kurulu kavramlaştırmalar ve herhangi bir teori, ilgilenilen alandaki bazı varsayımların kesin biçimde geçerli olduğu kabul edilerek disiplin içi irdeleme ve ilerleme imkânı kazanabilir. Peşinen kabul edilen bu başlangıç varsayımları, ilgili disiplin tarafından ne haklı gösterilebilir ne de geçersizliği kanıtlanabilir. Bu yüzden, hazır bulunmuşluk içerisinde olan kuramlar ile oluşturulan tanımlardan çok farklı türden sınamalar gereklidir. Bir bilim adamı, ilgili disiplin ile alakalı ve doğa araştırmaları ile ilgili tümevarımcı eleştirel irdeleme yürütme uygulamalarının en iyi uygulayıcısı sayılsa dahi, tümevarımcı eleştirel irdeleme yürütmenin ayrıntılı yapısı ile bir hakikati keşfetme kipi olarak o kuramın mutlak ifadesini sorgulamaya sıra gelince bir felsefecinin desteğinden faydalanma zorunluluğu ortaya çıkacaktır.

Yukarıdaki yaklaşım, özellikle modern felsefe ve bilimin başlangıcı kabul edilen ve Descartes'dan günümüze, felsefi irdelemenin Batı'daki felsefe geleneği içindeki rolü hakkındaki hâkim bir yargıyı yansıtmaktadır. Örneğin bu geleneği öğrenmek, aynı zamanda şunu öğrenmek anlamına da gelmektedir: Descartes varolan olarak, maddesel nesnelerin özünde mevcut var olduğu gibi olduğu görüşündeydi⁴¹. Buna

40Heidegger, **Metafizğe Giriş**, 35.

41Rene Descartes, (1994). **Metot Üzerine Konuşma**, çev. K.Sahir Sel (İstanbul: Sosyal Yayınları, 1994).

karşı çıkan Berkeley⁴² ise, maddesel nesnelerin özünde algılama üzerinden akılsal bir fiil içerisinde olmalarının olduğunu savunmuştur. Öte yandan Berkeley'in bilginin temelini düşünce gücü üzerine temellendiği yönündeki görüşüne Hume⁴³ karşı çıkmış ve bilginin temelini, izlenimlerimiz ve fikirlerimizin birleştirilmesi olduğunu savunmuştur. Bunun ardından Kant⁴⁴, nesneler dünyasında bulunan bir özne olarak bizlerin kendimizi deneyimleyebilmemizi olanaklı kılan şartları araştırmıştır. Öte yandan tek tek varolanlara ait bilimsel irdelemelere ve hipotezlere karşıt olarak, bu varolanlar hakkındaki estetik yargılarımızın temelindeki özgül kavramsal varsayımları inceleyebilir veya insan bilimlerindeki ayırt edici bazı varsayımları (örneğin sosyal ve kültürel yapı ve çıktıların incelenmesini, bu yapı ve çıktıları, birer sanat eleştirmeni veya sosyal bilimci olarak değil birer tarihçi olarak araştıranların yönlendirici temel varsayımlarını) sorgulayabiliriz.

Heidegger'in yazmış olduğu eserlerin bazılarında kullandığı terminolojiye⁴⁵ göre bu tür ontolojik irdelemeler, varolanların ne olma'larına yani varoluşlarının özgül türüne yada kipine geniş ölçüde odaklanmaktadır.

"Olana bakış-varlığın hakikatinin hakikatsiz varlığa çakışının adı budur.

İçe-bakış olup bittiğinde insanlar, varlığın şimşeği tarafından özlerine çakılmış olanlardır. İnsanlar, içe-bakışta görülmüş olanlardır.

İnsan özü, içe-bakışın olayında bu bakış tarafından görülen öz olarak beşeri dik kafalılığını terk edip, içe-bakışa -kendisinden uzaklaşarak- atıldığı zaman, içe-bakışın seslenişine özüyle denk düşmüş olur. Böyle denk düşerek insan, dünyanın korumaya alınmış ögesindeki ölümlü (kişi) olarak Tanrısal olana dosdoğru bakabileceği bir konuma buyur edilir."⁴⁶

Bu tür incelemelerin kaygısı, bir varlığın tam da buradaki, şurada-olan, mevcut ve kendinde varlık türü olmasını neyin belirlediğidir. Onu, onun dışındaki diğer bütün türlerde, varlıklardan farklı kılan hususlarını incelemek, hem bu varlıklara olan gündelik etkileşimlerimizi hem de bunların varlık olarak bir varolanın sahip olduğu olan olma halinde işgal ettiği alan hakkındaki daha açık ontik irdelemelerimizin temellenişini incelemektir. Bu varolanın "ne-olma" ile ilgili böyle bir kaygısı, "şu-

42Berkeley George, **A Treatise Concerning The Principles of Human Knowledge**, edited by David R. Wilkins, 2002 ,<http://www.maths.tcd.ie/~dwilkins/Berkeley/HumanKnowledge/1734/HumKno.pdf>.

43Aslı Üner, "Nedensellik İlkesi: Hume'a Karşı Kant", **Mavi Atlas Dergisi**, Gümüşhane: Gümüşhane Üniversitesi Yayınları, 3 (2014): 100-108.

44Afşar Timuçin, **Düşünce Tarihi 2** (İstanbul: Bulut Yayınları, 2005), 321-352.

45Heidegger, "Varlık ve Görünüş" **Heidegger**, 59-75.

46Heidegger, Martin, **Teknik ve Dönüş, Özdeşlik ve Ayrım**, 63.

olma" ile karıştırılmamalıdır⁴⁷. "Şu-olma", verili bir şeyin varolduğuna işaret eder. Şu-olma ile ilgili ontolojik bir inceleme, temel olarak, varolan bir varlığın bir varolan olarak nasıl öyle olduğunu ve bu olmanın fiilinde neyin belirlediğiyle ilgilenmelidir. Bu, tavır hem ilgili varlıkla her günkü ilgimiz dahilinde hem de onun hakkında yürüttüğümüz ontik incelemelerde önemli bir noktaya sahiptir, çünkü söz konusu varlık varolmasaydı ne günlük ilişkiler ne de ontolojik araştırmalar olanaklı olurdu. Buna göre Heidegger varlıkların Varlık'ından söz ettiğinde, örtük olarak ne-olma ile şu-olma⁴⁸ arasında genel bir ayrım yaptığı anlaşılmaktadır. Bu genel ayrım, Varlık'ın temel bir ifade edilişidir/eklemlenişidir. Hiçbir ciddi ontolojik irdelemenin gözden kaçırmayı kabul edemeyeceği bir ayrımdır.

Gerçekten de Platon'dan bu yana Batı felsefe geleneği, bu ayrımı gözden kaçırmış değildir⁴⁹. Ancak söz konusu Batı felsefe geleneğinin bu konuya yaklaşım şekli, Heidegger'e göre pek çok açıdan yanlış ve yanıltıcı olmuştur.

"Varlığın anlamına ilişkin belirtik soru ile varlık kavramına yönelim işte bu varlık anlayışından doğup gelmektedir. "Varlık"ın ne demek olduğunu bilmiyoruz. Ama "varlık nedir?", diye sordüğümüz noktada, ister istemez söz konusu "dir"e ilişkin belirli bir anlayış içinde bulunuruz...

...Dolayısıyla varlık sorusunu çalışmak, şu demektir: bir varolanın (soruyu soranın) kendi varlığı içinde şeffaf kılınması."⁵⁰

Heidegger'in ilgilendiği sorunun geleneksel felsefe tarafından unutulmuş olduğunu⁵¹ iddia etmesi; felsefecilerin, "varlıkların Varlık'ı" sorununun bütünüyle göz ardı ettikleri anlamına gelmez. Heidegger'in burada ifade etmek istediği şey, Varlık sorusuna verilen bazı cevapların, hazır bulunmuşluk içerisinde olan örtük fenomenlerin, sorunsuz biçimde doğru olduğunu kabul eden geleneksel felsefeciler, "varlıkların Varlık'ı" ifadesinin anlamını bildiklerini varsaydıkları, başka bir deyişle, "varlıkların Varlık'ı" ifadesinin kendisinin bile aslında bir sorunsal oluşturduğunu ve Varlık'ın anlamı hakkında bir sorunun bulunduğunu kavrayamamış olduklarıdır.

"Temel kavramlar, bir bilimin bütün tematik inceleme nesnelerinin temelinde yatan irdeleme alanının önceden ve müspet incelemelere varıracak şekilde anlaşılabilmesini sağlayan belirlenimlerdir. Dolayısıyla bu kavramların gerçekten kanıtlarının gösterilmesi ve "temellendirilmesi", bizatihi ilgili inceleme alanının önceden uygun biçimde ve tamamıyla

47Ayrıntılı bilgi için bakınız. <http://felsefet.home.uludag.edu.tr/kaygi/dergi002/2-3.pdf>

48Inwood, **Heidegger**, 31.

49Heidegger, **Varlık ve Zaman**, 2-3.

50age, 5-7.

51age, 2-3.

araştırılmasıyla sağlanabilir ancak."

Varlık sorusunun sorulmasının ve sorunun formülasyonunun gerekliliği bizatihi olarak Platon'dan günümüze değin yapılan yanlış yorumlanış ve hazır bulunmuşluk içerisinde olan örtük fenomenlerin kesin ve şüphesiz kabul edilmesinden gelmektedir. Tek tek varolan ve şurada-olan (Da-Sein) varlıkların incelenmesi ile çeşitli disiplinler farklılaşmakta olduğunu belirtmiştik. Ama burada önemli olan ve sorulması gereken husus bu tek tek şeylerin varlık olarak varlıklarının irdelenmesinde ortaya çıkmaktadır. Bütün disiplinler bu noktada örtük fenomenlerin kesinliğine ihtiyaç duyduklarından asıl olarak sorunun kendisinden uzak bir noktada durmaktadırlar. Sorunun kendisi ile bizatihi ilgilenmesi gereken felsefeciler ise yine bu konuda aynı hataya düşmektedirler. Heidegger bu noktada sorunun doğru biçimde sorulabilmesi için öncelikli olarak varlıkların varlık'ına ilişkin sorunun ontolojik çıkarımını yapmaya çalışmıştır.

"dolayısıyla varlık sorusu; varolanları, şu veya bu şekilde varolanlar olarak enine boyuna araştıran, bu sırada da hep belirli bir varlık anlayışı içinde hareket eden bilimcilerin mümkünlüğünün a priori koşullarını amaçlamakla sınırlı olmayıp, özellikle ontik bilimlerin öncesinde yatan ve onların temellerini atan ontolojilerin imkân koşullarını amaçlar. İsteddiği kadar zengin ve girift bir kategoriler sistemine sahip olsun, bütün ontolojiler, evvela varlığın anlamını yeterli ölçüde aydınlatmadıkça ve bu aydınlatma işini temel görev olarak kavramadıkça esasen kör ve öz amacından sapmış kalırlar⁵²."

Varlık'ın anlamına ilişkin soruyu ve sorunu göz ardı etmek suretiyle geleneksel felsefeciler, Varlık'ın eklemlenmiş/dile getirilmiş birliği hakkındaki ontolojik çıkarımlarının önşartı üzerine gereken ciddiyetle düşünememiş ve sonuç olarak da temel yönelimlerinin aslında bir yüz karası olduğunu kanıtlayamamışlardır. Şeffaflıktan tümüyle yoksun olan bu durum neticesinde geleneksel felsefi irdellemeler, çok sayı ve çeşitte sorunlara neden olmuştur.⁵³

Dolayısıyla varlık-varolan ayrımı yapabilmek bizi şu zor soruya götürecektir: *Varolan genelde, neden [var]dır ve daha ziyade Hiçlik değil?(Why is there something rather than nothing?)*⁵⁴ Bu soru varlık'a gitmede bir bakıma ilk sorudur. Soru bu haliyle göz önüne alındığında bizi bir "varlık nedir?" sorusuna götürmektedir. Ama bu ilerleyiş varolanı görmezden gelme anlamına gelmemektedir. Varolan bu haliyle irdelenmenin temeli olacaktır. Varolan artık temele alındığına göre, yapılacak şey onun

52age, 11.

53Heidegger, **Metafiziğe Giriş**, 9-11.

54age, 9.

hangi temelden kaynaklandığı ve hangi temele doğru gittiğini irdelemek olacaktır⁵⁵.

Varolandan hareketle soracağımız 'Varlık' sorusu klasik felsefe alanında metafiziğin konusu olacaktır. Böylesi bir çıkarım yapıldığında Varlık olarak Varlığa ilişkin soru başka bir öze, metafiziğe bizi yönlendirecektir. Böylesi/Kendisi/Varlık olarak Varlığa ilişkin sorunun bu şekilde yorumlanması bizi çözüm noktasında bir kapalılığa götürecektir. Çünkü Böylesi olarak Varolana ilişkin sorunun öz kökeni ve bununla birlikte Metafiziğin özü karanlıkta kalır ve Varlığa ilişkin her soru belirsizlik oluşturur. Heidegger bu yönelişin eksikliğinden bahsederken bu durumun bizi görece alanında tuttuğunu ama diğer alanlardan kapattığı anlamına gelmediğini ifade eder. Böylesi bir irdeleme bizi zorunlu olarak “Varlığın Kapanmamış-Açık-lığı”na sorusunu sormaya iter. Bu Kapanmamış-Açık-lık, Varlığın unutulmuşluğunu kapatıp gizleyen şeyin Kapatıcı-Açık-lığını ifade eder.⁵⁶

Günlük yaşam içerisinde sürekli olarak bir varolan ile karşılaşırız ve onunla etkileşim içerisinde oluruz. Dolayısıyla varolan bizi her yerde kuşatır, karşılar. Biz “Varolan genelde, neden [var]dır ve daha ziyade Hiçlik değil?” sorusunu sorduğumuz zaman aslında bir Varolan var[dır], bu Varolan nedir gibi sorular ile Varlığa ilişkin soru sormuş oluyoruz. Varolanın Varlığına ilişkin soru sorduğumuz için de kendi varlığı bakımından Varolanı soru edinmiş oluyoruz.

Biz “bir şey nedir?” diye sorduğumuzda cevap olarak şu[dur] gibi bir ifade kullanırız. Yani bir cadde Ya da evden bahsettiğimizde, o caddenin, evin orada olması, caddenin yanında olması tek katlı olması, bahçesi olması gibi bir çok özelliğini ifade ederiz. Ama aslında her yerde bir Varolanı ifade etmiş oluruz ve yine bir varolan kendini-açımlamış olur. Ama bu caddenin Varlığından bahsettiğimizde, yani caddenin Varlığı nerededir? Dediğimizde yine de cadde var[dır], ev var[dır]. O varolanın varlığıdır ve yine de bu Varlığı Varolan içerisinde bulmayız. Varolan şuradadır ve öylece oradadır diyebiliriz ama Varlık şuradadır demek zor gelmektedir. Varlık sorusuna gelindiğinde bir kapalılık bulunmaktadır. Dolayısıyla meselemiz bu kaplılığın açılması, irdelenmesidir. Bu da tabi olarak bizi varolanı Varlık olarak irdeleyebilecek ve onu bir ilişkiler içerisinde açımlayabilecek olan

⁵⁵age, 12.

⁵⁶age, 29.

Dasein'agötürecektir⁵⁷.

2.3 'Varlık Sorusu'na Yanıt Olarak, Dasein'ın Önceliği

Dasein ontolojik açıdan öncelikli olması ile diğer varolanların ve kendisinin de birlikte-varolduğu dünya-içinde müstesna bir farklılığı vardır. Heidegger Dasein için tam olarak insan dememesinin birkaç nedeni vardır. İnsan ve özne gibi kavramların ve ifadelerin Batı felsefesi tarafından konumlandığı nokta, bu kavramların epistemolojik bir kavram olarak algılanmasını veya aynı ölçüde özneyi içinde bulunduğu, varolduğu dünyadan yalıtılarak açıklanması belli başlı bazı hatalardır. Bu sebeple Heidegger insan yada özne yerine, onun kendi varlığını ve gizini açabilen olan olması itibari ile Dasein kavramını tercih etmektedir.

“Ontik açıdan bakıldığında Dasein bize yakın, hatta en yakın olandır.”⁵⁸ Dasein'ın bize yakın olması Heidegger için fiziksel bir yakınlık değildir, aynı zamanda metafiziksel bir yakınlıktan da söz etmez. Ona göre, sürekli özsəl bir ilişki içinde bulunduğu bir varolandan ve onunla birlikte-olmadan kaynaklanan bir yakınlıktır bu. Aynı şekilde Dasein'ın diğer bütün varolanlardan farklı olduğundan yukarıda bahsetmişim. Kendi varlığını anlama eğilimi içerisinde olması onu diğer bütün varolanlardan ayırır. Bu sebeple bu anlama eğilimi onu içinde bulunduğu dünyayı anlama istemine yönlendirir.

Kendini anlama eğilimi içerisinde diğer varolanlar incelendiğinde çeşitli zorluklar oluşmaktadır. Bu zorlukların nedeni irdelemenin kendisinden kaynaklandığı gibi irdeleme yapılan varolanın bizatihi kendisinden de kaynaklanmaktadır. Öte yandan, Dasein kendisine sadece ait olmakla kalmaz, aynı şekilde kendi varlık anlayışını irdeleyerek kendini geliştirir veya açılar. O halde varlığa ilişkin soruda Dasein analitiği (tahlili) esas gereklilik olmaktadır.⁵⁹

Dasein kendi varlığı içinde kendini şu veya bu suretle açıklamaktadır. Yani Dasein öyle bir varolandır ki, varlığın kendisi Dasein'a kendi varlığı içinde ve kendi varlığı sayesinde açılır.⁶⁰ Bu şekilde bakıldığında bir varlık anlayışına sahip

⁵⁷age, 55-60.

⁵⁸Heidegger, **Varlık ve Zaman**, 16.

⁵⁹age, 17.

⁶⁰age, 12.

olmak ve bunu problem edebilmek, ancak Dasein'ın bir varlık belirlenimidir. Bu sebeple Dasein ontik bir özellik kazanır ki, bu onun diğer bütün ontolojik belirlenimlerden müstesna oluşudur. Bu şekilde Dasein Varlığı anlama eğiliminde varolan olmaktadır. Böyle bir varolan ise önontolojiktir⁶¹. Bu bir fundamental ontolojidir.

Söz konusu fundamental ontolojinin teması, ontik-ontolojik bakımdan eşsiz bir varolandır: Dasein⁶²ya da “insan yaşamı olarak bildiğimiz, kendi varlığı içindeki varolan”⁶³. Dasein'ı ontik-ontolojik bakımdan eşsiz kılan, onun bizatihi kendi varlığını kendi varlığı içinde kendine mesele edinen yegâne varolan olmasıdır. İşte *Varlık ve Zaman*'ın ilk kısmında Heidegger, bu eşsiz varolanın -Dasein'ın- hazırlık niteliğindeki fundamental analizini yapmaya çalışır.

Varlık mefhumunun yeniden sorgulanması ve onun zamanla ilişkisi Heideggerci felsefenin en temel problemidir.⁶⁴ Heidegger araştırmasında problemin kaynağına Dasein'ı yerleştirmektedir. Çünkü kendisi ve çevresindekilerin varlığını düşünebilen tek varolan Dasein'dır. “Dasein öteki varolanlar arasında yer alan bir varolan değildir sadece. Dasein'ın ontik olarak müstesna oluşu, onun bir varolan olarak kendi varlığını icra ederken bizatihi kendi varlığını mesele etmesinden kaynaklanır.”⁶⁵

İnsan hakkındaki bu problemin ayrıcalığı bile, bilgi dediğimiz aracın geçerliliğini doğru düzgün bir biçimde tesis etmeyi amaçlayan eleştirel bir inceleme için yetersiz kalıyordu. Bu nedenle, insanın felsefi araştırma alanında nasıl merkezi bir yer işgal ettiğini irdelemek ve Dasein için ontoloji tarihini bozma ödevi⁶⁶ Heidegger'in Varlık sorusunu ve Onu Varlığın Çobanı⁶⁷ olmasını anlamak açısından bize yardımcı olacaktır.

Heidegger ontoloji ve onun bilgisi üzerine yapılan her türlü araştırmayı Dasein

61age, 12.

62 age, 38

63 Heidegger, *Zaman Kavramı*, 69.

64Levinas, “Martin Heidegger ve Ontoloji”, *Cogito Dergisi*, 25.

65 Heidegger, *Varlık ve Zaman*, 12.

66age, 20-27.

67Öztürk, “Heidegger: Varlığın Çobanı”, *Cogito Dergisi*, 5-7.

için, onun ontik imkânları olduğunu belirtir. Yani yapılan her türlü irdeleme Dasein'ın bir imkânına karşılık gelmekte ya da ona yönelmektedir. Aynı şekilde ontolojik irdemelerden bahsettiğimiz için, Dasein'ın varlığını zamansallık içerisinde de aramak gerekmektedir. Dasein tarihsellik içinde olan bu geleneksel irdemelerden hareketle kendisini en yakından ve belirli bir biçim içinde anlamaktadır. Dolayısıyla Dasein hep geçmişi ile bir iç içinelik (içindelik) halindedir ve geçmişi onu takip etmez aksine hep onun önünden gider.⁶⁸

Dasein'ın bu şekilde bir ontik önceliği belirlenildiğine göre bundan sonra yapılması gereken onun ontolojik analitiği için eksistensiyaliteye ilişkin özelliklerini irdelenmek gerekmektedir. Bu eksistensiyaliteyi, varoluş içerisindeki bir varolanın konstitüsyonu (varoluşsal yapısı) olarak anlamak durumundayız⁶⁹. Eğer Dasein'ın bu özellikleri irdelenebilirse varlık problemine ilişkin belirlenimler de ortaya çıkmış olacaktır. Çünkü varlığı anlama ancak Dasein'a ait bir özelliktir. Dolayısıyla varlık sorusu/problemi de Dasein'ın eksistensiyal konstitüsyonları (yapıları) içerisinde yatmaktadır.

Heidegger Dasein'ın sadece varlık probleminin başında olmadığını, aynı zamanda da diğer bütün bilimlerin de Dasein'ın varlık minvallerinden biri olduğunu söyler⁷⁰. Bu sebeple Dasein bütün varolanlar içerisinde kendisi olmadığı halde olandır. Diğer bütün varolanlar kendi varlıklarını sadece orada olmaklık içerisinde bilimler tarafından irdeleme şansı edinirler. Tabi olarak bu durumda bütün bilimler Dasein'ın bir ontik yapısına dokunan tarafları vardır. Bu sebeple Dasein sadece ontik yapı olmaktan ziyade önontolojik bir yapıya da sahiptir.

Bu duruma göre Dasein'ın diğer varolanlardan farklı olarak çeşitli önceliklere sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birincisi; ontik önceliktir⁷¹. Bu bütün varolanların varlığının belirlenmesinde ondan neşet edilmesi gerektiğidir. İkincisi ontolojik önceliktir⁷². Bu ise kendi varoluşu gereği kendi kendince ontolojik olmasıdır. Yani bütün varolanlar dünya-içinde olmaklığını ve bu bulunma halinde

68 Heidegger, **Varlık ve Zaman**, 21.

69 **age**, 13.

70 **age**, 13.

71 **age**, 13.

72 **age**, 14.

rabitalar bütünlüğünü ancak Dasein'ın açılımına ihtiyaç duyarak açımlayabilirler. Bundan başka üçüncü olarak da Heidegger, Dasein'ın her türlü ontolojilerin olanaklılığının ontik-ontolojik olmasıdır⁷³.

Varlığı anlama ve problemi/sorusunu kavrama açısından Dasein'ın bir öncelik taşıdığı ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple irdelemenin maksadı ve içeriği Dasein olmaktadır. Çünkü Dasein diğer bütün varolanlar gibi sadece bir varolan olmamaktadır. Aksine diğer bütün varolanların varlığının anlaşılması için gerekli olan bir ontolojik önceliğe sahiptir. Bütün bilimlerin ve irdelemelerin içeriğinde doğrudan ya da dolaylı olarak Dasein'ın bir ontolojik önceliğine veya varlık konstitüsyonlarına dokunulmaktadır. Dolayısıyla yapılan bütün irdelemeler bir bakıma Dasein'ın açılanmışlık çabalarından başka bir şey olmamaktadır⁷⁴. Dasein sadece bir soruşturulan olmakla kalmaz aynı zamanda bütün varolanlar ile doğrudan ya da dolaylı bir ilişki içinde olması sebebi ile yapacağımız irdeleme varlık sorusunu da bir açıdan çözümlemiş olacaktır.

Batı Metafiziği'yle bu şekilde kesin ve kökten bir biçimde/nitelikteki hesaplaşması Heidegger Felsefesi'nin iki temel konusunu belirler. Bunlar; açıklık adını verdiği ve kökleri Antik Yunan'ın *aletheias* sözüne dayanan varlığın yitimsel olarak olagelen bir şey olması; Dasein adını verdiği insan varoluşunun yitimselliğidir. Bu, Heidegger düşüncesinin temelinde yer alan problemin varlık değil; varlığın olagelmesi ve bu olagelmenin insan varoluşunda kendini açılması olduğunu gösterir. Heidegger varlığın kendini açılmasını birçok kavramla karşılar. Bunlar: açıklık, açığa çıkma, gizini (sırrını faş etme) açma, doğruluk ya da varlığın anlamı şeklinde olmaktadır. Ancak o, varlık/varolan ayırımını ve bu ayırımda kendini ortaya açımlayan varlığın insan varoluşundan bağımsız olarak olagelen bir şey olduğunu da söylemez. Varlık kendini insan varoluşunda açar. Peki, neden insan varoluşu? Heidegger'in yanıtı kısa ve özdür: *Yitimsellik*⁷⁵. İnsan varoluşu kendisiyle örtüşmeyen bir oluşumdur. Dolayısıyla varlığın kendini insan varoluşunda açabilmesi bu olanaklılık alanıyla ilintilidir. İnsan varoluşu tamamlanamayan bir varlıktır ve o tüm şeyleri kendinde olanaklaştırır. Kendine verileni alabilen ve açığa çıkarabilendir.

⁷³age, 15.

⁷⁴age, 14.

⁷⁵Senem Kurtar, (2014). **Heidegger ve Poetik Düşünme: Düşünmeye Açılan Yeni Yollar**, (Ankara: Pharmakon Yayınevi, 2014), 14.

Heidegger, insan varoluşunun bu ayrıcalıklı özünü yitimsellik olarak belirlemekle varlığın tüm biçimlerini anlayabilen varlık olmasını da temellendirir. Buraya kadarki kısa açıklamam Heidegger Felsefesi'nin tüm düşünsel izleğini özetlemektedir.

Heidegger için problem/soru artık insan varoluşunun anlamını veya açılımını ifade eden Dasein'ın kendini nasıl açımladığı ve Varlık sorusuna nasıl çözüm olabildiği olmuştur. İnsan varoluşu merkeze alındığına göre onu tanımlayan bir kavram ön plana çıkacaktır. Heidegger buna, Dasein demektedir. Heidegger Dasein'ın kendini dünya-içinde olarak açımladığını söyler⁷⁶. Böylece problem Dasein'ın kendini dünya içinde açımamasında nasıl özellikleri olduğu olmuş olacaktır.

Buraya kadar varlık sorusuna nasıl yaklaşılması gerektiğini ve bu sorunun çözümü için gereken analizin ancak Dasein'ın analizi olacağını göstermeye çalıştım.

Dasein, varolanların ve çevreleyen dünyanın içinde birlikte-varolan bir varolandır. Ama aynı şekilde bu varolması onun bu rabıtalı bütünlüğüne dahil olmasını da gerektirir. Çevreleyen dünyanın içindeki bütün varolanların dahil olduğu imkânlar ve sınırlılıklara Dasein'da sahiptir. Dasein içinde-bizatihi-olarak-var- olduğu dünyayı bu şekilde kavrar ve açımamaya çalışır. Aynı şekilde varlık probleminin çözümü de Dasein'ın bu açımamasından başka bir şey de değildir. O halde yapılması gereken Dasein'ın varlığının açımaması olacaktır. Heidegger Dasein'ın açımamasını onun eksistensiyal özelliklerinden hareketle yapar. Varlık sorusu için artık yapmamız gereken şey Dasein'ın eksistensiyal özelliklerinden kast ettiğimiz ne(ler)dir ve bu eksistensiyal özelliklerin ne(ler) olduğudur.

⁷⁶age, 18.

3. DASEIN'IN EKSİSTENSİYEL ÖZELLİKLERİ

"Algıda algılanan şey dolaysız olarak verilmiş olmalıdır. Şey, benim onu algılayan gözlerimin önünde durmaktadır; onu görüyorum ve kavriyorum. Ama algı, yalnızca benim yaşantımdır, algılayan öznenin yaşantısıdır. Aynı şekilde anımsama ve beklenti de bunların üzerine kurulan ve onlarla dolaylı bir real varlığın ve varlık hakkındaki her türlü hakikatin ortaya konulduğu tüm düşünce edimleri de öznel yaşantılardır....öyleyse bilgi yalnız ve yalnız insanın bilgisidir. İnsan zihninin formlarına bağlıdır; şeylerin kendi doğasına, şeylerin kendisine [ise] ulaşamaz⁷⁷."

İnsan yani düşünen ve özne olanın dışında olan varlıklar için böylesi bir görmeden bahsedebilirken, öznenin kendisi hakkında nasıl bir görmeden bahsedebiliriz: Salt Ben'in, somut eksistensi bile kuran bu Ben'in kendisi, kendi "varlık tarzı" içinde nasıl bir görme'den hareketle görülebilir ve düşünülebilir? Nasıl bir özdeşlik kurabiliriz ki öznenin bilgisine de ulaşma imkânı içerisinde olalım. Öznenin yerinin ve bilgisinin değişmezliği sağlanmalı ki bunun üzerinden diğer varolanların bilgisine sahip olabilelim.

"Açıkçası insan varolan birşeydir. Varolan birşey olarak insan, tıpkı taş, ağaç ve kartal gibi varlığın bütününe aittir. Ait olmak burada henüz şu anlamdadır: varlığın içine dizilmiş olmak. Ancak insanın ayırt edici özelliği, insanın düşünen varlık (Wesen) olarak, varlığa açık bir biçimde, varlığın önüne getirilmiş olmasında, varlığa ilişkin kalmasında ve böylece de ona cevap veriyor olmasında yatar⁷⁸."

Heidegger böylece insan varlığının belirlenmesinde bize hangi noktadan ilerlememiz gerektiği bilgisini sunmaktadır. İnsanın varlığını diğer tek tek varolanların içerisinde olmak üzerinden bir birlikte olmak olarak tanımlamış olmaktadır.

Başta sorduğumuz soruya devam edersek, varolanın varlığı değişmez kalan bir görme alanı içinde nasıl kavranılabilir? Husserl'in analizleri, analizcinin kendisini bir Ben, yani bir yazı masasının başında oturan, gözlerinin önünde nesneler bulunan, bu nesneleri değişik yönlerden gören, aynı nesneleri şuraya buraya hareket ettiren bir

⁷⁷Edmund Husserl, "Fenomenoloji Üzerine Beş Ders", **Husserl**, çev. Harun Tepe (İstanbul: Say yayıncılık, 1997), 102-103.

⁷⁸Heidegger, **Teknik ve Dönüş, Özdeşlik ve Ayrım**,79.

Ben olarak göstermiyor muydu? Bir Ben olarak hiç olmazsa bir kez yazı masasından kalkan analizci, aynı zamanda bir şeyi nasıl salt halde "gösterebilir" ki?⁷⁹ Heidegger bu Ben'i ekzistens olarak belirlerken şunu söylemek ister: Bu Ben, bir yalın başına görme fiili, pencere kenarında bulunan masanın başında oturup herhangi bir davranışı sergileyen birisinin, içinde gerçekliğini bulan, yalın bir görme değildir. Bu Ben, düşünen özne olandır, yani insandır. Bu insan sadece masanın başında oturan olmaktan başka kendisini bir salt teori geliştirmeye de harcayabilir, örneğin, "kurucu fenomenoloji" geliştirebilir; fakat o her etrafında bulunan varlıklar ile praksis (yaşantı) içindedir, diğer insanların ilişkileri vardır, o vicdanıyla başbaşa kalan ve yaşadığı sürece önünde daima ölümü bulan insandır.⁸⁰ Bu insan, bu ilişki içerisinde sürekli olarak etkileşim halinde bulunur. Bu sebeple kaygı, ürküntü ve korku duyar. O sonludur, doğmasıyla başlayan ve ölmesi ile bitecek olan zamanın içindedir, tarihsel bir konum içinde yaşamaktadır. Bu şekilde baktığımızda, bu insan tamamen belirlenmiş bir durum içindedir. Ve bunların hepsi, kaygı, praksis, vicdan, korku, ölüm, tarihsellik, durum; *Varlık ve Zaman*'a göre insanın sıradan ve olağan kişisel yönleri sayılıp gözardı edilemezler; aksine bunlar felsefi sorgulama açısından en yüksek sisteme sahip şeylerdir. Transandantal (Aşkınsal) Ben, "somut ekzistens"i aşan, bu ekzistens veya onu kuran birşey değildir; tam tersine bu transandantal Ben sadece bu somut ekzistensin kurduğu birşey olarak vardır ve bu somut ekzistens yine kendi tarihsel geçmişinin toplamı içinde ele alınabilir. Bunlardan şu çıkar: Fenomenoloji, olsa olsa, transandantal Ben'in somut ekzistensin sahip olduğu edimlerden sadece birisinin ("görme"nin) zemini üzerinde kavranabilir⁸¹. Ve en önemlisi felsefe geleneği Greklerden beri, insanın kendini -anlamasının hep bir *theoria*'dan, bir transandantal Ben'den hareketle mümkün olacağını sanmıştır⁸². Oysa Heidegger bu zamana kadar yapılan fenomenolojik irdelemelerin Varlık sorusu/problemine sadece bir noktadan açıklama yaptığını söyler. Yapılması gereken bu sebeple bu ontik-ontolojik önceliği olan varolanı incelemek ve bu şekilde soruna yaklaşmak olacaktır.

İnsan, özüne, insanlığına 'varoluş' sürecinde yaklaşır ve bunu hergünlük içinde

⁷⁹Inwood, **Heidegger**, 51-52.

⁸⁰Heidegger, **Varlık ve Zaman**, 54.

⁸¹age, 24.

⁸²age, 26.

Var'ı sorarak ve kendi özel 'varkalmaklık'ını sorgulanabilir hale getirerek yapar⁸³. Bir tek bu soruya dökmedir ki, insanı soruya layık kılar. İlkin kendi Sein'ını sorabilen ve Var'ı soran bir varlık bir Da-Sein'dır. Ontik olan ontolojik olanı soruşturarak Da-Sein'a erer. Dasein, 'orada olmak'tır (da-sein) ve 'ora' dünyadır: somut, asıl, gerçek, günlük dünya⁸⁴. İnsan olmak, yeryüzüne dünyanın her günü ve olağan maddesine batırılmak, ekilmek ve köklenmektir. İnsan olmayı gündelik yaşamın içerisinde sürekli varolmak içerisinde açıklamaya kalkıştık mı, “insanın tıpkı 'bir kalem, bir defter veya bir ağaç' gibi ayrıca onu niteleyen bir doğası olamaz mı?” sorusu aklımıza gelmektedir. Heidegger Dasein için diğer bütün varolanlardan farklı bir varolan olduğunu söyler. Yani, Dasein'ın olmak veya olmamak ikilemi arasında olan bir varolan olması dışında, muhakkak daha başka özellikleri de olmalı. Bütün varolanlar kendi varlıkları gereği çeşitli niteliklere sahiptirler. Salt başına var olmaları onların ortak bir özelliği olmaktadır. Ama aynı şekilde hiçbir şey salt bu özellikten ibaret olamaz. Her koşulda, bir insan, olmak veya olmamak bağlamında sınırsız bir güce de sahip değildir. Heidegger bu koşulun Dasein'ın içinde olduğu dünyasallıktan geldiğini söyler. Yani Dasein; ölmeyi seçebileceği halde doğmayı ya da nerede, hangi ailede gibi koşulları belirlemesi mümkün değildir. Dasein, Heidegger'in deyişiyle, bu dünyaya “fırlatılmıştır”. Ne var ki, Dasein bu dünyaya bir kez fırlatıldı mı, artık olduğu şeyi beğenmediği için intihar etmek dışında, pek çok farklı seçeneğe de sahip olur ve bu da onun kendi varlığı üzerinde daha fazla kontrol sahibi olmasını sağlar⁸⁵. Aynı fırlatılmışlık hali Dasein için kontrol sahibi olmasını sağladığı gibi bir korku ve endişe hali de üretir. Fırlatılmışlık aynı zamanda bir mekâna doğru olması gerekmektedir. Yani bir şeyi ancak bir mekân içerisinde ve bir imkâna doğru fırlatabilirsiniz. Heidegger, Dasein'ın bu fırlatılmışlık öncesi durumu için bitirilmemiş eseri olan Varlık ve Zaman'da açıklamamıştır. Varlık ve Zaman bu açıdan Dasein'ın fırlatılmışlık sonucu düştüğü dünyadır. Bu şekli ile Dasein bir dünya-içinde-varolma halinde olacaktır. Bundan sonra Dasein'dan bahsettiğimizde onun bu dünya-içinde olması durumunu göz önüne alarak, Dasein'ın eksistensiye özelliklerini aktarmaya çalışacağım.

Heidegger tüm varlıklar arasında yalnızca Dasein'ın var olduğunu ve bir varlığa

83Steiner, **Heidegger**, 117.

84age, 119.

85Inwood, **Heidegger**, 39.

sahip olduğunu⁸⁶ söyleyerek bu özel niteliğin altını çizer. Existieren fiili ile Existenz adı Latince kökenlidir ve sözcük anlamları da sırasıyla 'dışarıda durmak' ve dışarıda duruş' anlamlarına gelir⁸⁷. Dasein'da, diğer varlıklardan farklı olarak, kendi varoluş biçimlerini açımlayarak dışarı doğru çıkar. Dasein'ın bu özelliği, onun diğer özelliklerini açımlamaya çalıştığımızda temel bir noktada durmaktadır. Heidegger burada diğer varlıkları incelerken kullandığımız 'kategoriler' yerine Dasein'ın temel özelliklerini belirlemek için 'eksistensiyaller'den (Existenzialien) bahsetmemiz gerektiğini söyler⁸⁸. Dolayısıyla bir bakıma eksistensiyaller Dasein'ın varoluş kategorileridir.

Heidegger, Dasein için bir fırlatılmışlık içerisinde olduğunu söyler. Bu fırlatılmışlığının bir dünya-içine doğru olduğunu ve bu şekilde Dasein'ın artık bu hali ile kavranılması gerektiğinden bahseder. Başlangıç nasıl olursa olsun, Dasein için bahsedilecek şey artık bu fırlatılmışlık veya düşmüşlük hali içinde dünya-içinde-var-olma hali olacaktır. Çalışmam bu temel üzerinden okunursa Dasein'ın eksistensiyal özelliklerinin kavranılması daha rahat olacaktır.

3.1 Dünya-İçinde-Varolma

Dasein kendi varlığının rabitaları içinde kendi varlığının farkına varır. Doğal olarak Dasein'dan bahsettiğimizde onun diğer varolanlar ile ilişkisi içerisinde bir varolan olarak bahsetmiş oluruz. Bu şekilde Dasein için söylenecek ifade onun dünya-içinde-varlığı olduğu anlamına geldiğidir. Yani *Dasein varolmaktadır*⁸⁹. Fakat Heidegger bu varolma durumunu diğer bütün varolanlardan farklı bir varolma hali olarak ifade etmektedir. Ona göre, Dasein'ın bu varlık belirlenimleri *a priori* olarak anlaşılması gerekmektedir⁹⁰. Yani sadece diğer varolanlar gibi bir varolandan bahsetmemektedir.

Dasein diğer bütün varolanlardan farklı olan bir varolandır. Yine aynı şekilde bu farklı olması onun diğer bütün varolanlardan farklı olduğu anlamına gelmez. Dasein

⁸⁶age, 40.

⁸⁷age, 40.

⁸⁸age, 40.

⁸⁹Heidegger, *Varlık ve Zaman*, 55.

⁹⁰age, 55.

aynı bir ağaç, bir ev ya da herhangi bir varolan gibi vardır. Bir bedeni bulunmaktadır⁹¹.

Dasein salt bir ego ya da psikolojik bir öznenen ibaret değildir. Ama Heidegger, Dasein için bir bedeninin var olmasından çok az bahseder. Heidegger, Dasein'in da diğer bütün varolanlar gibi var olduğunu söyler. Heidegger, bir bedenden söz edilecekse onu içinde bulunduğu ilişkiler bütününde ifade etmeye çalışır. Bir insan bedeninden bahsettiğimizde, sadece bir kadavradan veya diğer bütün hayvanlara özgü ortak özelliklerden bahsetmeyiz, Heidegger açısından.

Heidegger sadece kadavradan ibaret olan irdelemeye karşı çıkar. Çünkü insan sadece bir bedene sahip değildir. Onu insan yapan başka özelliklerden de bahsetmek gerekir. Bir ruh veya akıl eklememiz gerekmektedir. “Salt başına bu eklemeler yeterli olacak mıdır?” sorusu bizi şüpheyne sevk etmelidir. Zira biraz daha irdelememize devam ettiğimizde cevabın yeterli olmadığı, eksik kaldığı gözükmemektedir. Aynı şekilde, kendimiz tanımlamaya çalıştığımızda; önce toprak, sonra organizma, hücreler, bir hayvan veya bir insan türü olarak tanımlamayız. Önce kendimizi içinde olduğumuz duruma göre tanımlamaya çalışırız. Dolayısıyla iki elimizin yukarıdaki gibi bir tanımını yapmaktan ziyade onlarla ne yaptığımıza ne ile ilişkili olduğuna dikkat ederiz⁹². Beden bu sebeple dikkatimizi çekmez. Heidegger, bedenin yani varolanın orada olduğunu bunu örtük olarak kabul ettiğimizi söyler. Oradadır, fakat Dasein için, Dasein'in yaptıkları söz konusu olduğundan beden arka planda kalır. Zaten orada olduğundan bir el-altında-olan olarak orada bulunmaktadır.

Dasein için kendi varlığını düşünmesi, onun sadece gündeliklik içinde yaşamasını değil, bu dünya içinde olmasını da gerektirmektedir. O dünya-içinde-varolma ile kendi varlığını tanımlayabilmektedir. Dünya-içinde olması onun tıpkı; bir ağaç, bir çekiç, bir ev gibi bu dünya-içinde olması anlamına gelir. Dasein'in dünya-içinde olması ve varlığı diğer bütün varolanlarınkinden farklı değildir. Ancak Heidegger, nasıl salt başına Dasein'in bir ruh, bir a priori olamayacağını belirtmişse, aynı şekilde onun salt başına bir varolan olamayacağını da belirtmektedir. Dasein başka bir anlamda da bu dünyadadır. Dasein diğer bütün varolanların aksine içinde

91Inwood, **Heidegger**, 45.

92age, 47.

bulunduğu dünyanın farkındadır ve bu Dasein'in varlık anlayışında saklıdır⁹³. Dasein yalnızca kendi varlığının farkında olan bir varolan değildir. Aynı şekilde diğer bütün varolanların varlığının da farkında olan bir varlıktır. Dasein kendi varlığını da yine bu şekilde dünya-içinde-varolma durumunda açıklamaya çalışır. Dasein salt var olabilmek veya kendi karakteristik biçimleriyle var olabilmek için, etkileşime geçebileceği başka varlıkların olduğu bir dünyaya ihtiyaç duyar. Dasein bu sayede kendini açılma imkânı bulur.

Dasein ile dünya birbirinden bağımsız iki farklı varlık değildir. Aynı şekilde dünyanın varoluşu hasebi ile varolan bir varolan da değildir. Aksine dünya ile Dasein birbirlerini tamamlarlar. Dasein için dünya-içinde olmak, onu çevreleyen bir dünya olmasıdır. Bu çevreleyen dünya olması salt başına bir kuramsal ya da kavramsal bir dünya olması da değildir. Dasein için dünya-içinde-varolma pratik bir amaç içerir⁹⁴. Dasein, dünya-içinde, bir kayıtsızlık içerisinde olabileceği gibi, aynı şekilde dünya-içinde, ona tümüyle bağlı hareket edebilmektedir. Ama Dasein'in kayıtsızlığı diğer varolanlar gibi bir kayıtsızlık içermez. Aynı şekilde diğer varolanlar gibi salt pratik bir amaç da gütmeyiz. Dasein diğer varolanlar gibi dünya-içinde vardır. Nasıl bir ağaç için şurada olduğunu söyleyebiliyorsak, Dasein için de aynı şeyi söyleyebiliriz. Şurada olması Dasein için dünya-içinde olmaklığıdır. Dasein tıpkı diğer varolanlar gibi dünyanın dünyasallığı içinde günlük deneyimlerini gerçekleştirir. Heidegger, Dasein için dünya-içinde-var olmasını salt başına içinde-zaten-var-olarak-kendini-önceleme halinde bir şekilde ifade eder. O kendini dünya-içinde diğer varolanlardan önceler. Çünkü dünyayı anlayabilen tek varolandır⁹⁵. Ama Dasein için şöyle bir tehlike mevcuttur. O, bu içinde olduğu ve ilgilendiği dünyanın nezdindedir. Bu sebeple Dasein dünya içinde bir düşkünlük içindedir. Buradaki düşkünlük meselesinde, Dasein için bir yüksek asli bir durumdan da söz edilmez. Heidegger, Dasein için böyle bir ontik irdemenin tecrübesine sahip olmadığımızı söyler⁹⁶. Dasein için düşkünlük gündelik tecrübeleri içerisinde ilişkiye geçtiği varolanlara düşkünlüğü manasını taşımamaktadır. Aksine o dünyaya düşkündür⁹⁷. Bu sebeple

93age, 50.

94age, 57.

95Heidegger, **Varlık ve Zaman**, 61.

96age, 186.

97age, 186.

Dasein için bir nitelik görevi üstlenmektedir. Heidegger bu düşkünlük meselesinden kurtulmayı ne, Platon gibi idealara ulaşma anlamında bir metafiziksel bir mana, ne de Hristiyanların anladığı şekilde ideal olana ulaşabilmek için bir gün kurtulacağımız ve aşkın olan insana doğru ulaşacağımız anlamında anlar. Heidegger bu şekilde anlamayı hatalı ve Dasein'ın düşkünlüğünün ontolojik-eksistensiye yapısını yanlış anlamak olacağını söyler⁹⁸. Dasein için düşkünlük kendinden uzaklaşmaktır⁹⁹. Kendinden uzaklaşması ise henüz tamamlanmamışlık¹⁰⁰ içerisinde olduğunu bize söyler. Kendini tamamlamışlığı ise onun bu dünya içine fırlatılmışlığını göstermektedir. Bu durumda Dasein için ilk ve asli eksistensiye dünya-içinde-varolmaktır.

3.1.1 Fırlatılmışlık

Heidegger'in fırlatılmışlık ve dünya-içinde-varolma kavramları, dünyayı dünyanın kendisi hakkında düşünerek elde edeceğimiz fikirler yolu ile kavrayacağımız şeklindeki, uzun zamandır kabul gören felsefi inancı sorgulanır hale getirir. Descartes'in “düşünüyorum, öyleyse varım” cümlesini ortaya çıkardığı onyedinci yüzyıldan itibaren, düşünebilmek, kesinliğe ulaşabilmenin yegane yolu haline geldi. Bu durumdan sonra düşünmek ve onun icra edildiği alan olan zihin tüm felsefe tarihinin kesin olan tek kabulü oldu. Dolayısıyla, Descartes ve onu takip eden felsefeciler açısından, zihnimizin dışındaki dünya her zaman kuşkuludur¹⁰¹. Heidegger ise bu durumun hatalı olduğunu söyler. Heidegger, Dasein için hiçbir zaman kendini dünya-içinde olmaktan yalıtamayacağını söyler. O ve dünya birbirlerine bağlıdır. Dasein'ın varoluşu ile dünyanın varoluşu birbirine bağlıdır. Sürekli olarak bir kuşku olması, Dasein için onun eksistensiyallerinden biridir. Fırlatılmışlık da aynı şekilde, Dasein için onun belirlenimlerinden biridir. Nasıl varlık probleminin tanımlanması için Dasein'a ve onun dünya-içinde olmağına ihtiyaç varsa, Dasein'ın fırlatılmışlık konstitüsyonuna da ihtiyaç vardır. Heidegger'e göre insan varoluşunun olanaklılığına yön veren, dünya-içinde-var olmanın ve yine Dasein'ın fırlatılmış olanaklarıdır. Dasein gündelik yaşam içine fırlatılmıştır¹⁰².

⁹⁸age, 186.

⁹⁹age, 187.

¹⁰⁰age, 188.

¹⁰¹ Bolt, Heidegger, 13.

¹⁰²Heidegger, Varlık ve Zaman, 189.

Gündelik yaşamın, fiziksel dünyanın her türlü ivmesine kapılmıştır. Hastalanmamız, doktora gitmemiz, su içmemiz, gibi gündelik ilişkilerin ve ihtiyaçların içerisinde olmamız bunun açık göstergesidir. Bu sebeple kendimizi dünya-içinde-var olmadan yalıtmamız ve bu yalıtma üzerinden varlık problemine yaklaşmamız Heidegger için hatalıdır. Heidegger, doğum ile başlayan ve içinde var olduğumuz dünyanın bize sorulmadan var olduğunu ve bizim de aynı şekilde tercihlerimiz alınmadan içinde olduğumuzu söyler. Bu içinde bulunduğumuz dünya-içinde-var olmanın ancak geleceğe doğru dönük halinde kararlar alabiliriz. Bu sebeple geleceğe doğru bir fırlatılmışlık içerisindeyizdir. Heidegger buna Dasein'ın fırlatılmışlığı der. Geleceğe doğru olarak seçme hakkına sahip olsak da geçmişe dönük olarak aynı imkâna sahip değildir. Ailemizi içinde doğduğumuz dünyayı seçemeyiz. Dolayısıyla geleceğe dönük olmamız hasebi ile sürekli olarak farklı tecrübeler elde ederiz. Bu tecrübeler ile uğraşırız. Dasein bu fırlatıldığı dünya içinde, dünyanın bütün imkânlarından yararlanır¹⁰³. Bu imkânlarından yararlanma Dasein için bir içinde olmak anlamına gelmektedir. Dolayısıyla gündelik olan her şey Dasein için de geçerlidir. Gündelik yaşam içerisinde Dasein, kendini diğer varolanlardan ayırmak için önce onlarla iletişim içerisinde olması gerekmektedir. Bu ise temkinli davranmayı gerektirir. Dasein içinde bulunduğu dünyayı anlama içerisinde. Merak ve ilgi ile dünyaya yaklaşır. Ama her zaman bu yaklaşma içerisinde bir korku bulunmaktadır. Kendine sınır çizmek Ya da geleceğe doğru olmaklık hasebi ile korku Dasein için önemlidir¹⁰⁴.

3.1.2 Korku

Heidegger korkuyu içinde-varlık'ın özel bir kipi olarak açılar. Korku, Heidegger için psikolojik bir kavram Ya da düşünsel bir davranış değildir. Aksine korkuyu Heidegger, Dasein'ın varoluşunun ontolojik koşulu olarak alır. Tıpkı dünya-içinde varolan bütün varlıklar gibi Dasein'da aynı şekilde korkuyu anlar. Bu yüzden korku Dasein'ın eksistensiyal bir özelliği olarak alınmalıdır. Dasein'a göre korku, belirsiz olanın ve onun üreteceği sonucun tehlikesinden kaynaklanmaktadır. Dasein dünya içindedir. Sürekli olarak varolanlar ile etkileşim halindedir. Dasein bu varolanları inceler bu sayede kendi varlığını ve diğer varolanların varlığını keşfeder.

103 Bolt, **Heidegger**, 30.

104 Werner Brock, "Bir Yaklaşım Denemesi", **Heidegger**, çev. Ahmet Aydoğan (İstanbul: Say Yayınları, 2008), 103.

Ama aynı zamanda Dasein geleceğe dönük olması ve fırlatılmış olması sebebi ile tesadüfi tecrübeler içerisinde olur.

Dasein gündelik yaşamı içerisinde birçok varolan ile karşılaşır. Bu karşılaşılan şeyin tehlikeli olup olmadığı, zararlı olup olmadığı ya da Dasein'ı tehlikeye düşürüp düşürmeyeceği, Dasein için korkuya neden olur¹⁰⁵. Korkunun bu içine düşmüş olduğu dünya için var olduğu gibi artık tehlikeli olacak Bir şey tespit edilmesi ile de yaşanır. Yani korku sadece bilinmeyenin tehlikesinden kaynaklanmaktadır. Aynı şekilde belirlenmiş ve ne olduğunun farkında olduğumuz bir tehlike neden ile de korkunun kendisini yaşarız. Böylece korkma, korkarak ve dikkatini açıkça buna yönelterek korkunçluğu açıklığa kavuşturur¹⁰⁶. Korku, Dasein için diğer varolanlardan kaynaklandığı gibi, Dasein'ın kendi varlığını sorgulamasından da kaynaklanmaktadır. Ama bu durum sadece Dasein için geçerlidir. Kendi varlığı içinde kendini mesele eden varolanlar korkabilir¹⁰⁷. Korku aynı şekilde başkası için de korkmak olabilir. Ama bu başkasının korkusunu kendi üstüne almak değildir. Korkunun farklı nedenleri olduğu gibi, utangaçlık, çekingenlik, tedirginlik, şaşkınlık da olabilmektedir. Korkuyu Dasein dışında bir varolan olarak almamak gerekmektedir. Korku, Dasein'ın özsel bulunuşunun eksistensiye imkânı olarak anlaşılmalıdır¹⁰⁸.

3.1.3 Havf

Dasein dünya-içinde kendini daima fırlatılmışlık ve bir haletiruhiye içinde bulur; Heidegger buna 'bulunuş' demeyi tercih etmiştir: “Dasein fırlatılmış olarak var olur; o kendi başına şuradalığına taşınmış değildir.”¹⁰⁹Dasein bir imkânlar denizine fırlatılmış olarak ve hep bir ruh hali içinde bulunur. Bulunuşun iki hali vardır: Korku ve Havf. Çoğunlukla bulunuşun bu iki hali birbirine karıştırılmaktadır. Korkunun nedeni hep dünya-içinde belirli bir yerden gelmekte olan, yaklaşan -fakat bazen de gerçekleşmeyebilen- bir şeydir.¹¹⁰ Havfin nedeni ise tümüyle belirsizdir; dünya-

105 age, 103.

106Heidegger, *Varlık ve Zaman*, 148.

107age, 149.

108age, 150.

109age, 300.

110 age, 196.

içinde el-altında-olan ve mevcut-olan hiçbir şey, Havfin nedeni olamaz.¹¹¹ Havf duyma denen bulunuşun nedeni, fırlatılmış dünya-içinde-varolmadır; Havfin ne hakkındalığı, Dasein'ın dünya-içinde-varolma-imbânıdır. Buna göre havf fenomeninin tamamı, Dasein'ı bize, fiilen varolan dünya-içinde-varolma olarak göstermektedir.¹¹² Kısaca havf fenomeni, Dasein'ın fırlatılmış olduğu imbânlar denizi [:dünya] içinde bulunduğu haletiruhiyenin ifadesidir.

Dasein kendi varlığını merak ettiği sürece korku içerisine düşer. Bu düşkünlük durumu, kendi-olmanın sahilliğini örtüp kapar ve bir kenara iter¹¹³. Dasein bu sebeple kendinden bir kaçış halindedir. Tam da bu kaçış halinde olmasından kaynaklı, Dasein, kendi varlığının peşindedir. Bu peşine düşüşlük Dasein'a ait havfin kendini göstermesidir. Bu açıdan bakıldığında havf için korkudur, denilebilir. Oysa korkuya sebep olan şey dünya-içinde olmaklıktan kaynaklanmaktadır. Bu dünya-içinde olan Dasein'ın tehditkâr olan diğer varolanlar ile etkileşiminden korku ortaya çıkar. Oysa düşkünlük içerisinde olan Dasein, düşkünlük içerisinde iken korku ile karşılaşmaz, çünkü tehdit edici bir şey yoktur. Dolayısıyla bu düşkünlük durumu havf üzerine dayanır. Havf üzerinden ise korku oluşur. Havf ile korku gündelik yaşam içerisinde sürekli karıştırılmaktadır. Burada bilinmesi gereken, havfin nedeninin dünya-içinde bir varolan olmamasıdır. Dünya içinde el-altında-olan ve mevcut-olan hiçbir şey¹¹⁴, havfin nedeni olma işlevini göremez. “Havfin nedeni bizatihi dünya-içinde-var olmanın kendisidir.”¹¹⁵ Havfin nesnesi, dünyada varolan ve insanın hakkında şu ya da bu kararı verebileceği ve insanı tehdit eden bir şey değildir. Havfin nesnesi tamamen belirsizdir. Bu bir olumsuzluk içeriği de taşımaz. Havf sayesinde Dasein dünya-içinde olmaklığının bütün kayıtsızlığını ortaya çıkarır. Dolayısıyla havf bize dünya içindeki varolanların anlamsızlığını, birbirleri ve Dasein ile arasındaki ilişkinin ortaya çıkmasına neden olur¹¹⁶.

Dünya içinde-varlık olan Dasein havf, korku gibi eksistensiyal özellikleri ile var olur. Dasein'a ait özelliklerin bazıları olan bu özellikler dünya-içinde olmaklığını

¹¹¹age, 197.

¹¹²age, 202.

¹¹³age, 196.

¹¹⁴age, 197.

¹¹⁵age, 198.

¹¹⁶ Levinas, “Martin Heidegger ve Ontoloji”, **Cogito Dergisi**, 19-50.

konstitüsyondur. Dasein dünya içinde olarak varolanların varlığını ve kendi varlığını açılar. Oysa dünya içine fırlatılmış olan Dasein bir hazır bulunuş içerisinde. Bu sebeple dünya ve ondan ne kast ettiği önemli olmaktadır. “Dünya-içinde-varolmak sadece bizatihi olarak değil, özellikle de hergünlük hali içinde Dasein’ın tercihen hareket ettiği bir temel olmalıdır.¹¹⁷” Heidegger, Dasein’ın bu hergünlük içerisindeki tecrübelerinin, bir bilme edimi içerisinde olduğunu söyler. Dasein, bu bilerek davranma ile dünya içerisinde bulunur. Bilme edimi her ne kadar Dasein’a ait olan bir konstitüsyon olsa da, bilinen şey varolandır. Bu varolanlar ise sürekli bir varoluş içerisinde olan dünyadır. Bu sebeple dünyadan kastedilenin ne olduğunu açıklamak gerekmektedir. Bu bilmenin fenomenal yapısıdır¹¹⁸.

3.2 Dünyanın Dünyasallığı

Dasein’ın varlık konstitüsyonu içerisinde, şu ayrımı kavramak, Heidegger için önemlidir. Dasein kendi içine kapalı ve iç aleminden dışarı çıkan bir varolan değildir. O zaten, aşağıda göreceğimiz gibi daima bir keşfedilmişlik ve açılmışlık hali içerisinde dünya-içinde vardır. Yani, Dasein hep dışarıdadır¹¹⁹. Dasein bilme sırasında sürekli olarak varolanlar ile ilişki içerisinde. Bu ilişki sayesinde, Dasein dünyaya ilişkin yeni bir varlık duruşu kazanır¹²⁰. Bu sebeple dünya-içinde-varolmak bir irdilemeyi gerektirmektedir. Dasein ve dünya sürekli olarak ilişki içerisinde. Bu sebeple dünyayı bir fenomen olarak tarif etmek gerekmektedir. Dünya içinde varolanlar görünür olarak, öylece vardır. Ama burada bazı sıkıntılar bulunmaktadır. Sonuçta Dasein üzerinden dünyanın varlığı kavranmaktadır ve açıklanmaktadır. Bu sebeple dünyanın fenomenolojik olarak tasvir edilmesi önem taşımaktadır. Dünya içinde varolanların varlığını ortaya serimlemek (açıklanmak) gerekmektedir¹²¹.

Dünyaya ilişkin bir soru sorulduğunda karşılaşılan dünyanın dünyasallığıdır¹²². Heidegger dünyasallık kavramını, Dasein’ın eksistensiyalı olarak tanımlar. Dasein’a

117 Heidegger, **Varlık ve Zaman**, 62.

118age, 63.

119age, 64.

120age, 65.

121age, 65.

122age, 66.

ait olan bir özellik olması ile artık, dünyanın tanımlanması da Dasein'in tanımlanmasına bağlıdır. Dünyanın dünyasallığı böylece, Dasein ile birlikte olan olacaktır. Dasein için ise kendi varlığını irdeleyebileceği bir mekân olmuş olacaktır. Dasein dünyasallık ile çevrelenmiş bir birliktelik yaşamaktadır. Dasein için varlığın ortaya serimlenmesinde bir varolan konu olarak olması gerekmektedir. Bu varolan konusu üzerinden varlık temasına yönelmektedir. Bu sebeple varolanın içinde bulunan ve bütün varolanları, -Dasein dâhil olmak üzere, çevreleyen dünyasallığı irdelemek, Dasein için eksistensiyal bir özelliktir¹²³.

3.2.1 Dasein'in Mekânsallığı

Dasein de dâhil olmak üzere bütün varolanlar dünya içinde bulunmaktadır. Dasein hariç bütün varolanlar, dünya içerisinde öylece vardır. Varlıklarını sorma ya da onu açılma imkânları bulunmamaktadır. Sadece Dasein geleceğe dönük olmasından kaynaklı kendi varlığı problem olarak alma imkânına sahiptir. Varlığı problem eden Dasein, varolanlar ile ilgilenmek ve bu ilgi sayesinde varolanların varlığını irdeleme imkânı kazanır. Varlık problemi ontolojik bir önem taşımaktadır. Dolayısıyla varolanların hepsi de mekân içerisinde bulunduğundan, imkân ile ilişkileri de ontolojik bir ilgi içermektedir¹²⁴. Dasein ve bütün varolanlar bir imkân içerisinde varolan olduklarına göre, Dasein için irdeleme bir imkândâhilinde olması gerekmektedir¹²⁵. Dasein için bu mekân etkileşimini diğer varolanlardan ayrı tutmak gerekmektedir. Dasein, bir mekân içerisine fırlatılmış olduğunu unutmamak gerekmektedir. Heidegger, Dasein'in bu imkân içerisine fırlatılmasından kaynaklı bütün varolanların, Dasein için bir el-altında-olan olduğundan bahseder. Dasein bu el-altında-olanlar ile ilişki içerisinde. Dolayısıyla Heidegger için Dasein dünya içerisindeki mekânsallığı; dünya içerisinde varolanlar ile ilgilenen bir varlık olmasıdır¹²⁶. Dünya-içinde diğer varolanlar ile ilgili olması, onların dünya içinde ilişkileri ve kapalılıklarını açma istemi taşımaktadır. Bu ise bir mesafe-kaldırmaklıktır¹²⁷. Dasein varolanlar ile arasındaki mesafeyi kaldırmaya çalışır. Yani varolanları yakınlaştırmaya çalışır. Dasein için yakınlaştırmının bazı sıkıntıları

¹²³age, 69.

¹²⁴age, 105.

¹²⁵age, 105.

¹²⁶ age, 109.

¹²⁷age, 109.

mevcuttur. Uzaklıklar ile ilgi fazla olunca en yakınıni göremez ve duyamaz. Aynı şekilde nesnel olan uzaklıkları bilme noktasında da kesinlik sıkıntısı vardır. Modern bilim bugün en temel kabul edilen ifadelerin dahi bir kabul üzerinden şekillendiğini söylemektedir. Bu Dasein için kesinlik ihtiyacı üzerinden hareket etmeye çalıştığını bu sebeple örtük olan en yakınımızdaki olan varolanları görmememizden kaynaklanmaktadır. En yakınımızda olan ise el-altında-olandır. Ve Dasein için varlık probleminin önemli bir yerinde bulunmaktadır.

Dasein için mesafe-kaldırmaklık bir yakınlaştırma olduğundan, mesafesini kaldırdığı her varolanın birmekân içerisinde olması, Dasein'ın da bu imkân içerisinde olmasını gerektirir. Yani Dasein bu sebeple etkileşimde olduğu mekân ile iç içedir. Dasein böylece mekânsal olmaktadır¹²⁸.

3.2.2 El-Altında-Olma

Dasein için diğer varolanların hepsi bir el-altında-olma halindedir. Bu el-altında-olma Dasein'ın kendisini de kapsamaktadır. Çünkü dünya içindeki bütün varolanlar nasıl bir rabıtalara bütünlüğüne sahip ise Dasein'da bu rabıtalara içerisinde bulunmaktadır. Diğer varolanlar (insan, eşya, nesne, canlı-cansız bütün varolanlar...) gibi Dasein'da dolaylı olarak kendi kendisini bir el-altında-olma içinde kavrar.

Dasein için mekânsal olmak onun, bütün varolanlar ile etkileşim içerisinde olmasını gerektirmektedir. Dasein tüm varolanların önünde olması ile mekân açısından da bir önde olma imkânı vardır. Bu önde olması diğer bütün varolanları bir el-altında-olan yapmaktadır. El-altında-olan da aynı şekilde dünya içerisinde. Aynı şekilde Dasein'ın ontolojik ödevi gereği dünyasallık içerisinde. Dasein için mekânsal olma durumu uzak olanı yakınlaştırmasını sağlamaktaydı. Ama uzak olana sürekli olan ilgi yakınında olanı görmesinin önüne engel olmaktadır. El-altında-olan ise yakınsal olandır¹²⁹. O hergünlük içerisinde Dasein'ın deneyimlerinin içerisinde öylece vardır. Bu yakınsal olan el-altında-olan bizler için hesaplanmış ve ölçülmüş bir yakınlaştırma içerisinde değildir. Aksine Dasein için hergünkü deneyimlerinin içinde varolan olduğu için bize yakındır. Dasein'ın deneyimleri içerisinde ilgilendiği konular için birçok varolan ile ilişkiye geçmesi gerekmektedir. Bu ilişkiye geçme bir-şey-için-bakıştır. Bir-şey-için-bakış bizi çeşitli araçlar kullanmaya teşvik eder ve

¹²⁸age, 113.

¹²⁹age, 106.

birşeye yönelmemizi sağlar. İşte bu araç olan el-altında-olandır¹³⁰. El-altında-olanın ilgiden bu şekilde yoksun olmasının sebeplerinden biri de Dasein'ın mekân içerisinde fırlatılmış olması hasebi ile hazır-bulununan varolanlar içerisinde olmasıdır. Aynı şekilde bu el-altında-olanların çokluğu ve belirsiz ilişkileri de yine onun araçsal olmasını ve ilgiden yoksun olmasına neden olmaktadır. Dasein için bu el-altında-olanlar bir anlamda onunla birlikte-olma içerisinde. Dasein mekân içerisinde olduğu için ve dünyasallık gereği bu el-altında-olanlar ile sürekli etkileşim içerisinde. Aynı şekilde varlık problemine yaklaşması anlamında bu varolanların varlığını açıklaması, varolanlar içerisinde olmasını gerektirmektedir. Heidegger, Dasein'ın dünya-içinde-varolma içerisinde olduğunu ve bu var olmasının da diğer bütün varolanlar ile bir varoluş içerisinde olduğunu söyler¹³¹.

3.3 Birlikte-Olma ve Kendi-Olma

Dünyanın dünyasallığı ve Dasein'ın bu dünyasallık içerisinde olması bir birlikte-olmayı gerektirmektedir. Bu fenomenal yaklaşım Dasein'ın hergünlüğünü ve onun varlığa yönelimini anlamak açısından önemlidir. Birlikte-olma bir ayrı olmayı da içerisinde barındırmaktadır. O bu dünya içinde diğer varolanlardan üstün olma imkânı ile diğer varolanlar ile ilişki içerisinde. Hergünlük içerisinde olan Dasein bu varolanlar ile bir deneyim halindedir. Bu deneyim sayesinde Dasein, kendi-olmanın hali imkânına kavuşur. Dasein bu şekilde kendi özüne açılır. Heidegger, Dasein'ın kendi özüne açılması, Dasein'ın kendini tanımlanmasını incelemektedir. Heidegger Dasein'ın kendini açıklamasının, kendi zamanına kadar hep bazı hatalı yaklaşımlar üzerinden ifade edildiğini söyler. Dasein salt düşünen bir varlık, ya da *a priori* bir besbellilik içerisinde olduğu gibi çıkarımlar yapılmıştır¹³². Heidegger Dasein'ın eksistensiyal analitik içerisinde bir fenomenolojik varoluş halinde olduğunu söyler. Dasein hep orada-olmaklık içerisinde vardır. O dünya-içinde-varolma halindedir. Aynı şekilde sürekli olarak diğer varolanlar ile etkileşim içerisinde. Ve bu etkileşim içerisinde varlık problemine yaklaşır. Dolayısıyla Dasein'ın kendi varlığı ve kendi-olması bu birlikte-olma içerisinde.

¹³⁰age, 106.

¹³¹age, 107.

¹³²age, 121.

Dasein'ın mekân içerisinde olması onun imkân tarafından bir teşhir içerisinde olmasına neden olur. Ama bu teşhir Dasein'ın bir belirlenmişlik içerisinde olmasını gerektirir. Dünya-içinde olan Dasein bu belirlenmişlik içerisinde kendini açılır. Dünya içinde varolanlar belirlenimlerini bir-şey-için-bakış sayesinde ortaya serimlerler. Ama burada dünya-içinde olmak, Dasein'ın kendinde varlığının ontik olarak besbelliliği onun ontolojik belirlenimlerini saptırmaktadır. Bu sıkıntıdan kurtulmak için Dasein'ın varlık minvalinin fenomenal gösterimi yoluyla cevaplanır¹³³. Heidegger, insanın “tözü”, ruhla bedenın sentezi olan tin değil “varoluş” olduğunu söyler¹³⁴. Varoluş içerisinde olduğu için sürekli bir hareket halindedir. Bu hareket halinde diğer varolanlar ile etkileşim içerisindedir. Dasein, diğer varolanları araştırır. Onların dünya-içinde olmağını irdeler. Bu irdeleme içerisinde bir rabıtarlar bütünlüğü oluşturur. El-altında-olanların bu rabıtarlar içerisindeki varoluşu, Dasein'ın ilgisini çeker. Dasein bu sayede kendi varlığını sorgulayabilir. Dasein bu el-altında-olanlar ile hep-beraber-olma içerisinde¹³⁵. Dasein hep-beraber-olma içerisinde olduğu varolanlara karşı ilgili olur. Buna ihtimam-göstermeklik, der¹³⁶. Dasein bu varolanlara karşı gösterdiği itina ile kendi varlık konstitüsyonu olarak kendini gösterir. Dasein dünya içinde varolanlar ile ilgilenererek onların varlığını açığa çıkarmaz, aynı şekilde kendi varlığını da açığa çıkarır. Heidegger bu çıkarım ile Dasein'ın kendi varlığını hep kendi varlığı bakımından konu ettiği için, Dasein'ın varlığı başkaları ile birlikte-olma ile vardır. Dolayısıyla, Dasein başkaları ile ilişki içerisinde bir-şey-için-bakış halinde olunca kendi varlığını da açılır¹³⁷.

Dasein'ın birlikte-olmaya ilişkin irdelenmesi, Dasein'ın özne olma karakterini ön plana çıkarır. Dasein çevreleyen-dünya içinde diğer varolanlar ile birlikte. Dünyasallığın Dasein'ı teşhir etmesi, onu başkalarının tabiyeti altındadır¹³⁸. Hergünlük içerisinde Dasein başkalarının varlığı tarafından bir mesafe-kaldırmaklık halindedir. Böylece Dasein için herkes bir başkasıdır ve kendisi

133 **age**, 123.

134 **age**, 123.

135 **age**, 128.

136 **age**, 128.

137 **age**, 131.

138 **age**, 133.

değildir¹³⁹. Dasein kim dediğimizde, onu herkestir diye cevaplayabiliriz. Dasein dünyayı keşfedip açtıladıkça, kendine yakınlaştıır. Bu yakınlaştırma sayesinde kendisi olarak var olur¹⁴⁰.

3.4 Bizatihi Olarak İçinde-Var-Oлма

Heidegger, Dasein için dünya-içinde olmak ve diğeri varolanlar ile birlikte-olmak fenomenlerini açıkladıktan sonra, onun içinde-var-olmak fenomenine vurgu yapar. İçinde var olduğu dünya bir rabıtalar bütünüdür. Dasein'da bu rabıtalar içerisinde vardır. Bu sebeple Dasein bizatihi olarak dünya-içinde-var olur. Bu varoluğu Dasein'ın bir-şey-için-bakışın varyasyonları dahilinde gerekleştiriir. Dasein dünya-içinde-varolma, kendi-olma, birlikte-olma imkânlarının gerçekleşmesini bir-şey-için-bakış ile sađlar¹⁴¹. Bu sayede Dasein dünya ve onun içindeki varolanlar ve kendisi arasındaki rabıtalara ulaşıma imkânı edinir. Varolanların bütünü içinde-var oldukları imkân gereği bir rabıtalar içerisindedir. Hep “şura” olarak vardırırlar. Bu ise gündeliklik içerisinde hep karşılaştığımız birşeydir. Hep el-altında-olan ile ilişki kurmaktadır. Dasein ise bu varolanlar ile ilgilenen ve bir mesafe-kaldırmaklık üzerinden ilişki kurar. Bu durumda Dasein'ın eksistensiyl imknsallığı bizatihi dünya-içinde-varolma üzerinde temellenmektedir¹⁴². Varolanlar ile ilişkisinde onların varlığını, diğeri varolanlar ve kendisi ile etkileşimde olmasına ve rabıtalar bütününde açımlayan Dasein, kendi-olma-imkânı gereği kendisini de aımlamaktadır. Bizatihi olarak içinde-var-olmanın açık hale getirilmesi de bu aımlanmışlık üzerinden kurulur. Bu ise şuradalığın eksistensiyl konstitüsyonu ve şuradalığın hergünkü varlığı ve Dasein'ın düşkünlüğü üzerinden iki şekilde ayırılmıştır. Şurada olmak bir belirlenmişlik durumudur. Şurada olan bir anlama ve belirlenme içerisindedir. Hergnklk içerisinde daima bütün varolanlar şurada olmak üzere vardırırlar. Eksistensiyl olarak belirlenimleri varolanların öylece orada olmasından kaynaklı kapalı bir haldedir. Oysa Dasein kapalılığı-açma içerisinde bu kapalılığı açar. Aynı şekilde şurada olanı anlama içerisine girer. Bu durum nasıl Dasein için birlikte-olmadan bahsediyor ve onun bu edinim içerisinde kendi olduğundan bahsediyorsak,

¹³⁹age, 135.

¹⁴⁰age, 137.

¹⁴¹age, 138.

¹⁴²age, 140.

Dasein için kapalılığı açma ve anlama kendini açma ve kendini anlamadır. Fenomenolojik açıdan varolan ile onun farkında olan özne arasında ilişkide bir bütünlük vardır. Dasein özne olması ve anlamasından kaynaklı ontik bir önceliği olsa da birlikte-olma içerisindedirler. Dasein'ın geleceğe dönük olması, kendi varlığını sorgulamasına neden olmaktadır. Bizatihi olarak dünya-içinde-var olması ise onun bu dünyaya imkânsallık içerisinde bağlı olmasına neden olmaktadır. Bu sebeple Dasein kendini-önceleme ve kendini-açıklama içerisinde olması ve varlık konstitüsü bu rabıtalara ile ilgili olmasını gerektirmektedir. Varolanlar ile ilgili olması lakırtı-merak-müphemiyet ve korku ile olmaktadır¹⁴³. Fırlatılmış olması gereği Dasein içinde-var- olduğu dünyaya karşı sürekli olarak bir his içerisinde olur. Onu irdelemek, açıklamışlık ve kapalılığı-açma istemi vardır. Fenomenolojik olarak ilişki içinde olması gereği Dasein kendisine karşı tehdit olabilecek belirsizlik içerisindeki varolanlara karşı hem bir merak hem de bir korku duymaktadır. Korku, merak gibi eksistensiyallar ancak kendi varlığı içinde kendi varlığını mesele edenler arasında vardır¹⁴⁴. Korku duyma bir belirsizliğe karşı ve kendini tehdit eden şey(ler)den arındırma, uzak tutma isteği gereği ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla korku aynı zamanda hem Dasein için bir bulunuş, kendi varlığını ve içinde-var- olduğu dünyayı, hem de anlamayı ifade etmektedir. Korku sayesinde Dasein dünyayı anlamaya ve dünya ve varolanlar ile etkileşime geçmeye yeltenir. Anlamada, eksistensiyal olarak, Dasein'ın var-olabilirlik, varlık minvali yatmaktadır¹⁴⁵. Dasein bu sayede kendini- açıklama imkânı edinir. Şu ya da bu olma gibi varolanların ortak özelliklerinin dışında öncelikli olarak varolduğunun farkına varır. Diğer varolanlara karşı bir ilgi vardır. Kendi varlığının farkına varan Dasein diğer varolanların kendisi ile ilgili rabıtalara karşı bir ihtimam-göstermeklik içerisinde olur. Dasein için diğer varolanlar ile ilgili birlikte-olması onu diğer varolanlara karşı bir merak ve korku ile karışık ilgilenmeye götürecektir. Bu sayede Dasein içinde-var- olduğu dünyayı anlamaya başlar.

143age, 149.

144age, 149.

145 age, 151.

3.5 İhtimam-Göstermeklik

Dünya içinde-var olarak Dasein varolanlar ile sürekli olarak etkileşim içerisinde. Bu Dasein'ın fiilen varolduğunu ifade eder. Dasein'ın bu şekilde var olması hem onun el-altında-olan olması hem de başkalarına karşı bir-şey-için-bakış sayesinde gündelik ilişkilerini sağlar. Dünya içinde olan Dasein, diğer varolanların dünya-içinde olmasının gerektirdiği fiilleri gerçekleştirmesi gibi, kendisi de aynı fiilleri gerçekleştirir. Bu Dasein'ın dünya-içinde-varolmasının hep düşkün olduğunu gösterir. Düşkünlüğü ve fırlatılmışlık hali içerisinde olması onu diğer varolanlara karşı bir havf içerisinde bırakır. Bu durum sadece diğer varolanlar ile arasındaki ilişkide değil, kendisine ontolojik bakımdan özsel olarak ait olan açılanmışlık sayesinde esasen kendisiyle karşı karşıya kaldığı takdirde kendinden kaçabilmektedir¹⁴⁶.

Varolanlar ve Dasein esasen kendilerini açılan Dasein'ın kendisi sayesinde, içinde bulundukları tecrübe ve belirlenmelerini sağlayan sınırlılıklar ve kavranışlardan bağımsız olarak vardır. Fakat sadece bu şekilde biryaklaşım varolanların varlıklarına yönelik yaklaşımı açıklamaktadır. Bu varolanların açılanması ve anlaşılması gerekmektedir. Dasein iş bu varolanların anlaşılmasını ve kavranılmasını ihtimam-göstermeklik eksistensiye ile açıklamaktadır. Dasein'ın kendisini ve diğer varolanları, kendisinin karşısına taşıyan ihtimam-göstermeklik öyle olmalıdır ki, Dasein bir nevi basitleştirilmiş olsun¹⁴⁷. Dasein bir nevi kendini-önceleme içerisinde olmaktadır¹⁴⁸.

Kendini-önceleme olarak Dasein, bir-dünya-içinde-zaten-var-olarak-kendini-öncelemek anlamına gelmektedir¹⁴⁹. Bu ise bir ihtimam-göstermekliktir. Dasein kendi varlığını problem etmesi gereği kendine karşı biröncelemeye sahiptir. Bu kendi varoluşuna dair bir açıklamadır. Heidegger insanın varoluşuna ve onda bulunan eksistensiye özelliklerin nasıl bir oluş içerisinde olduğunu bir öztefsir üzerinden aktarmaya çalışır. İnsanın varoluşuna dair bir fikir oluşması ve onda bulunan ihtimamın nasıl ona ait bir özellik olduğunu aktarmak açısından iyi bir örnek

¹⁴⁶age, 195.

¹⁴⁷age, 192.

¹⁴⁸age, 202.

¹⁴⁹age, 203.

olacaktır¹⁵⁰. İnsanı toprak (beden) ve ona ruh veren diğer kadim güçler üzerinden açıklayan bu öztefsir; insanda sürekli olarak bir ilgi ve ihtimam-göstermeklik olduğunu söyler. Dasein'ın kendisine ve diğer varolanlara yaklaşımı gösteren bu özellik onun açılmasını basitleştirmektedir. Basitleştirmenin oluşması için yapılması gereken artık Dasein'ı diğer varolanlar içerisinde önceliği olan bir varolan yapan eksistensiyallerine yaklaşımdır.

3.5.1 Açıklanmışlık

Dasein, tıpkı bütün varolanlar gibi dünyasallık içerisinde var olmaktadır. O bu hali ile bir beden sahibidir. Varolanlar, günlük deneyimleri üzerinden vardır. Kendilerini bu şekilde açıklarlar. Bir bedene sahip olmak varolan için gizliliğin açıklanmasıdır. Dasein için varolanlar ile ilk etkileşim beden üzerinden olmaktadır. Dünya-içinde-varolma demek onun dünyanın bütün imkânlarına dahil olması demektir.

Çevreleyen dünyanın kuralları, tarihsellik, imkân içerisinde olma gibi imkânların olması gerekmektedir. Aynı şekilde her varolan şurada bulunuş gereği bir kapalılıkları bulunmaktadır. Dasein için bu kapalılığın açılması, onun ontolojik görevini ihtiva eder. Esas olarak doğa kendisini gizlemekten hoşlanır¹⁵¹. Ama aynı şekilde bütün varolanlar gibi belirlenmek ister. Bilinmek ve sınırlılığın belirlenmesi, bilimler için varolanın kararlı hale gelmesi demektir. Bu gizlenmiş olanın açığa çıkarılmasıdır. Dasein, bir-dünya-içinde-zaten-var-olarak-kendini-önceleyerek dünya içinde var olur. Bu sebeple varolanlar ile ilgili her analiz Dasein için kendisinin ontolojik bir açıklaması olacaktır. Bu Dasein'ın açığa çıkarılması için geçilmesi gereken yoldur¹⁵². Varolanlar zaman ve imkân içerisinde, ilişkilerinin çokluğu nedeni ile bir gizlenmişlik içerisindeyler. Bu gizlenmişlikten kurtulmak için Dasein'ın ontik öncel olmasına ihtiyaçları vardır. Mevcut-olan olarak varolan, belirlenmişliğini ve orada-olamaklığını Dasein'a borçludur. Çünkü onun varolmasının belirlenmesi ontolojik olarak Dasein'ın görevidir. Dolayısıyla Dasein'ın olmaması durumunda bir varlığın varolmasından Ya da gerçek olmasından bahsedilmez. Bu sebeple Dasein'ın

150age, 209.

151 Hans-Georg Gadamer, "Sanat Yapıtının Doğruluğu", **Heidegger**, çev. Metin Bal (Ankara: DoğuBatı Yayınları, 2010), 131-146.

152 Gadamer, "Sanat Yapıtının Doğruluğu", **Heidegger**, 143.

bizatihi olarak ve aynı şekilde ihtimam-göstermeklik olarak orada olması gerekmektedir. Dasein'ın varolana ve varlığa kayıtsız kalması da bu durumu değiştirmez¹⁵³.

Dasein'ın varlık incelemesi birbirine bağlı haldedir. Dasein'ın varolanlar ile olan ilgisi kendisini konu edinmesini de gerektirir. Aynı şekilde bu konu edinmesi kendi varlığını mesele etmesini de ortaya çıkarır. Varolanların varlığı ve orada-olmaklığı nasıl Dasein'ın bizatihi olarak içinde-var olmasına bağlı ise, Dasein'ın kendisini tanımlaması ve açılması da aynı ölçüde Dasein'ın kendisine bağlıdır. Bu sebeple bir varlığın gerçekliğinden bahsediyorsak, onun Dasein tarafından belirlenmişliğinden bahsetmiş oluruz. Bu bir açıdan kendi varlığını doğrulama manasına gelmektedir. Varolanın varlığının kendi varlığı üzerinden gösterilmesidir¹⁵⁴.

3.5.2 Hakiki-Olmak

Hakiki-olmak, Heidegger için keşfedici varlık olmak demektir. Keşfetme, Dasein'ın dünya içinde diğer varlıklara karşı olan ilgisinin sonucudur. Bu sebeple dünya-içinde-varolmanın bir varlık minvali olma eksistensiyaıdır. Bu keşfetme ise bir-şey-için-bakış ile gerçekleşir. Keşfedilen bir varolan ise artık hakiki bir varlık olur¹⁵⁵. Çünkü Dasein için varolanların gerçekliği, Dasein tarafından açılanmışlığı ile ilintilidir. Ama hakiki olması Dasein'ın keşfedilmişliğine ihtiyaç duyar. Bu sebeple hakiki-olmak asıl olarak Dasein'a ait olan bir eksistensiyaıdır. Dasein dünya-içinde-varolması ve fırlatılmış olması gereği çevreleyen dünya içinde kendini dışlaştırabilendir. Kendini bu şekilde öncelleyen Dasein, kendi varoluşu ve diğer varolanların varoluşu hakkında tasarım yapabilmektedir. Dasein kendi varlığını açıklaması için diğer varolanlar ile ilgilenmesi gerektiği gibi bizatihi olarak kendini konu edinerek de kendi varlığını açıklama imkânına sahiptir. Sahih açılanmışlık olan bu Dasein'ın imkânı onun en zati hakikatidir¹⁵⁶.

Heidegger için hakikat, Dasein'ın açılanmışlığıdır. Bu hali ile kendisinin dünya-içinde-varolmasının keşfedilmişliğidir. Dasein kendi kendini dile

153 Heidegger, **Varlık ve Zaman**, 224.

154age, 230.

155age, 232.

156age, 234.

getirebilendir. Kendini dile getirmesi, kendisini konu edinmesine ve kendi gerçekliğini ortaya çıkarmasına götürür. Dasein kendi imkânları gereği kendini kendisine problem etmektedir. Bu sebeple yitim olana kadar Dasein kendini kendisine açıklamaktadır. Böylece de Dasein kendisi için hakiki olandır¹⁵⁷. Varolanların varlığı ve çevreleyen dünyanın belirlemişliği ve sınırlaması Dasein keşfetmeden önce de orada olabilir. Ama ¹⁵⁸bu bir hakikatsizliktir. Heidegger için hakikat ve hakiki olmak Dasein tarafından belirlemişliği gerektirmektedir. Yani keşfetmek ve açıklamak hakikatin varlık minvali olmaktadır.

Dasein için hakiki olmak olarak varolan varlıklar bir şekilde el-altında-olanlardır. Heidegger en yakın olanın aynı zamanda yakın olmasından kaynaklı göz ardı edildiğini ve bu sebeple kapalı kaldıklarından bahseder. Bu el-altında-olanlar orada ve hergünlük içerisinde hergünkü Dasein'in varoluşsal süreci içerisindeyler. Ama Dasein kendi varlığını problem ettiği sürece bu kapalı olan, açıklanmamış olan, varolanları açıklamaya ve onların kapalılığı gidermeye çalışır. Dasein sürekli olarak kendisine ve varolanlara karşı bir ilgi içerisindeydir.

Hakiki olmak sayesinde Dasein bu varolanları açıklamaktadır. Hakiki olanın varlığı bu sebeple Dasein ile bir rabıta halindedir. Heidegger, hakikat varoldukça artık varolanlardan değil, varolanların varlığından bahsettiğimizi söyler¹⁵⁹. Dasein için varlık probleminin fundamental analizi bu şekilde, Heidegger'in zaman kavramına yönelmesine neden olur. Heidegger sahih bir varlık olarak Dasein'in diğer varolanlar gibi zaman içerisinde olduğunu ifade eder¹⁶⁰. Keşfeden olmasından kaynaklı Dasein diğer bütün varolanlara nazaran kendini öncellemektedir. Ontolojik olarak olan bu kendini-önceleme aynı zamanda kendisinin bütün varolanların açıklanmışlığında bulunmasını gerektirir. Dolayısıyla, keşfedici olan, özne, birincil manada hakiki olandır. Keşfedilen diğer varolanlar ise ikincil manada hakikidir.

157age, 236.

158age, 239.

159age, 242.

160age, 243.

3.6 Sahih Bir Varlık-İmkânı ve Kapalılığı-Açma-Kararlılığı

Varlık ve Zaman eserinde, ikinci bölüme kadar Dasein için belli bir ontolojik açıklama yapan Heidegger, artık, “varlık nedir?” sorusunu soran Dasein için “kimdir?” sorusuna bir yanıt verilme aşamasına ikinci bölümde geldiğini söyler¹⁶¹. Heidegger Dasein için o kendisidir, der¹⁶². Birşeyin kendisi ile özdeşleştirilmesi, herşeyden önce belirlenmeyi gerektirmektedir. Bir içinde-var-olduğu dünyasallığa vurgu yapmaktadır. Çünkü ben, kendimim cevabı, kendimin ne olduğu sorusunu kapalı bırakmıştır. Bu kapalılık ise orada olan, mevcut-olan manasında bir rabitalar bütününe işaret etmektedir. Dasein için sahih kendi-olmayı, varolanların varlığa ilişkin modifikasyonlarında aramak gerekmektedir. Çünkü Dasein birlikte-olma içerisinde dünyadadır. Kendini açıklaması da bu sebeple mevcut-olanlar ile olmaktadır.

Mevcut-olan olması ve diğer varolanlar ile birlikte-var-olması, Dasein'ın çoğunluk içerisinde kaybolmasına ve hergünlük içerisinde gizlenilmiş olmasına neden olmaktadır¹⁶³. Dasein bu gizlenilmiş olmaktan ve herkes içinde kaybolmuş olmaktan yine kendi çabası ile kurtulma imkânına sahiptir. Dasein herkes içinde kaybolduğundan, öncelikle kendini bulması gerekmektedir. Bu da ancak kendi sahihliğini bulmasını gerektirmektedir.

Dasein'ın varlığı ihtimam-göstermeklik üzerinden bir-şey-için-bakış ile var olmaktadır. Bir şey için oluşan bu ilgi Dasein'ın fırlatılmış olmasını, tasarımsal olmasını ve düşkün oluşuna neden olur¹⁶⁴. Dasein fırlatılmış olarak dünya-içinde vardır. Dünya-içinde olmasından kaynaklı belirlenmiş olandır. Diğer tüm varolanlar gibi çevreleyen dünyanın belirlemeciliği içindedir. Fırlatılmış olması nedeni ile kendi kendisinin problemidir. Kendi-olarak-durmaklığını belirsizlikten arındırması gerekmektedir. Kendi varlığını konu edinmesi bu belirsizlikten arınmadır. Belirsizlik nedeni ile her zaman kendi imkânlarının gerisinde kalmıştır. Geleceğe dönük olması onun hep kendi imkânlarının gerisinde kalmasına neden olmaktadır¹⁶⁵.

¹⁶¹age, 283.

¹⁶²age, 283.

¹⁶³age, 283.

¹⁶⁴age, 300.

¹⁶⁵age, 301.

İmkânların içerisinde kalması nedeni ile kendisine karşı kapalı haldedir. Kendisine karşı kapalılığı, diğer varolanlara karşı da aynı olmasındadır. Dasein fırlatılmış olması sebebi ile içinde-var-olduğu dünyanın imkânlarının ve nesnelerinin çokluğuna karşı ilgi içerisinde. Ama bu durum aynı zamanda Dasein için eksik olduğu manasını taşımaktadır.

Dasein eksistensiyalleri sayesinde kendisine gizlenmiş olana karşı ilgilidir. Kapalı olan varolanların dünya-içinde olmaklığı, Dasein'ın ihtimam-göstermekliği ile açılmaya başlar. Başkasına karşı olan bu ilgi kendisini, bizatihi-olarak-içinde-varoluğu dünyada açılmasına neden olur.

Heidegger için Dasein birincil olarak hakiki olandır¹⁶⁶. Yani kendi varlığının problem edilmesi de yine kendi hakikatinden kaynaklı kendi sahlılığının eksistensiyalidir. Kendi var-olmaklığını bu şekilde sahl bir varlık olarak açıklayınca yapılması gereken, kendisine kapalı olmuş olan kendisini açılmasıdır. Dasein dünya içerisinde geleceğe dönük olmasından kaynaklı diğer varolanlara ve geleceğe karşı bir korku halindedir. Korku bu haliyle Dasein'ın sürekli birlikte-var-olduğu faktisitesidir. Korkunun giderilmesi için birincil anlamda belirsizliğin giderilmesi gerekmektedir. Bu ise kapalılığı-açmadır.

Dasein varoluşu gereği içinde-birlikte-var-olduğu varolanlara karşı sürekli olarak ilgi içerisinde. Bu fenomenolojik bir ilgidir. Dasein açıl原因 özne olması ve keşfedici olması gereği¹⁶⁷, sürekli olarak kapalılığı açma davranışı içerisinde. Sürekli olarak açıl原因 davranışı içerisinde olmasından kaynaklı, Dasein sahl hakikati¹⁶⁸ kazanmaktadır. Dasein'ın sahl olarak kendini-açılması ve sürekli olarak bir-dünya-içinde-zaten-var-olarak-kendini-öncelemek sayesinde gizlenmiş olana karşı ilgisi bulunmaktadır. Bu kararlılık Dasein'ın eksistensiyal konstitüsyonudur.

166age, 233.

167age, 313.

168age, 313.

3.6.1 Vicdan

Dasein'ın Varlığının sahih bir saklı imkânı olması onun ölüme-doğru-Varlık olmasını ortaya çıkarır. Dasein ölüme yönelik olarak sürekli bu imkânı başkalarında deneyimler. Dünya-içinde olması ve mevcut-olanın ölüm içerisinde olması Dasein'ın dünya-içinde deneyimlediği bir eksistensiyalidir¹⁶⁹.

Dasein, tecrübe ettiği ölüme-doğru olan varolan ile birlikte-olma içerisinde. Yani tecrübe ettiği ölüme-doğru olmak Dasein'ın kendisi için de geçerlidir. Dasein kendi varlığını ve kendi gizliliğini ancak tecrübe ettiği varolanların varoluşundan açılar. Kendisi de yine kendisini mevcut-olan dünya-içinde-varolması üzerinden açılar. Bu sebeple Dasein sürekli olarak başkaları ile birlikte-olma içerisinde¹⁷⁰. Başkalarını dinler, inceler ve açıklamaya çalışır. Ama Dasein başkalarına karşı olan bu ilgisi, kendisinin herkes içinde kaybolmasına neden olabilir.

Dasein içinde-birlikte-var-olduğu dünyada fırlatılmış olduğundan tıpkı diğer varolanlar gibi bir varoluş içerisinde. Fırlatılmış olmasından kaynaklı çoğunluk içerisinde kaybolmuştur. O hergünkü Dasein olarak gündeliklik içerisinde. Gündelik ilişkilerin çokluğu ve sıradanlığı Dasein için kendi varlığının açılanmasının önünde engel olmaktadır. Herkes içinde kaybolmuş olan Dasein başkalarının ve kendi varlığının üzerine ilgilendikçe açılanmaya başlar. Kendi kaybetmişliğinden kurtulması için kendisini bulması gerekmektedir¹⁷¹.

Vicdan “birşeyleri” anlamamızı sağlar¹⁷². Birşeyi anlamak ise onu kendine yakınlıktır, yani, onu açıklamaktır.

Vicdan, Dasein'ın varlık konstitüsyonunun bir fenomeni olarak, Dasein'a ait bir eksistensiyaldir¹⁷³. Vicdan mevcut-olan bir olgu değildir. Sadece Dasein'ın varlık minvali içinde, Dasein'ın fiili varoluşu içerisinde, Dasein ile birlikte var olur¹⁷⁴. Dasein'a ait olan ve dünya-içinde birlikte-olma içerisinde olduğu varolanlara karşı iki tür ilgisi vardır. Birincisi bir-şey-için-bakış ile açıklamasıdır ki, bütün bilimler bu

169 Brock, “Bir Yaklaşım Denemesi”, **Heidegger**, 116.

170age, 117.

171 Heidegger, **Varlık ve Zaman**, 284.

172age, 285.

173age, 284.

174age, 285.

şekilde vardır. İkincisi ise gündeliklik içerisinde olan Dasein'ın ilgisidir. Dasein varolana yönelik ilgisi onun vicdan sahibi olmasını gerektirir. Dasein vicdan sayesinde kendi varlığını, hiçliğini ve eksik oluşunu kavrar¹⁷⁵. Dasein dünyaya yönelik ilgisi, onun eksikliğini gidermesine işaret eder. Oysa ikincisi ise onun ölüme-doğru olan bir varlık olduğunu ve ölüm ile beraber-varolduğuna işaret eder. Dasein ölüme-doğru olduğunun farkına vardıkça dünyaya yönelik ilgisi daha fazla artar. Dünyasallık içerisinde olan Dasein vicdana-sahip-olmayı-isteme içerisinde olur. Vicdana yönelik bu isteme Dasein'ı geçmişe yönlendirir. Geçmiş geleceğe yönelik olarak çağırır¹⁷⁶. Kendi kapalılığını geçmiş geleceğe çağırarak açılmaya çalışır.

Dasein herkes içindeki kaybolmuşluğundan -gayrisahihliğinden- bizzat kendini kurtarıp geri kazanmalıdır.¹⁷⁷ Dasein'ı herkes içindeki kaybolmuşluğundan geri çağırarak, onu en zati kendi-olma imkânına celbedecek olan, bir başkası değil, vicdandır. Vicdanın celb etmesi Dasein'a, herkes içindeki kaybolmuşluğundan kurtulup yeniden kendine gelmesi gerektiğini, yani vecibeli olduğunu anlatır.¹⁷⁸ Vicdanın sesini duyma, söz konusu celb edilişi anlama, vicdana-sahip-olmayı-isteme olarak kendini açığa çıkarmaktadır. Vicdana-sahip-olmayı-isteme, kendi-olmayı tercih etmedir ki Heidegger buna Dasein'ın açılanmışlığının müstesna bir hali olan kapalılığı-açma-kararlılığı demeyi uygun görmüştür.¹⁷⁹ Kapalılığı-açma-kararlılığı, sahih kendi-olma demektir.

Heidegger, Dasein'ın sahih bütün olma imkânını soruştururken, yukarıda ortaya konmuş olan kapalılığı-açma-kararlılığı ve öndeleme arasındaki rabitanın peşine düşer.¹⁸⁰ Heidegger bu iz sürmenin sonucunda kapalılığı-açma-kararlılığının Dasein'ı kendi en zati kendi-olma-imkânına geri getirebilmesi için öndeleyici olması gerektiği sonucuna varmıştır.¹⁸¹ Dasein'ın vicdana-sahip-olmayı-istemesi ve kendi-olmayı tercih edebilmesi -kapalılığı-açma-kararlılığı- için, öncelikle ölüme yönelik varlık

175 Johannes Fritsche, "Heidegger'in Varlık ve Zaman'ı ve Nasyonal Sosyalizm", **Felsefe Tartışmaları Dergisi**, çev. Oya Unat, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 50. Kitap (Aralık 2014): 35.

176age, 38.

177 Heidegger, **Varlık ve Zaman**, 284.

178age, 303.

179age, 286.

180age, 322-328.

181age, 324.

olduğunu anlaması, ölümün kesinliğini, atlatılamazlığını ve devredilemezliğini kabul etmesi ve imkânlarına doğru ileriye atılması -öndeleme- gerekmektedir. Dasein'ın sahih bütün olma imkânı da buna bağlıdır: İhtimam-göstermekliğin sahihlik hali olarak 'öndeleyici kapalılığı-açma-kararlılığı'.

“Dasein'ın 'özselleşmesi' sahih varoluş içinde olmaktadır ki, bu da öndeleyici kapalılığı-açma-kararlılığı olarak tesis olunmaktadır. İhtimam-göstermekliğin bu sahihlik hali, Dasein'ın asli kendi-olarak-durmaklığını ve bütünlüğünü içermektedir.”¹⁸²

Dasein'ın başkalarına karşı gösterdiği ihtimam-göstermeklik sayesinde, varolanlar ile olan kendi bütünlüğünü açılmaya başlar. Yani başkalarına karşı olan ilgisi ve onları açılma istemi aynı ölçüde kendi gizinin de ifşa edilmesini sağlar. Kendisini diğer varolanlar ile bir bütünlük içerisinde karamaya başlar. Bu bütünlük onun da zaman içinde olduğunun ve ona tabi olduğunun açık göstergesidir. Tıpkı diğer varolanlar gibi Dasein'da geleceğe dönük var olmaktadır ve ölüme yaklaşmaktadır. Dasein bu şekilde ölümü tecrübe etmeden onunla ve onun farkında olarak varolur ve kendini açılar. Bu farkındalığı aynı zamanda onun vicdanıdır.

Ölüme yönelik olması sebebiyle artık yapılması gereken Dasein için zamansallığın ve ölüme yönelikliğinin ne olduğunun açıklanmasıdır. Şimdi bu geleceğe ve sona yönelik olma eksistensiyalarını açıklamaya çalışacağım.

182age, 342.

4 DASEİN, ZAMANSALLIK VE ÖLÜME YÖNELİK VARLIK

Dasein'ın dünyası onun el-altında-olanlar ve başkalarıyla paylaştığı dünyadır. Heidegger, Dasein'ın el-altında-olanlarla münasebetine ilgilenme; başkalarıyla münasebetine ise itina-göstermeklik demiştir. "İhtimam-göstermeklik hep -onun yoksunluk halleri olarak- ilgilenme ve itina göstermeklik olarak vardır¹⁸³."

Dasein, daima dünya-içinde-varolmak ipiyle var olur demiştik. Dasein'ın dünyası başkalarıyla paylaşılan dünyadır. İçinde-var-olmak demek, başkalarıyla birlikte-olmak demektir. Başkalarıyla birlikte, başkaları için ve başkalarına karşı girişilen bütün ilgilenmelerin altında daima başkalarıyla olan farkın yarattığı endişe yatar¹⁸⁴. Bu endişe Dasein'ı *herkes* gibi olmaya, *sahih* olma imkânını görmezden gelmekle *gayrisahih* olma eğilimine yenik düşmeye iter. Zira Dasein, gayrisahih -ya da asılsız- olma eğilimine ve *sahih* olma imkânına sahiptir. Gayrisahihlik içindeki Dasein'ı 'hergünlük' karakterize eder. Hergünlüğün varlık minvalini tayin eden ise *herkeştir*¹⁸⁵. Hergünlüğü içinde Dasein münasip olanı, herkes tarafından kabul göreni, başarıya layık görüleni yapar. Herkes neyden keyif alırsa, o da ondan keyif alır.

Dasein kendini ve dünya-içinde karşılaştıklarını keşfeder, onları açılar, demiştik. İşte bu keşfedilen ve açıklananlar Dasein'ın hergünlüğü içinde (1) lakırtı, (2) merak ve (3) müphemiyet yüzünden kapalılık halindedir¹⁸⁶. Herkes tarafından dile getirilen zeminsiz, dayanaksız söz anlamındaki (1) lakırtı, Dasein'ı *sahih* anlama görevinden koparır, kayıtsız bir anlaşılabilirlik yaratarak her şeyin açıklığa taşındığı izlenimini verir. Bu sözde açıklığa kavuşurma, her türlü yeni soru

¹⁸³age, 205.

¹⁸⁴age, 133.

¹⁸⁵age, 134.

¹⁸⁶age, 234.

ve hesaplaşmanın önünü tıkar¹⁸⁷. Dasein'ın bütün anlamalarının, açıklamalarının temelinde 'bakış' vardır. Dasein'ın hergünlüğünde 'bakış', (2) merak olarak karşımıza çıkar.¹⁸⁸ Merak sözkonusu olduğunda amaç sadece görmektir, görüleni anlamak değil¹⁸⁹. Lakırtı ve merak Dasein'ı nelerin hakikaten açmlandığı, nelerinse açmlanmadığı hakkında karar veremez duruma düşürür. İşte bu karar veremezliğe Heidegger (3) 'müphemiyet' demektedir¹⁹⁰. Lakırtı, merak ve müphemiyet, Dasein'ın düşkünlüğünü ortaya çıkarır. Dasein, sahih kendi-olma imkânından düşmüş olma - diğer deyişle gayrisahih olma- eğilimindedir. İşte buna Heidegger Dasein'ın düşkünlüğü demektedir¹⁹¹. Düşkünlük, kendi-olmanın sahihliğini örtüp kapar ve bir kenara iter. O, Dasein'ın kendisinden kaçışının, kendisinden yüz çevirmesinin ifadesidir.

Dasein'ın olası sahihliğini ve bütünlüğünü ortaya çıkardıktan sonra Heidegger, ihtimam-göstermeklik fenomeninden hareketle zamansallığı açığa çıkarmaya girişir. Heidegger, ihtimam-göstermeklik için “(bir-dünya-)içinde-zaten-var-olarak-kendini-önceleme olarak (dünya-içinde karşılaşılan varolanların) beraberinde var olmak” demişti.¹⁹² Bu ifadedeki; (1) 'kendini-önceleme' varoluşu ifade etmektedir ve istikbal üzerine temellenmektedir, (2) bir-şeylerin-içinde-zaten-varolmak faktisiteyi ifade etmektedir ve kendini oldum-olasılık olarak ifşa etmektedir, (3) beraber-varolmak ise düşkünlüğü ifade etmektedir ve huzurda bulunan sayesinde mümkün olabilmektedir.¹⁹³

Varoluşun, faktisitenin ve düşkünlüğün birliğini, yani ihtimam-göstermekliği, mümkün kılan zamansallıktır.¹⁹⁴ Bu üç fenomene koşut olan (1) istikbal, (2) oldum-olasılık ve (3) huzur fenomenlerine Heidegger, 'zamansallığın ekstazları' (çoşkuları) demiştir.¹⁹⁵ Zamansallığın özünü oluşturan bu ekstazların birliğidir ve Heidegger ona

187age, 178-179.

188age, 180.

189age, 182.

190age, 183.

191age, 185.

192age, 204.

193age, 347.

194age, 348.

195age, 348.

'asli zaman' demenin haksız olmayacağını ifade etmiştir.¹⁹⁶ Zira alelade anlayış zamanı bir şimdilikler-silsilesi olarak tasavvur eder; burada zamansallığın -asli fenomeni istikbal olan- ekstatik karakterinin düzlendiği görülür.¹⁹⁷ Bu haliyle alelade zaman anlayışı 'asli zaman' olmaktan oldukça uzaktır.

Bir “fundamental ontoloji” kurmak için çıktığı ve yarım bıraktığı yolculuğunda - yani *Varlık ve Zaman*'da- Heidegger, insan yaşamı da denebilecek Dasein'in varoluşsal özelliklerini ve onun zaman ile ilişkisini ele alır. Heidegger, bir *imkân* denizine *fırlatılmış* olan -yani *dünya-içinde* olan-, içinde bulunduğu bağlar bütünü (dünyayı) durmadan keşfeden, açımlayan -yani *hakiki* olarak var olabilen- ve 'varlık'ını kendisine konu edinebilen -yani bir *varlık anlayışına* sahip olan-, *gayrisahih* olma eğilimine ve *sahih* olma imkânına sahip olan Dasein'in varlığının *ihitimam-göstermeklik* olduğunu ve bu fenomenin zamansallıkla mümkün olduğunu ortaya koyduktan sonra, Dasein'in varlığının zamansallık -dolayısıyla *asli zaman*- üzerine temellendiğini söylemekte çok zorlanmış olmasa gerektir. Heidegger'in bu çalışmada vardığı nokta, kendi cümleleriyle şöyle özetlenebilir: Dasein, “zaman içinde değildir, *bizzat zamanın kendisidir*”¹⁹⁸.

4.1 Hergünkülük

Dasein, dünya içerisinde başkaları ile birliktedir. Başkaları ile sürekli deneyim içindedir. Öyle ki kendi tecrübelerini ve varlık anlayışını da bu tecrübelerden edinir. İçinde var olduğu dünyanın kapalılığı ve belirsizliği, Dasein'in dünyayı anlamasına ve onunla yaşamasına etki etmiştir. Başkaları ile birlikte olmak, başkalarına karşı ilginin de sebebidir. Dasein kendisini başkalarından farklı olarak görmek için kendisini öncelemesi ve farklarını ortaya serimlemesi gerekmektedir. Bu ise Dasein'in hergünkülük içerisindeki endişesini ortaya çıkarır. Dasein'in kendini farklı olarak gördüğü bu endişe, aynı ölçüde Dasein'i başkaları ile birlikte olmaya ve onlara benzemeye de iter. Sahih olma imkânını görmezden gelmesine ve gayri sahih olmasına neden olur. Gayri sahih olması Dasein'in hergünkü Dasein olmasının eksistensiyalini verir. Dasein bu hali ile herkes gibidir. Herkes ne hakkında

¹⁹⁶age, 349.

¹⁹⁷age, 349.

¹⁹⁸Heidegger, *Zaman Kavramı*, 85.

konusmak isterse, ne ile ilgilenirse, nereye giderse Dasein için de geçerlidir. Hergünkölüğün varlık minvalini tayin eden ise *herkestir -das Man*.¹⁹⁹ Herkes her türlü yargı ve kararı önceden tayin etmiş olduğundan, ilgili Dasein'ın sorumluluğunu onun kendi üzerinden alıp götürür. Yapan hep “herkestir”, ama yine de “kimse değildi” denilebilmektedir. Dasein'ın hergünkölüğü içinde neredeyse her şey, kimse değil dediklerimiz tarafından yapılagelmektedir²⁰⁰. 'Herkes'in varlığı özü gereği vasatlığa dayanır. Vasatlık, 'herkes'in eksistensiyl bir özelliğidir²⁰¹.

Dünya-içinde-olmaklık Dasein için dünyasallığın sebebidir. Dasein kendini-katma içerisinde olduğu dünyadan ancak kendini dışlayarak, kendisini kurtarabilmektedir²⁰². Kendisini dışlayan Dasein içinde var-olmuş dünyayı tasvirlemeye çalışır. Tasvirleme yapması kendini tasvirini yaptığı şeye katmasına neden olur. Dasein bu katma davranışı ile hergünkölük içerisine dahil olur. Başkaları ile karşılaştığında, onları tasvir ettiğinde, etkileşim içerisinde olduğunda Dasein onlardan olmaya başlar. Kendisini, kendi belirliliğini yine bu başkaları ile olan betimlemesi üzerinden tanımlar. Birlikte-olmak olan eksistensiyl bu şekilde içinde-var-olmak ile birlikte hergünkü Dasein'ın birlikte-Dasein olmasını sağlar²⁰³. Dasein yalnız kalsa dahi ya da kendi varlığını kendi üzerinden tasvir etmeye kalkışsa bile bu birlikte-Dasein olmadan kurtulamaz.

Birlikte-olmak Dasein için kendi varlığını konu edinmiş olması nedeni ile başkaları ile birlikte-Dasein olmasına aittir. Dasein öncelikle herkestir ve çoğunlukla da öyle kalır²⁰⁴. Dasein içinde-var-olmuş dünyayı tanımladıkça ve açışladıkça bu hergünkölük içerisinden arınmaya başlar.

199 Heidegger, **Varlık ve Zaman**, 134.

200age, 134.

201age, 134.

202age, 123.

203age, 124.

204age, 136.

4.1.1 Lakırtı

Dasein'ın içinde-var-olduğu dünyayı tasvir etmeye çalışırken ona kendini-katma içerisinde olması çeşitli şekillerde olmaktadır. Lakırtı, hergünkü Dasein'ın varlık minvallerinden olan anlama ve tefsiri tesis eden müspet bir fenomeni imler²⁰⁵. Dasein kendini-katma içerisinde olan gündelikliği içinde, kendini-dile-getirmektedir. Dile getirme ise sözeldir. Sözel iletişim ise dünya içinde birlikte olmayı gerektirir. Sözel iletişim bir söz söyleyen özneyi ve söylenen sözün hedefi olan başkalarını gerektirir. Zorunlu olan bu birliktelik, Dasein'ın başkalarına yönelik ilgisinin ortaya serimlenmesinin ifadesidir. Söylenen ifade bir anlaşılmış olmayı gerektirir. Oysa Dasein hergünlük içerisinde başkalarına benzemeye ve onlara göre yaşamaya başlaması ile varlık probleminden uzaklaşmaya başlar. Kendisini, kendi varlığını problem etmeden uzaklaşması lakırtıya neden olur. Bu sebeple lakırtı Dasein'ın kendisini zeminsizliğe sevk etmesine neden olur²⁰⁶. Söylenen ifade anlaşılır olmayı gerektirdiğinden lakırtı için bu anlaşılmayı önemsemeyendir denilebilir. Birlikte varolduğu dünyanın kapalılığını açılama istemi olan Dasein bu ilgisini varlığı problem etmesine ve ihtimam-göstermeklik içerisinde olmasına borçludur. Oysa lakırtı bunun aksine yönelir²⁰⁷. Dünya-içinde olan Dasein kendini hergünlük içerisinde anlamlı hale getirmeye çalışır. Başkalarına karşı olan ihtimam göstermesi onu kendinden ve başkalarından dışlaştırmasını gerektirir. Oysa Dasein bu hergünlük içerisinde başkasına benzemeye çalışması onun hergünlüğün vasati fenomenine yönelmesine neden olur. Bu vasati hali lakırtı ile söz haline gelir²⁰⁸.

4.1.2 Merak

İçinde-birlikte-var-olduğu dünyayı açılması için Dasein bir-şey-için-bakış ile varolana yönelir. Hergünlük içerisinde olan Dasein bakış sayesinde kendi varolma imkânına yaklaşır. Bu açıdan bakış Dasein'sal bütün açıklamaların temel minvali olarak kavranmalıdır²⁰⁹. Bakışın temel konstitüsyonu ise meraktır. Merak sadece görme ile alakalı bir sınırlılığa sahip değildir, dünyaya karşı kendine ait bir yaklaşım sergilemeyi de içerir. Dünya-içinde varolma herşeyden önceye dünyaya karşı bir

205age, 177.

206age, 178.

207age, 179.

208age, 179.

209age, 180.

ilgiyi ve keşfetmeyi gerektirir. Keşfetme bir-şey-için-bakış ile el-altında-olanın keşfedilmesidir. Dasein en yakınında olandan ziyade kendisine uzak olana karşı ilgisi daha fazladır. El-altında-olandan uzaklaşıp, uzak olana doğru bir yönelimi vardır²¹⁰. En yakınından kurtulma isteği vardır. Kendisinden uzak olana karşı bir mesafe-kaldırma imkânı içindedir. Merak böylece uzak olanı açıklamaktır. Yeni olanı bulmak, sonra ondan başka yeni olan şeylere doğru yönelmektir. Lakırtı merakın imkân dahilinde olmasını sağlar. Hiçbir şeyin kapalı kalamayacağı merak ile Hiçbir şeyin anlaşılmaz kalmayacağı lakırtı Dasein'ın canlı olmasını²¹¹ ve hergünlük içerisinde aktif hale gelmesini sağlar.

4.1.3 Müphemiyet

Merak sayesinde Dasein birlikte-var-olduğu dünyaya karşı yönelmiş haldedir. Hergünlük içerisinde olan Dasein bu yönelmişliği kendisini de herkesin erişimine açmıştır. Öyle ki gerek Dasein gerekse de diğer varolanlar arasında kendini bu şekilde herkese açmış olanlar sayesinde herkes birşeyler söyleme imkânı edinmişlerdir. Oysa bu açık olanların ve söylenen ifadelerin çokluğu neyin sahil olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Dasein bu çokluk nedeni ile müphemiyet içerisinde düşecektir. İşte bu müphemiyet Dasein'ı hergünlük içerisinde, dünyayı, hep-beraber-olmaklık içerisinde olduğu varlıkları sarmaktadır²¹².

Müphemiyet gerçekleşme olasılığı yüksek olan ve gerçekleşen şeylere karşı onları bir belirsizlik içerisinde tutma isteği taşır. Lakırtı ve merak ile beraber kapalılığı açmada ki isteği, kapalılığın açılması oranında ortadan kalkmaya başlar. Bu açıdan müphemiyet kamusaldir²¹³. Kamusal olması mahremiyeti içermesine de neden olur. Müphemiyet, fırlatılmış olan Dasein'ın birlikte-var-olduğu mevcut-olanlar ile hep-beraber-olmaklık içindedir²¹⁴.

Lakırtı, merak ve müphemiyet birarada vardır. Onlar hergünlük içerisinde Dasein'ın günlük tecrübeler içerisinde var olmasını sağlarlar. Birlikte-var-olduğu dünya-içinde olan mevcut-olanlar ile sürekli bir rabıtarlar içerisinde olan Dasein;

²¹⁰age, 182.

²¹¹age, 182-183.

²¹²age, 183.

²¹³age, 185.

²¹⁴age, 185.

lakırtı, merak ve müphemiyet sayesinde kendi varlığını açıklar²¹⁵. Rabıtasal bir varlık minvalleri bulunmaktadır.

4.2 Tarihsellik

Dasein'ın dünya-içinde bir varolan olduğu nedeni ile dünya-içinde olan başkalarının, çevreleyen dünyanın ona dayattığı imkânların hepsine sahiptir. Dolayısı ile çevreleyen dünyasallık içerisinde olan zamansallık da Dasein'a aittir. Dasein hergünkülük içerisinde sürekli birşeylere karşı ilgisi bulunmaktadır. Geleceğe dönük olan Dasein, kendi varlığını kendisi üzerinden açıklarken geçmiş i de geleceğe taşır. Ayrıca, hergünkülük içerisinde sürekli olarak bir zaman içerisinde olur. Bu sebeple hergünkülük ile kast edilen ifadelerden biri de, zamansallıktır²¹⁶. Zamansallık, Dasein için onun bütünlüğünü sağlayan olmaktadır.

Dasein içinde bizatihi var olduğu dünyada kendini önceleyerek herşeyi açıklar. Zamanda buna dahildir. O halde zaman Dasein'ın zamanıdır. Dasein'ın zamansallığı, hem tarihselliktir, hem de zaman-içinde-bulunmaktır²¹⁷. Tarihsellik, Dasein'ın zamanı kendi içinde-bulunmalık şeklinde yaşamasını; zaman-içinde-bulunmalık ise aynı Dasein'ın bir zaman içinde olma lığını ifade ederler. Dasein'ın zamansallığı değışkendir. Dasein kendi geçmiş i göre yaşlı ve ölüme yaklaşan, geleceğine göre ise daha genç olmaktadır. İhtimam-göstermeklik içerisinde Dasein zamansallık içerisinde dir. Bu zamansallığa yaşam rabıtası eşlik etmektedir²¹⁸. Hergünkülük içerisinde ki tecrübelerimizde sürekli birilerinin öldüğünü ve birilerinin doğduğunu gözlemlemekteyiz. Dolayısı ile tarihsellik Dasein için bu göreceliklik içerisinde sürekli tecrübe ettiğimiz şeyin geleceğe dönük olarak aktarılmasıdır. Gençlik, Dasein'ın sürekli tecrübeler içerisinde olduğu, mevcut-olana karşı ilgisinin yoğun olduğu dönemlerdir. Yaşlılık ise bu tecrübelerin artık yerleşmiş olduğu ve Dasein için durağanlığın başlamasına neden olan bir dinginlik dönemidir. Bu sebeple Dasein tarihsellik içindedir. Bununla birlikte tarihsellik, zaman-içinde-bulunmalık da tarihsellik olmadan olamazlar. Bilim insanları dahi, oluşturmaya çalış tıkları, zaman

²¹⁵age, 185.

²¹⁶age, 395.

²¹⁷age, 396.

²¹⁸age, 398.

ve imkândan arındırılmış teorik anlayışlarında; evrenin yaşının milyonlarca yıl olduğunu, insanın ortaya çıkmasının binlerce yıl olduğu, binlerce yıldan beri yüksek kültürlerin inşa edildiğini ve her türlü deneyim içerisinde bu arka planın olduğunu kabul ederler.

Geçmiş olan bu tecrübeler için Heidegger mazi der²¹⁹. Mazi geri döndürülemez anlamda geçmişte kalandır. Aynı şekilde geçmişte olması Dasein'ın bugünü için etkisi olmadığı anlamına gelmez. Heidegger için Dasein'ın içinde-bulunmaklık halinde olduğu dünyayı dünyasallık rabitalarını açımlayarak kavrar. Tarihsellik de bu rabitaları anlamasını sağlayandır. Tarihten bu sebeple kurtulamaz.

Tarihsellik var olmakta olan Dasein'ın zaman içinde olan fiillerinin, ona aitliğidir. Mazide ortaya çıkmış tüm olaylar, üretilmiş ve sergilenmekte olan tüm nesneler, ya da kaybolmuş tüm tecrübeler, Dasein'ın bugününe ve geleceğine ışık tutar. Dasein bu ışık sayesinde hergünlük içerisinde olan kendini ve diğer varlıkları anlar²²⁰. Geçmişten gelen herşey bize miras kalanlardır ve onların hepsi geçmişe aittir. Ama Dasein bizatihi-olarak- içinde-varolduğundan asla geçmişte kalmaz. O daima geleceğe dönüktür.

Dasein bir-dünya-içine-fırlatılmış olduğundan çevreleyen dünyanın sınırlaması içindedir. Bir şekilde dünya içinde mahkûmdur. Hergünkü tecrübeleri içerisinde kapalılığı-açma-kararlılığı onu, kendini öndelemesine götürür. Bu öndelemenin varacağı son nokta ise ölümdür. Varoluş içerisinde olan Dasein çevreleyen dünya içinde ölümün kendi sonluluğu olduğunun farkındadır. Geleceğe dönük olması da ölümü kendine öndelediğini göstermektedir²²¹.

4.3 Ölüme Yönelik Varlık, Noksanlık ve Sonluluk

Varoluş tarzındaki varolan, insandır. Sadece insan varolmaktadır. Diğerleri vardır, fakat varolmamaktadır²²². Dasein'ın özü kendi varoluşunda yatar; o hep kendi imkânı olarak vardır. Dasein özsel olarak hep kendi imkânı olduğu için, bu varolan kendi varlığı içinde kendini seçebilmekte, kazanabilmekte, kendini kaybedebilmekte

219age, 402.

220age, 403.

221age, 407.

222Heidegger, *Metafizik Nedir?*, 16.

ya da hiçbir zaman kazanamamakta veya sadece görünürde kazanma imkânına sahip olmaktadır²²³.

Dasein için mazide olanlar ve ona miras kalanlar geleceğe dönük olarak, Dasein'ın geleceğini değiştirmesini sağlar. Dasein geçmişi sayesinde geleceğe dönüktür. Geleceğe dönük olarak bu seçme imkânı Dasein'ın kendisini bir anlamda özgür kıldığını düşünmesine sevk eder. Hiçbir şeyi seçmemek de bir seçim yapmak anlamını taşır. Hergünkülük içerisinde diğer varolanlara karşı ilgisizlik de bir nevi seçme davranışdır, varolan bir insan olarak bir karar vermektir. Dün verdiğim kararlar yarınki kararları bağlamaz. Her an, eğer istersem, gündelik yaşantımı değiştirebilirim. Burada varoluş kavramının onu varlık kavramının karşısına yerleştiren çok özel bir anlamını kavramaktayız. Var olmak, kendisine mühlet verilmiş olma, geleceğimi yeni bir yöne çevirme ve böylece geçmişimi değiştirme onu kurtarma imkânına sahip olmamdır. Özgürlüğüm ancak ölümümle sona ermektedir²²⁴. Var olmaktan kesildiği anda Dasein'ın yaşamı, varlık ve öz olmaktadır. O artık tümüyle geçmiştedir, artık kader haline dönüşmüştür²²⁵. Varoluşum bundan böyle verilmiş birşey gibi anlatabileceğim, betimleyebileceğim donmuş, belirli, kapalı varlık haline dönüşmüştür. Özetle varlık, geçmiş bir varoluştur.

Dasein'ın tarihselliği ve zaman-içinde-bulunmaklığı onu ölüme doğru yaklaştırır. Ölüm Dasein'ın varlık minvallerinin en sonudur. Dasein, ölüm ile beraber bir son içerisindedir²²⁶. Dasein sürekli bir oluş dünyası içerisinde kendini açılar. Doğumdan ölüme kadar olan bu oluşu anlama süreci, Dasein için bir sonluluktur.

Dasein fırlatılmışlığı ve geleceğe dönük olması onu sonlu bir varlık yapmaktadır. O bir-dünya-içine bizatihi-olarak var olduğu için çevreleyen dünyanın onu sınırlaması içerisindedir. Bu sebeple de bir noksanlık taşımaktadır²²⁷. Dasein'ın varlığı ve dünya-içinde-olmaklığı her zaman sonludur. O bu sonlu oluşu ve geleceğe dönük oluşu ile tamamlanmamıştır. Tamamlanmamış olması yine Dasein'ın kendisini problem etmesini gerektirir. Dasein dünya-içinde birlikte-var-olduğu başkaları ile

223 Heidegger, **Varlık ve Zaman**, 44-45.

224 **age**, 407.

225 **age**, 408.

226 P.Altenbernd Johnson, **Heidegger Üzerine**, çev. Adnan Esenyel (Bursa: Sentez Yayıncılık, 2013), 48.

227 Heidegger, **Varlık ve Zaman**, 411.

ölümünü düşünerek ve ondan kaçmaya çalışarak yaşar. Bu kaçınma için kendisine dönmesi gerekmektedir. Kendi sahih varlığını ve kendi sonluluğunu ölüm ile sınırlamış olur.

4.3.1 Öndeleme

Dasein ölüme, sona yönelik olması ile sınırlanmıştır. Birlikte-var-olduğu başkalarının tecrübelerini gözlemleme imkânı bulunmaktadır. Ölüm de bu gözlemlerden biri olduğu için kendisinin de bir gün bu sona yaklaşacağını farkındadır. Ölümün arkasındaki belirsizlik ve kesin sonluluğu, Dasein'ın ondan kaçınmasına neden olmaktadır. O bütün açıklamalarında ve hergünkülüğü gözlemlemesinde kendini katarak bu rabitaları açılar. Yani kendini ölüme ve sonluluğa yönelik öndelemektedir. Kendi zamanın sınırlılığının farkındadır²²⁸. Ölüm bir sonluluk ise, Dasein geleceğe yönelik düşüncelerini kısa zamanda gerçekleştirmesi gerekmektedir.

Dasein kendisinin ölümünün farkındadır. Ölüm Dasein'ın bütün imkânlarının sonudur. Dasein, ölüm ile karşılaşmadığı, deneyimi gerçekleştirmediği sürece kendini-önceleme içerisinde olacaktır. Kendini başkalarını anlama açısından dışlaştıracak ve kendi varlığını açıklamaya çalışacaktır. Dasein'ın kendini-öncelemesi onun noksanlığını gidermeye çalıştığına işarettir. Öndeleme Dasein'ın dünya-içinde mevcut-olanlar ile ilgisinde ve bir-şey-için-bakışta gerçekleşen bir ekstazıdır. Bu sayede Dasein kendini ve sonluluğunu açılar²²⁹.

4.3.2 Henüz-Olmamışlık

Dasein'ın içinde-bulunduğu dünya, Dasein için bir çevreleyen olma halindedir. Diğer varolanlar gibi Dasein da bu çevreleyen dünyanın belirleyiciliği altında onun imkânlarına dahil olarak var olur. Dolayısıyla var olduğu müddetçe Dasein henüz-olmamışlık içerisinde olacaktır. Bu Dasein'ın noksanlığıdır. Dasein için sonlu olmaktan kurtulmak ise ancak Dasein olmaktan kurtulması ile gerçekleştirebilecek bir şeydir. Heidegger noksan olan için birbirine-ait-olanın henüz-birarada- olmayışı ifadesini kullanır²³⁰. Dasein var olduğu müddetçe henüz-olmamışlık içerisinde. Dasein kapalılığı-açma-kararlılığı içerisinde uzaklaşmış olanı kendisine

228Inwood, **Heidegger**, 105.

229Heidegger, **Varlık ve Zaman**, 251.

230age, 258.

yakınlaştırmaya çalışır. Uzakta olanı yakınlaştırdıkça kendisini başkalarına karşı dışlar. Yani kapalılığı açması aynı oranda kendi noksanlığının farkına varmasına neden olur. Bu Dasein'ın henüz-olmamışlık hali içinde olmasıdır.

Zaman ve imkân içerisinde olan bütün varolanlar sürekli bir geleceğe doğru olma içerisindeyler. Sadece Dasein geleceğini seçebilerek diğer varolanlardan ayrılır. Geleceğe doğru olması onun eksik olmasına işaret eder. O kendi geleceğini seçme davranışı içerisinde girerek noksanlığını gidermeye çalışır.

El-altında-olanlar kararlı hale gelmeye ve durağanlaşmaya çalışırlar. Örneğin kimya biliminin ilgilendiği bütün atomlar kararlı bir yapı haline gelme isteği taşırlar. Bu onlarda kendi olmaklığı olarak vardır. Yani henüz-olmamışlık onların kendi varlığına dahildir. Aynı şekilde kararlı olma da onlara dahildir. Yalnız Dasein gibi kararlı olmaya karşı bir seçme hakkına sahip değildirler. Öylece var oldukları için geleceğe dönük olarak da öylece olacaklardır. Oysa Dasein böyle değildir. O kendi varlığını belirsizlikten arındırmayave eksikliklerini gidermeye kendi istemi ile ve farklı olanı seçme imkânı ile karar verebilir²³¹. Dasein varolanların dünyasında olan bu geleceğe dönük oluşu hergünlük tecrübesi içerisinde bir hitam taşımaktadır. Hitama ulaşmak Dasein için erginliğe ulaşma durumu olduğu gibi hitama ulamadan da erginliğe ulaşabilir. Ama hergünlük ve başkaları ile birlikte-olma hasebi ile Dasein çoğunlukla hitam ile erginliğe ulaşır²³².

4.3.3 Hitam

Heidegger, hitam için bitmek anlamını kullanır²³³. Bu ise bir son olma imkânını içerisinde taşır. Dasein için onun noksanlığının bir tamamlama halidir.

“Şu kadarı açıkça ortaya çıkmıştır: Dasein'ın şu ana kadarki eksistensi analizi, asli olmak iddiası taşıyamamaktadır. Zira bununla ilgili ön-sahiplikte hep Dasein'ın sadece gayrisahih varlığı durmuştur –ve hep de natamam biçimde. Dasein'ın varlık yorumu, asıl ontolojik meselenin çalışılmasının temeli olarak asillik kazanacaksa eğer o zaman, evvela Dasein'ın varlığını olası sahilliği ve bütünlüğü içinde eksistensi olarak gün yüzüne taşımamız gerekecektir²³⁴.”

Var olduğu müddetçe Dasein'a henüz-olmamışlık aittir, onda hep bir şeyler

²³¹age, 259.

²³²age, 260.

²³³age, 260.

²³⁴age, 248.

noksandır; o, şu veya bu olabilmektedir ve olmaktadır da. Buna Heidegger daimi tamamlanmamışlık ya da noksanlık der. Dasein var olduğu müddetçe kendi tamlığına asla erişemez. O hep kendi henüz-olmamışlığıdır²³⁵. Dasein'ın hitamı olarak ölüm bile Dasein'ın tamlığa erişmesi olarak anlaşılamaz. Zira ölüm, artık-Dasein-olmamak demektir.

Dasein, ölüme yönelik varlıktır. Dünya-içinde-varolmanın hitamı (bitimi, son bulması) olarak ölüm, Dasein'ın en uç imkânıdır. İmkân olarak ölüm, Dasein'a “gerçekleştirebileceği” ve gerçek bir şey olarak kendi olabileceği hiçbir şey sunmaz. Ölüm şu veya bu tutumun, keza varoluşun imkânsızlığının imkânıdır²³⁶.

Dasein'ın hitamı olarak ölüm; Dasein'ın en zati, irtibatsız, kesin ve bu haliyle belirsiz ve atlatılamaz imkânıdır²³⁷. Ölüm Dasein'ın en zati ve irtibatsız imkânıdır; zira kimse başkasının canını vermekliğini onun kendi üzerinden alamaz. Her bir Dasein, kendi canını verişini hep tek başına omuzlamak zorundadır²³⁸. Ölüm, Dasein'ın atlatılamaz bir imkânıdır; çünkü onun geleceği kesindir ama belirsizdir de, zira o her an mümkündür²³⁹.

Dasein için noksanlığın giderilmesi ancak bir sonun olması ile tamamlanmaktadır. Böylece, öylece dünya-içinde-varolma ile başlayan Dasein'ın fırlatılmış olduğu yolculuğu ve bu zorunlu ikâmeti ölüm ile sonlanacaktır. Zira Dasein, dünyanın dışında olan ya da kaynağı dünya dışı olan bir varolan olma gibi bir neden ile ilgilenmemektedir. Aksine o bu dünyadadır ve bu dünyada varolmaya devam edecektir. O geleceğe dönüktür yani sona doğrudur. Sona doğru olması ile Dasein analizi ancak onu bu aralık (dünya-içinde-olma, hitam) içerisinde irdelenmesini gerektirir ve Dasein yine bu aralık içerisinde diğer varolanlar ile birlikte varolur.

235age, 259.

236age, 278.

237age, 274.

238age, 255.

239age, 274.

5 SONUÇ

“Dasein'ın hazırlık niteliğindeki analiziyle elde edilen nedir, aranan nedir? Bulduğumuz, tamamını oluşturan varolanımızın temel konstitüsyonuydu: dünya-içinde-varolma. Onun özsel yapılarınınsa açılanmışlık üzerine odaklandığı görülmüştü. Bahse konu yapı bütünün bütünlüğü, kendini ihtimam-göstermeklik olarak açığa çıkarmıştı. Dasein'ın varlığı onda saklıdır. Söz konusu varlığın analizi için kendimize varoluşu rehber edinmiştik. Önceleyici bir hamleyle varoluşu, Dasein'ın özü olarak belirlemiştik²⁴⁰.”

Varoluş tarzındaki varolan, insandır. Sadece insan varolmaktadır. Diğerleri vardır, fakat varolmamaktadır²⁴¹. Dasein'ın özü kendi varoluşunda yatar; o hep kendi imkânı olarak vardır. Dasein özsel olarak hep kendi imkânı olduğu için, bu varolan kendi varlığı içinde kendini seçebilmekte, kazanabilmekte, kendini kaybedebilmekte ya da hiçbir zaman kazanamamakta veya sadece görünürde kazanma imkânına sahip olmaktadır²⁴².

Dasein, daima dünya-içinde-varolma ve kendi varlığı ve başkalarının varlığı ile ilgilenmesi suretiyle varolan bir varolandır. Şunu belirtmek gerekir ki, Heidegger “dünya” derken Yerküre'yi kastetmemektedir. Burada kastedilen bir rabıtalara, ilişkiler, bağlar bütünüdür. Dasein sahip olduğu bu bağlar bütünü, dünyasını, dünya içinde karşılaştıklarını ve kendini durmadan keşfeder, onları açılar. Dasein kendini ve dünya-içinde karşılaştıklarını açımıldıkça, keşfettikçe “hakiki” olarak var olur²⁴³. Zira Heidegger için hakiki-olmak, keşfedici olmaktır²⁴⁴. Heidegger buna Dasein'ın açılanmışlığı demektedir. Hakiki-olmak, keşfedilmiş olandan önce keşfedenin, yani Dasein'ın bir özelliğidir. Hakikat sözcüğünün karşılığı olan Grekçe sözcük *aletheia*, gizlenmiş olmayan anlamına gelir: *a-letheia*. Dasein, açılanmış

²⁴⁰age, 245.

²⁴¹ Heidegger, **Metafizik Nedir?**,16.

²⁴² Heidegger, **Varlık ve Zaman**, 44-45.

²⁴³age, 233.

²⁴⁴age, 231.

olan olarak açmılayıp keşfettiği müddetçe, “hakiki” olarak var oluyor demektir.²⁴⁵

Dasein'ın *a priori* olarak zorunlu bir konstitüsyonu olan dünya-içinde-varolma, özsel olarak ihtimam-göstermeklik'tir.²⁴⁶ Heidegger bu terimi 'özen gösterme'nin yanında 'dikkatlilik' ve 'adanma' anlamlarını da taşıyan latince *cura* sözcüğünün anlamdaşı olarak kullanmıştır.²⁴⁷ Dasein kendine özen gösterir, dikkat eder ve kendini yaşamaya adar. O, kendi varlığını yine kendi varlığı içinde kendine mevzu eder: Heidegger buna varlık anlayışı demektedir.²⁴⁸

“Dasein'ın varlığı şu demektir: (bir-dünya-)içinde-zaten-var-olarak-kendini-önceleme olarak (dünya-içinde karşılaşılan varolanların) beraberinde var olmak. İşte bu var olma, saf bir ontolojik-eksistensiyal olarak kullanılmakta olan ihtimam-göstermeklik kavramının anlam içeriğini doldurmaktadır.”²⁴⁹

Görüldüğü üzere Heidegger, ihtimam-göstermeklik fenomenini “bir-dünya-içinde-zaten-var-olarak-kendini-önceleme” olarak “dünya-içinde karşılaşılan varolanların) beraberinde var olmak” şeklinde ifade etmiştir. Dasein'ın daima dünya-içinde-varolma suretiyle varolan bir varolan olduğu, onun bir imkân varlığı olduğu ve kendisini kendi varlığı içinde kendine mevzu eden yegâne varolan olduğu ifade edilmişti. Bu kendini mevzu etmeye Heidegger kendini-önceleme demeyi uygun bulmuştur.

Varlık ve Zaman'ın konusu olan Dasein'ın özü 'ihtimam-göstermeklik'tir, bunu daha önce ifade etmiştik. Fakat Dasein, daima özüne yabancılaşma eğilimindedir; o, kendine ihtimam-gösterme imkânını değerlendirmek yerine boyuna 'ihtimam-göstermeklik'in yoksunluk halleri olan 'ilgilenme' [: el-altında-olanlarla meşgul olma] ve 'itina-göstermeklik' [başkalarıyla meşgul olma] fenomenleriyle yetinme eğilimindedir. Böylelikle Dasein durmadan özüne yabancılaşır, aslından uzaklaşır, gayrısahih olur. Dasein'ı karakterize eden bir diğer özellik de, başkalarıyla 'birlikte-olmak'tır. Başkalarıyla 'birlikte-olma' ve onlarla 'ilgilenme', daha doğrusu 'itina gösterme', başkalarıyla olan farkın yarattığı endişenin bir sonucudur; [gayrısahih] Dasein 'herkes' gibi olmak ister, herkes gibi olmanın imkân koşuluna ise Heidegger 'hergünlük' demeyi uygun bulmuştur. Öyle ki, Dasein, hergünkü olmaya,

²⁴⁵age, 233.

²⁴⁶age, 203.

²⁴⁷age, 210.

²⁴⁸age, 192.

²⁴⁹age, 203.

gündelikleşmeye, sıradanlaşmaya gönüllüdür. O, münasip görüleni yapar, münasip görüleni sever, münasip görülenden keyif alır, münasip görüldüğü gibi giyinir, münasip görüldüğü gibi yaşar, kısacası münasip görüldüğü gibi 'olur'. 'Herkes' gibi olma eğilimindeki ['hergünkü'lüğü içinde] Dasein, *düşkündür*. Bu düşkünlüğün kaynağında ise birbiriyle bağlantılı üç fenomen vardır: (1) Herkes tarafından dile getirilen boş laf, yani 'lakırtı', (2) anlamayı değil ama sadece görmeyi hedefleyen bir bakış, yani 'merak' ve (3) her şeyin apaçık olduğu yanılgısı, yani 'müphemiyet'. Dasein, lakırtıya kulak asar, olanı biteni görmeye meraklıdır -ama anlamaya değil-, ve her şeyin açımlandığını sanar; zira 'herkes' ne diyorsa o doğrudur. Dasein, müphemiyete yenik düşme eğilimindedir. İşte buna Heidegger, Dasein'ın 'düşkünlüğü' demektedir. Nazizmin aradığıysa, tam da Heidegger'in düşkünlük, lakırtı, merak, müphemiyet, hergünlük, gayrisahihlik, asılsızlık kavramlarıyla karakterize ettiği Dasein'a karşı bir noktadadır. Nazizmin aradığı ve kısmen bulduğu, hatta bir anlamda manipüle ettiği tektipleşme, Heidegger için Dasein'ın özüne yabancılaşması, aslından kopmasıdır.

Heidegger'in, *Varlık ve Zaman*'ın büyük kısmında, Dasein analizini onun gayrisahih olma eğilimi üzerine kurduğu açıktır. Gerçekten de Heidegger, Dasein'ın sahih olma imkânını över, gayrisahih olma eğilimini yerer gibidir. İçinde bizatihi olarak birlikte-varolduğu dünyayı görmezden gelen bütün varolanları kendi istediği amaç doğrultusunda tektipleştirmeye çalışan ve farklılıkları yok etmeyi amaçlayan bir düşünce, ideoloji olan Nazizm, Heidegger için düşkünlük içerisinde anlamı taşıyan bir haldedir. Bir imkân denizi olan Dasein, bu imkânları mümkün olduğunca değerlendirmeli, kendini gerçekleştirme yoluna koyulmalı, aslını kendi imkânlarıyla tesis etmeyi ve böylelikle sahih olmayı amaçlamalıdır. Halbuki Nazizm, her baskıcı rejim gibi, tektipleştirme üzerine kuruludur, hem de her anlamda. Fenotip olarak (e.g., sarışın-mavi gözlü), genotip olarak (e.g., ârî ırk), ruhsal olarak, entellektüel olarak... her anlamda tektip bir kitle peşindedir Nazizm. Heidegger'in yüzlerce sayfalık *Varlık ve Zaman*'da yediği de tam da budur, insan bireyinin tektipleşmesi. Öte yandan, bu yergiyi Nazilerin hoşuna gidecek türden terimler (e.g., sahihlik, köksüzlük, otantiklik, aslına bağlılık) kullanarak yapmasının, onun -deyim yerindeyse- kellesini kurtardığı düşünülebilir. Dahası, faşizmin bir “konuşma yasağı değil, söyleme mecburiyeti” olduğunu göz önünde bulundurursak, faşizmin bir türevi kabul edilen Nazizmin arzuladığı tektip kitle modelinin tam tersini öven bir

başyapıtın yazarı olarak Dr. Martin'in Nazilerin sözcülüğünü yapacak idari işler üstlenmesi de pekâlâ anlaşılabilir.

Dasein'ın dünyası onun el-altında-olanlarla ve başkalarıyla paylaştığı dünyadır. Heidegger, Dasein'ın el-altında-olanlarla münasebetine ilgilenme; başkalarıyla münasebetine ise itina-göstermeklik demiştir. “İhtimam-göstermeklik hep -onun yoksunluk halleri olarak- ilgilenme ve itina göstermeklik olarak vardır.”²⁵⁰

Dasein, daima dünya-içinde-varolmasüretiyle var olur demiştik. Dasein'ın dünyası başkalarıyla paylaşılan dünyadır. İçinde-var-olmak demek, başkalarıyla birlikte-olmakdemektir. Başkalarıyla birlikte, başkaları için ve başkalarına karşı girişilen bütün ilgilenmelerin altında daima başkalarıyla olan farkın yarattığı endişe yatar.²⁵¹Bu endişe Dasein'ı herkes gibi olmaya, sahih olma imkânını görmezden gelmekle gayrisahih olma eğilimine yenik düşmeye iter. Zira Dasein, gayrisahih -ya da asılsız- olma eğilimine ve sahih) olma imkânına sahiptir. Gayrisahihlik içindeki Dasein'ı hergünkülük karakterize eder. Hergünkülüğün varlık minvalini tayin eden ise *herkeştir -das Man*.²⁵² Hergünkülüğü içinde Dasein münasip olanı, herkes tarafından kabul göreni, başarıya layık görüleni yapar. Herkes neyden keyif alırsa, o da ondan keyif alır. Herkes her türlü yargı ve kararı önceden tayin etmiş olduğundan, ilgili Dasein'ın sorumluluğunu onun kendi üzerinden alıp götürür. Yapan hep “herkeştir”, ama yine de “kimse değildi” denilebilmektedir. Dasein'ın hergünkülüğü içinde neredeyse her şey, kimse değil dediklerimiz tarafından yapılagelmektedir.²⁵³ Herkes'in varlığı özü gereği vasatlığa dayanır. Vasatlık, herkes'in eksitensiyal bir karakteridir.

Hergünkülük içerisinde olan Dasein, kendi varlığını ancak bu birlikte-olma içerisinde kavrar. Yani Dasein için birarada olmak zorunludur. Başkasının yaptığı ile ilgilenme, farklı olana karşı merak ve başkası ile bir iletişim içerisinde olan lakırtı hali Dasein'ın sonlu olan yaşamında ona ait olandır. Başkası ile birlikte-olması Dasein için onlara tabi olmayı, onlara benzemeyi içermektedir. Heidegger başkası ile bir-durum-içinde-tutum-almak içerisinde olmayı Dasein'ın düşkünlüğü olarak

²⁵⁰age, 205.

²⁵¹age, 133.

²⁵²age, 134.

²⁵³ age, 134.

görmektedir. Dasein bu yazgıdan kurtulamayacaktır. Fırlatılmış olduğu bu onu da içeren dünya onun noksanlığının sebebidir. Dasein bu noksanlık içerisinde başkaları ile birlikte-olma içerisinde. Başkalarına ait olarak, onlara tabi olarak varolmayı Dasein'ın hergünkü Dasein olma hali olarak görür. Dasein bu diğer varolanlardan bir şekilde arınması ve kendi sahil olmasını ortaya açımamalıdır. Dasein'ın sahil olma imkânı onun Nazi düşüncesinin içerisinde olduğu kanısını uyandırmaktadır. Oysa Dasein sahil olma imkânını dünyayı anlama içerisinde kendini-önceleme içerisinde söyler. Bu Dasein'ın başkalarına bağı olan ama aynı zamanda kendini ve başkalarının varlığını problem eden kendisini dışlayan olan öndelemesi için de geçerlidir. Nitekim Heidegger birlikte-olma içerisinde olmayı önemseydiğinden, Dasein'ın tecrübelerini bu mevcut-olana karşı ihtimam-gösterme üzerinden açıklar. Böylece başkaları yok edilmesi ya da dışlanması gereken olmaktan çıkmaktadır. Dasein için kendi varlığını anlaması yine bu başkalarını incelemesinden ortaya serimlenmektedir. Nazi düşüncesi ise tekçiliği ve Alman ırkını öndelemesi ve diğerlerine ihtiyaç duymayan bir dışlama içerisinde olması ile Heidegger ile çelişmektedir.

Dasein toplum içindedir. Çevreleyen dünya onun belirlenmişliğinin imkânıdır. Dolayısı ile içinde gerçekleşen her olaya karşı Dasein'ın bir ilgisi ve açımama isteğı vardır. Toplumu hareket ettiren her türlü ivme ile Dasein bizatihi olarak ilgilenmektedir. Heidegger'de aynı şekilde Nazi Partisi ile ilgilenmiş ve toplumun içinde olmuştur. Ama aynı Dasein kendini bir dışlama içerisinde de bulundurduğundan el-altında-olana karşı bir seviyeli yaklaşımı da vardır. Heidegger'de aynı şekilde Nazi Partisine üye olması onun o partinin sempatzanı olduğunu göstermez.

Heidegger için *Varlık ve Zaman*'da ifade edilen ve açımamaya çalışılan Dasein için Nazi düşüncesine imkân veren bir insan tasavvuru çizdiği söylenemez. Aksine o hergünlük içerisinde varolanı ve kendisini anlamaya çalışan ve bu bütünlüğü önemseyen bir varolandır. Bu sebeple *Varlık ve Zaman* için Nazizmin istemlerini barındıran bir eserdir diyemeyiz. Nitekim Nazi Partisinin eylemlerinden hiç birine katılmamış sadece parti üyesi olmuştur. Meşhur Nazi selamını hiç yapmamıştır²⁵⁴

254 Johannes, "Heidegger'in Varlık ve Zaman'ı ve Nasyonal Sosyalizm", **Felsefe Tartışmaları Dergisi**, 10-65.

Bu çalışmanın başında dediğimiz gibi bir düşünürü ancak onun eserleri üzerinden eleştirmek ve bir sonuç elde etmek yöntem açısından bizce en sağlıklı olan olacaktır. Bu sebeple *Varlık ve Zaman*'dan hareketle Heidegger için Nazi partisinin belli bir açıdan sempazitanı olarak görmek yerinde olacaktır. Zira Dasein olarak ifade edilen varolan Nazizmi dışlamaktadır.

SÖZLÜK

Açımlanmışlık	Erschlossenheit
Birlikte-olma	Mitsein
Bizatihi	An-sich
Dünya	Welt
Dünyasallık	Weltlichkeit
Dünya-içinde-varolma	In-der-Welt-sein
Düşkünlük	Verfallen
El-altında-olmaklık	Zuhandenheit
Fırlatılmışlık	Geworfenheit
Hakiki-olma	Wahrsein
Havf	Angst
Henüz-olmamışlık	Noch-nicht
Hergünkülük	Alltäglichkeit
Hitama yönelik varlık	Sein zum Ende
İçinde-var-olmaklık	In-Sein
İhtimam-göstermeklik, Endişe	Sorge
Kapalılığı-açma-kararlılığı	Entschlossenheit
Kapanmışlık	Beschlossenheit
Kendi-olma	Selbstsein

Korku	Furcht
Lakırtı	Gerede
Merak	Neugier
Mevcut olan	Vorhandensein
Müphemiyet	Zweideutigkeit
Noksanlık	Ausstand, Unvollständigkeit
Öndeleme	Vorlaufen
Önontolojik	Vorontologisch
Ölüme yönelik varlık	Sein zum Tode
Sahihlik	Eigentlichkeit
Sonluluk	Endlichkeit
Şurada-var-olmak	Da-sein
Tarihsellik	Geschichtlichkeit
Varlık sorusu	Seinsfrage
Vicdan	Gewissen

KAYNAKÇA

Heidegger, M.. **Varlık ve Zaman**.çev. Kaan H. Ökten. İstanbul: Agora Kitaplığı, Eylül 2008.

. **Zaman Kavramı**. çev. Saffet Babür. İstanbul: İmge Yayınevi, 2007.

. **Metafizik Nedir?**. çev: Y. Örnek. Ankara: TFK Yayınları, 2009.

. **Zaman Kavramı**. çev: Saffet Babür.İstanbul: İmge Yayınevi, 2007.

. "The Self-Assertion of the German University".**Martin Heidegger and National Socialism**. NY: Paragon House, 1990.

. "Düşünmek Ne Demektir?".**Düşüncenin Çağrısı**. çev. Ahmet Aydoğan. İstanbul: Say Yayınları, 2015.

. "Hümanizm Üzerine Mektup".**Hümanizmin Özü**. çev. Ahmet Aydoğan. İstanbul: İz Yayıncılık, 2002.

. **Metafiziğe Giriş**. çev. Mesut Keskin.İstanbul: Avesta Yayınları, 2011.

. "Varlık ve Görünüş".**Heidegger**. derleyenler: Özgür Aktok, Metin Bal. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2010.

. "Teknik ve Dönüş".**Teknik ve Dönüş, Özdeşlik ve Ayrım**. çev. Necati Aça. Ankara: Pharmakon Yayınevi, 2015.

. "Özdeşlik ve Ayrım".**Teknik ve Dönüş, Özdeşlik ve Ayrım**. çev. Necati Aça. Ankara: Pharmakon Yayınları, 2015.

Adorno, T.. **Sahicilik Jargonu**. çev: Ş. Öztürk. İstanbul: Metis, 2012.

Açıkgenç, Alparslan. "Yeni Bir Toplum Felsefesine İlk Adım".**Teoman Duralı'ya Armağan**. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2008.

Bolt, Barbara. **Heidegger**. çev. Murat Özbank. İstanbul: Kolektif Kitap, 2012.

Brock, Werner. "Bir Yaklaşım Denemesi".**Heidegger**. çev. Ahmet Aydoğan. İstanbul: Say Yayınları, 2008.

Dürüşken, Çiğdem. **Antikçağ Felsefesi**. İstanbul: Alfa Yayımevi. 2014.

Duralı, Teoman. **Biyoloji Felsefesi**. Ankara: Akçağ Yayınları, 1992.

Descartes, Rene. **Metot Üzerine Konuşma**. çev. K.Sahir Sel. İstanbul: Sosyal Yayınları, 1994.

Faye, E.**Nazi foundations in Heidegger's work**. South Central Review, 23 (1), 2006.

Fritsche, Johannes. "Heidegger'in Varlık ve Zaman'ı ve Nasyonel Sosyalizm", **Felsefe Tartışmaları Dergisi**. çev. Oya Unat. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi

Yayınları, 50. Kitap, Aralık 2014.

George, Berkeley. **A Treatise Concerning The Principles of Human Knowledge**, edited by David R. Wilkins, 2002.

<http://www.maths.tcd.ie/~dwilkins/Berkeley/HumanKnowledge/1734/HumKno.pdf>.

Gadamer, Hans-Georg. "Sanat Yapıtının Doğruluğu". **Heidegger**, çev. Metin Bal. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2010.

Haşlakoğlu, Oğuz. "Heidegger'in 'Platon'un Hakikat Doktrini' Makalesi Üzerine Bir Eleştiri". **Felsefe Tartışmaları Dergisi**. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, sayı 32, 2004.

Heisenberg, Werner. **Determinizmden Olasılığa Doğru, Fizik ve Felsefe**. çev. M. Yılmaz Öner. İstanbul: Belge Yayınları, 2000.

Hegel, G.W.F.. **Mantık Bilimi, Büyük Mantık**. çev. Aziz Yardımlı. İstanbul: İdea Yayınları, 2008.

<http://felsefet.home.uludag.edu.tr/kaygi/dergi002/2-3.pdf>.

Husserl, Edmund. "Fenomenoloji Üzerine Beş Ders". **Husserl**. çev. Harun Tepe. İstanbul: Say yayıncılık, 1997.

Johnson, P. Altenbernd. **Heidegger Üzerine**. çev. Adnan Esenyel. Bursa: Sentez Yayıncılık, 2013.

Kant, Immanuel. "Kişinin Düşünerek Yönünü Tayin Etmesi Ne Anlama Gelir?". **Düşüncenin Çağrısı**. çev. Ahmet Aydoğan. İstanbul: Say Yayınları, 2015.

Kurtar, Senem. **Heidegger ve Poetik Düşünme: Düşünmeye Açılan Yeni Yollar**. Ankara: Pharmakon Yayınları, 2014.

Lacoue-Labarthe, P.. **Neither an accident nor a mistake**. Critical Inquiry, 15 (2), 1989.

Levinas, Emmanuel. "Martin Heidegger ve Ontoloji". **Heidegger: Varlığın Çobanı**. çev. Elis Simson, İstanbul: Cogito Dergisi, özel sayı 1, 64, 2010.

Michael Inwood. **Heidegger**. çev. Nursu Öge. Ankara: Dost Kitabevi, 2014.

Mengüşoğlu, Takiyettin. **Felsefeye Giriş**. İstanbul: İstanbul Üniveristesi Yayınları, 1958.

Moles, Abraham. **Belirsizin Bilimleri, İnsan Bilimleri İçin Yeni Bir Epistemoloji**. çev. Nuri Bilgin. İstanbul Yapı Kredi Yayınları, 2012.

Nutku, Uluğ. "Doğa-İnsan Bağının Yeniden Üretilmesi İçin Üç İlke". **Felsefe Logos**. İstanbul: Bulut Yayınları, Mart 2(6), 1999.

Olafson, F. A.. "Heidegger's thought and Nazism". **Inquiry: An Interdisciplinary Journal of Philosophy**, 43 (3), 2010.

Ökten, K. H.. **Heidegger ve Üniversite**. İstanbul: Everest Yayınları, 2002.

.Heidegger Kitabı. İstanbul: Agora Kitaplığı, 2006.

.Varlık ve Zaman Kılavuzu. İstanbul: Agora Kitaplığı, 2008.

Öztürk, Şeyda. "Heidegger: Varlığın Çobanı", **Heidegger: Varlığın Çobanı**, Cogito Özel Sayı 1, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 64, 2010.

Stolorow, D., Atwood, G. & Orange, D.. "Heidegger's Nazizm and the

hypostatization of being”. **International Journal of Psychoanalytic Self Psychology**, 5, 2010.

Steiner, George. **Heidegger**. çev. Süleyman Sahra. Ankara: Hece Yayınları, 2003.

Said, Edward W.. **Başlangıçlar, Niyet ve Yöntem**. çev. Ferit Burak Aydar. İstanbul: Metis Yayınları, 2009.

Şeyda Öztürk, “Heidegger: Varlığın Çobanı”, **Cogito Dergisi**, 64, 2010.

Timuçin, Afşar. **Düşünce Tarihi 2**. İstanbul: Bulut Yayınları, 2005.

Üner, Aslı. "Nedensellik İlkesi: Hume'a Karşı Kant", **Mavi Atlas Dergisi**, Gümüşhane: Gümüşhane Üniversitesi Yayınları, 3, 2014.

ÖZGEÇMİŞ

1. Adı Soyadı

:ZAFER GÜNDÜZ

2. Öğrenim
Durumu

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	Fizik	İstanbul Üniversitesi (son sınıfta bıraktım)	2004-2008
	Felsefe	İstanbul Üniversitesi	2008-2012
Yüksek Lisans	Sosyoloji	Yıldız Teknik Üniversitesi	2014-
	Felsefe	Yıldız Teknik Üniversitesi (Mezun)	2013-2015
Doktora			

3. Yüksek Lisans Tez Konusu

Felsefe: Heidegger'in 'Varlık ve Zaman' Eserinde İnsan Varlığının Varoluşsal Özellikleri

Sosyoloji: Aleviliğin Kurumsallaşmasında Cemevlerinin Etkisi: Bir Bölge İncelemesi, Gazi Cemevi Örneği

4. Yayınlar

Uluslar arası hakemli dergilerde yayınlanan makaleler

Kitabiyat,

Gündüz, Zafer. “Varlık ve Zaman (Martin Heidegger)”. Akademik Araştırmalar Dergisi. 16(61) Mayıs-Temmuz 2014.